

**COLECȚII
DE
FOLCLOR**

Colecția FLORIN AVRAM

Hori

Când a si nunta mândrii

Inf. Gherasim Cărțiță, 75 ani,
Ungureni (MM), august 2008,
transcriere muzicală, Florin Avram

$\text{♩} = 80$

Când a si nun - ta mândrii Când a si nun - ta mândrii

Io m'oi cul - ca ș' - oi dur - ni Io m'oi cul - ca ș'oi dur - ni.

The musical score is written on two staves in 4/4 time with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked as quarter note = 80. The lyrics are written below the notes.

Pă piatra besericii, :| bis

Cine-a vini să mă scoale, :| bis

Nu mai vede altu' soare, :| bis

Nici împlă p-a lui picioare, :| bis

Măi, de zine mirele, :| bis

Atâtea i-s zâlele, :| bis

Da de vine mireasa, :| bis

Atâta i-i viața. :| bis

Rozmalin în colțu mesii

Inf. Dumitru Șovago, 70 ani,
Rus (MM), aprilie 2013,
transcriere muzicală, Florin Avram

Rubato

The musical score is written on four staves. The first staff begins with the tempo marking 'Rubato'. The melody is in a single treble clef with a key signature of one sharp (F#). It features several triplet markings (indicated by a '3' over a group of notes) and a fermata over the final note of each line. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across multiple notes.

Ai, Roz - ma - lin în col - țu me - - sii

Roz - ma - lin în col - țu me - sii

Da, Să ho - rim ho rea mi - re - sii

Să ho - rim ho - rea mi - re - - sii.

Să horim c-amu să duce :| bis
De la maica ei cea dulce :| bis

De la frați de la surori :| bis
De la grădina cu flori :| bis

Mireasă mândru ț-i-i portu :| bis
Nu știu cum ț-a fi norocu :| bis

Mireasă mândră ț-i-i fața :| bis
Nu știu cum ț-a fi viața. :| bis

Câte fete sunt fecioare

Inf. Viorica Hereș, (Viorica din stini), 70 ani,
Costeni (MM), august 2008,
transcriere muzicală, Florin Avram

Rubato

Că - te fe - te su - unt fe - cioa - re

Fa - că bi - ne nu să joa - re

Că și io - u - na m'am ju - rat

Ne - vas - tă și n'am băr - bat măi

Ne - vas - tă și n'am băr - bat

Măi și io - ju - ra - tu m'am măi

Ne - vas - tă și băr - bat n'am măi

Ne - vas - tă și băr - bat n'am

Ne - vas - ta fă - ră so - ți - e

N'a - re nici o, o - mi - ni - e

N'a - re nici o - mi - ni - e

Ne - vas - ta fă - ră băr - bat

N'a - re o - mi - ni - e'n sat măi

N'a - re o - mi - ni - e'n sat măi

Fă - ră tih - nă mo - ho - ră - tă

Și tră - ieș - te nă - că - ji - tă

Și tră - ieș - te nă - că - ji - tă măi.

Râtule cu iarbă rară

Inf. Maria Pașca, (Măriuca), 68 ani,
Suciu de Sus (MM), august 2008,
transcriere muzicală, Florin Avram

Rubato

O fo fo fo Râ-tu-le cu iar-ba ra-ră

O fo fo Râ-tu-le cu iar-ba ra-ră Da Ci-ne te'a co-si-la va-ră

Da Ci-ne te'a co-si-la va-ră

O fo fo Fe-cio-rii nu te'or co-si măi

O fo fo Fe-cio-rii nu te'or co-si Da Că s'or du-ce'a co-tu-ni măi

Da Că s'or du-ce'a că-tu-ni măi

O fo fo Fe-ti-le nu te'or gre-bla măi

O fo fo Fe-ti-lenu te'or gre-bla măi Da Că nu-ma la poșt-or sta măi

Da Că nu-ma la poșt-or sta măi O fo fo Ș'or în-tre-ba fac-to-ru măi

O fo fo Ș'or în-tre-ba fac-to-ru măi Da N'am car-te di la mân-dru măi

Da N'am car-te di la mân-dru măi

O fo fo Ș'or în - tre - ba fac - to - ri - ța

O fo fo Ș'or în-tre ba fac-to - ri - ța Da N'am car-te di la bă-di-ța

Da N'am car - te di la bă - di - ța.

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of three staves. The first staff contains the first line of music and lyrics. The second staff contains the second line of music and lyrics, including a triplet of eighth notes. The third staff contains the third line of music and lyrics, also including a triplet of eighth notes. The lyrics are in Romanian and describe a scene of people working in a field.

Fântână cu bărbânoc

Inf. Mărioara Pop, (Mărioara Măriuchii Gruii), 49 ani,
Suci de Sus (MM), august 2008,
transcriere muzicală, Florin Avram

Rubato

Fân - tâ nă - cu băr - bâ - - no - oc

O - mu bun n'a - - re no - roc

O - mu bun n'a - - re no - roc

Fân - tâ nă - cu vi - o - - re - le

No - ro cu'i la ce - le ră - le

No - ro cu'i la ce - le ră - le

Ma - mă pă - no - ro - cu meu

L'o bă - ut bo - - ii'n pă - rău

L'o bă - ut bo - - ii'n pă - rău

Nu știu bo - ii l'au bă - - ut

Ori eu no - roc n'am a - - vut

Ori eu no - roc n'am a - vut
Când ai fost mai mi - că fa - tă
Ai tre - cut p'o pun - te la - tă
T'o pi - cat no - ro - cu - n a - pă
Ai tre - cut p'o pun - te la - tă
T'o pi - cat no - ro - cu - n a - pă.

**Colecția MARIA
MIRELA PODUȚ**

Colecția PAMFIL BILȚIU

Orații de nuntă

1.

Zi, ceteraș, cu arcu,
Știu că nu l-ai făcut tu
Zi-mi și mie una lină
Să-ntorc capu la găină.
Bine-mi pare de asta
C-am venit cu găina
Și-am celuit nănașa.
Pentru-un pui de
porumbiță
Mi-o dat bani de cizmuliță;
Pentru-un puiuț de cioară
Mi-o dat bani să-mi
cumpăr moară
Să mă fac o morăreasă,
Să trăiesc ca o crăiasă.
Cu banii de la nănaș
Io m-oi duce-ntr-un oraș,
Mi-oi cumpăra clop cu
flori
Să fiu dragă la feciori,
La feciori și la voinici
Și la mari și la mai mici.
Mulțumesc, nănașă bună,
Mi-ai dat banii de pe-o
lună.
Mulțumesc, nașule, ție,
Mi-ai dat pe găină-o mie.
Dacă v-am greșit ceva,
Eu vă rog a mă ierta
Că așa greșești la nuntă
Când s-adună lume multă
Și se uită tăți la mine
Să vadă dac-am zis bine.

*De la Șchiop Floarea,
Șurdești, 2012*

Obiceiuri de naștere din Țara Lăpușului

Situată în sudul județului Maramureș, bine individualizată din punct de vedere etnografic și folcloric, cuprinzând sate foarte vechi, situate de o parte și de alta a râului Lăpuș, cu așezări, unele izolate, situate la poalele Munților Țibleș, Țara Lăpușului reprezintă o arie laterală de un conservatorism și o arhaicitate aparte, care se oglindesc în toate compartimentele culturii populare.

Obiceiurile de peste an și mai ales cele legate de momentele cruciale ale vieții omului s-au conservat până astăzi în forme complexe, în care cercetătorul descoperă numeroase elemente particularizante, care conferă acestor obiceiuri statutul de variante regionale, individualitate și originalitate. Nu puține elemente, studiate cu atenție, existente și în cadrul obiceiurilor de naștere, ar putea contribui mai bine la lămurirea semnificației substratului mitico-magic a unor rituri și practici ritualico-magice aparținând substratului universal românesc.

Nașterea, care marchează trecerea din lumea necunoscută în cea albă, cunoscută, dominată de grija familiei pentru integrarea nou-născutului într-un destin individual, modelat la nivelul optim al funcțiilor biologice și sociale, s-a conservat în Țara Lăpușului în complexe forme tradiționale, cu numeroase elemente particularizante, în acord cu conservatorismul, de-a dreptul, impresionant al acestui spațiu și care suscită pentru cercetătorul avizat un interes aparte, nu puține elemente dându-ne impresia că aparțin de rădăcinile spirituale ale poporului român.

Perioada prenatală

Obiceiurile de naștere din Țara Lăpușului, ca și în alte regiuni ale țării, se desfășoară pe o durată lungă de timp, anumite tradiții fiind cuprinse încă în ceremonialul nupțial. Se știe că practicile de fecunditate din ciclul nupțial reprezintă un element esențial al constituirii noii familii. Una din condițiile sugerate ca necesare, la plecarea miresei spre casa mirelui, pentru atingerea finalității generale, continuarea spiței de neam, este asigurarea

fecundității. Fata ajunsă la căsătorie trebuie să fie în măsură să aducă pe lume copii, fiind considerată continuatoarea principiului fecundant. Primirea femeii în neamul feciorului este condiționată de asigurarea că tânăra căsătorită va putea aduce pe lume copii. (Lorinț, 1968: 520)

Actele și gestica ritualică, pe care le săvârșește mireasa în anumite momente ale ceremonialului nupțial, sunt determinate de dorința ei arzătoare de a aduce pe lume copii. La Lăpușul Românesc, mireasa, ajunsă la biserică pentru cununie, ține, pe ancadramentul ușii de intrare, mâna, cu atâtea degete deschise câți copii dorește să aibă în familia sa.

În vremurile de odinioară, în mentalitatea tradițională, se considera că o familie trebuie să aibă cât mai mulți copii, care să asigure perpetuarea speciei umane, a spiței de neam și brațe de muncă pentru familie (Cupșeni). În satele lăpușene, cu o viață stipulată pe prescripțiile tradițiilor, femeia care nu putea avea urmași era considerată o rușine sau o nenorocire pentru familie. Se credea și se vorbea despre o familie fără copii că este „blăstămată”, iar nevasta care nu putea da naștere la urmași era considerată o „stârpitură”. (Ungureni) Potrivit unor vechi credințe, un număr mai mare de gravide este benefic pentru sat. „Dacă îs mai multe femei groase în sat, cu atâta îi mere la el mai bine”. (Răzoare)

Femeile, care, după o perioadă mai lungă de timp, nu rămâneau însărcinate, recurgeau la doftoroaiele satului care recomandau practici aparținând de medicina empirică. Între acestea semnalăm „scălzile cu sare și nisip”. (Lăpușul Românesc) Unele leacuri mizau pe efectele plantelor medicinale, precum „scălzile cu ștevie” (Lăpușul Românesc). În alte localități, femeile aflate în această situație liminală apelau la descântece. O performeră de-a noastră, din Cupșeni, ne-a relatat despre existența unor cazuri din sat, în care descântecele s-au dovedit a fi eficiente. Nu am reușit în timpul cercetărilor noastre să înregistrăm nicio variantă de descântece destinate acestui scop. În mai multe sate, femeile, aflate într-o astfel de situație, urmau prescripții religioase, constând în plățirea de slujbe, oficierea de rugăciuni în fața icoanelor, ținerea de posturi.

Perioada de graviditate era cea în care femeia manifesta o grijă aparte, ca ea să decurgă în condiții optime. Se credea în popor că această perioadă este favorabilă efectuării de către dușmancele gravidei a unor vrăjuri, unele având ca țintă chiar aruncarea rivalei în moarte prin manevrarea urmei. „Erau vrăjitoare care știau lua lut din urma femeii însărcinate și îi făcea chipul, și apoi îl puneau în hornu casei și îl descânta ca să se uște cum să uscă lutu.” (Cupșeni)

La găină

2.

Zi, ceteraș, cu arcu
 Știu că nu l-ai făcut tu,
 Zi bine cu cetera
 Ca să pot și eu striga
 C-amu viu cu găina;
 Cu găina înstruțată
 De la Negrileşti gătată.
 Și-am adus-o din pădure
 Și am hrănit-o cu mure,
 I-am dat mure și pomniță,
 Mândră-i ca o păuniță;
 Am ținut-o cu hamei
 Că mălaiu-i la coștei,
 Io am ținut-o cu pleavă
 Că grâu l-am dus în bază.
 Am prins-o de la costiș
 Și-am venit cu ié aici.
 Pe autobuz m-am suit
 Și aicea am sosit.
 Când am trecut Șieu
 Mi-o povestit nănașu
 Să am grijă, să zic bine
 Și să nu-l fac de rușine
 Că-i un pic de neam cu
 mine.
 Da nu-i el, că-i nănașa,
 I-i nepoată la mama.
 Io am zis cum am putut,
 Rușine nu le-am făcut
 Chiar dac-am greșit ceva,
 Îs tânără și-or ierta
 Că așa greșești la nuntă
 Când se-adună lume multă
 Și se uită toți la mine
 Să vadă dacă zic bine.
 Zis-am bine, zis-am rău
 Dacă m-or țipa-n Șieu,
 În Șieu sub un poduț
 Dade mi-oi găsi drăguț.
 Șieu l-om înota

Și noi de-acolo-om scăpa.

*De la Șchiop Floarea,
Șurdești, 2012*

**Colecția VASILE
ROȘCA**

Descânțece din Bârsana

**Descântec de întors
laptele la vacă**

3.

Suraia s-o sculat
D'i la ocolu iei,
D'i la zâțalu iei,
În câmpu cu ierburile o
plecat,
La fântâna cu apele.
Iei înaint'e i-o ieșât
Nouă moroi, nouă strâgoi,
Mana i-o luat
La in'imă o săcerat,
Păru pă ié s-o-nturnat.
Ié napoi s-o-nturnat,
Răgând,
Goidănind,
La zâțalu iei ziind.
Da' nime-n lume
n-audzără,
Numa Maica Domnului,
Din poarta ceriului.
S-o-nturnat,
S-o-ntrebat:
- Tu Suraie, ce răgești
Ce goidăn'ești?
- O, Maica mé, cé Sfântă,
Și-ndurată,

Luarea urmei, din care se face chipul de lut al partenerului are un substrat magic vechi și bogat, întrucât asociază un cumul în care sunt puși să acționeze o serie de agenți magici, precum mușuroiul, hornul, ace metalice etc. Se credea că acest chip de lut preparat magic putea cauza moartea rivalei. Așa cum arată cercetările, atunci când se dorește moarte cuiva, urma servește drept element esențial, fiind sinonimă cu urma pământeană. În fiecare element vital, vrăjitoarea crea omul respectiv din propria materie, după care avea asupra lui puteri depline.

(Olteanu, 1999: 554)

Anumite simptome, din perioada de graviditate ale femeii, precum slăbirea, lipsa poftei de mâncare, dureri survenite înainte de vreme ale facerii, se credea că erau cauzate de vrăjuri, iar pentru remedierea lor se apela la babe pricepute în a le desface. Vrăjurile de desfacere mizau pe descânțece, pe piese de instrumentar magic, la care se adăuga o gestică ritualică. Dintre acestea se foloseau mai des „hecela” (peria cu dinți de fier), hainele bolnavei, cuțitul etc.

Teama de pierdere a sarcinii determina gravida să urmeze și să respecte riguros tot felul de credințe-interdicții. Femeii însărcinate îi era interzisă întâlnirea cu persoane cu deficiențe fizice: orb, șchiop, slut, urât, crezându-se că se poate produce transferul de atari deficiențe copilului. Dacă totuși astfel de întâlniri survineau, remediul era căutat în prescripții religioase. „Își făcea femeia cruce și zăcea: Doamne, feri, să nu am copil ca și omu aista.” (Cupșeni) Gravidei îi erau interzise întâlnirile și mângâierile animalelor cu păr, crezându-se că ar putea da naștere la copii cu păr pe corp. (Libotin) Alte interdicții la care era supusă gravida sunt legate de anumite activități de ordin gospodăresc. Nu era voie să poarte în poală grăunțe de mazăre sau boabe de fasole, nici „porodici” (roșii), pentru a preveni nașterea copilului cu pete pe corp. Pentru a nu naște copii cu semne pe corp, gravidei nu-i era permis să poarte flori la brâu. (Lăpușul Românesc) Anumite credințe-interdicții la care era supusă gravida au la bază vechi credințe, legate de anumite puncte ale spațiului din interiorul casei. Gravidei nu-i era permis să treacă cu capul descoperit pe sub meșter-grindă. Dacă totuși trecea, apela la practici magice de remediere a încălcării interdicției. „Atunci să duce la vreo vale sau izvor, cu capu gol, ca să nu să leje de ié rău.” (Cupșeni) Ritualul asociază efectul miraculos care era atribuit apei din fântâni, văi sau lacuri. (Evseev, 1998: 30) O categorie de interdicții erau legate de alimentația femeii gravide. Acestea îi era interzis să consume fructe „ajemenea” (gemene), ca să nu dea naștere la copii gemeni. Anumite interdicții erau menite a proteja sarcina gravidei, căreia nu-i era permis să ridice

obiecte grele, ele putând cauza pierderea sarcinii. Gravida trebuia să se ferească de căzături, nu-i era permis să se strângă la cingătoare. Trebuia să se ferească de trecerea peste punți, amplasate peste ape curgătoare, pentru a preveni eventuale amețeli ce ar putea produce căderea în apă.

Așa cum arată cercetările, aceste interdicții au la bază analogia și contagiunea, principii ale gândirii magice, care constituie relația de echilibru între sistemul de gândire sau sistemul de credințe și sistemul de obiceiuri din societatea arhaică sau din cadrul societăților în curs de transformare.

(Graur, 1978: 439)

Nașterea propriu-zisă

Momentul nașterii și perioada de lăuzie sunt încărcate de rituri a căror acțiune malefică sau benefică este bazată pe principiile contagiune-analogie. O serie de rituri, referitoare la protecția copilului și a mamei, au temeuri medicale și reflectă grija pentru păstrarea normelor igienice. (Graur, 1978: 440)

În tradiția românească, întregul complex de rituri pregătitoare sau post natale cade în sarcina moașei. Rolul pe care îl are moașa în obiceiurile de naștere face din ea unul din actanții principali ai acestui ciclu, nu numai în ceea ce privește practicile de natură medicală, ci și îndeplinirea unor acte rituale. (Lorinț, 1967: 127) Moașa oficiază un întreg complex ritologic, care nu are altă menire decât pregătirea nou-născutului pentru comunitatea în ale cărei tradiții trebuie să se integreze.

(Pașca, 1979: 62)

Documentele istorice ne atestă practicarea nașitului, încă de la începutul omenirii, din timpul alcătuirii primelor colectivități omenești, fiind cea mai veche profesie feminină, ridicată în antichitate și în Evul Mediu la loc de cinste. La vechile triburi germanice, moașa putea fi chiar o preteasă din sânul nobilimii. (Banu, 1944: 5)

În colectivitățile tradiționale sătești, moașa se alegea după criterii riguros respectate. În mod obligatoriu ea trebuia să fi avut copii, să fie blândă, să nu fie rușinoasă, să cunoască riturile și tradițiile din repertoriul de naștere tradițional. (Lăpușul Românesc, Cupșeni) Moașa veghea și oficia în toate etapele din ciclul obiceiurilor. Dacă gravida nu putea naște, veghea la oficierea unor rituri de ușurare, între care „țingăluitul clopotelor” de la biserică, constând în clătinarea lor până la scoaterea unor sunete ușoare. Alteori lua coji de ceapă, le pune pe o lopată cu jar și afuma cu ele gravida. (Libotin) Tot pentru a ușura nașterea, moașa îi făcea gravidei „aburele”, pune apă la încălzit iar în apă

Și lumn' inată,
Cum n-oi răgi
Și cum n-oi goidăn' i?
Că d'e d'emn' in'eață
m-am sculat
D'i la ocolu mn' ieu,
D'e la zâțalu mn' ieu,
În câmpu cu ierd' ile-am
plecat,
La fântâna cu apele.
Mn' ie-nainte mn' i-o ieșât
Nouă moroi,
Nouă strâgoi.
Mana mn' i-o luat,
La in' imă m-o săcerat,
Păru pă min' e s-onturnat.
Nu si, Suraie, bănuită,
Că cuțātu-n mână
Lu Vasalie (O Ileană, o
cum?) da-l-om,
Țâie descânta-ț-am.
După voia lu' Dumnezău,
Ș-a Maicii Sfint' e
Precurat' e
Mana-nturna-ț-a,
D' i-a si la vecin' i d' e cân' i
luat,
D' i-a si-n put' ină băgat,
D' i-a si-n cofe-nfundat,
D' i-a si-n frunză așezat,
D' i-a si-n lume d' i păstă
lume,
În seara asta a zân' ii
anume
Ion ca vântu' reped' e ca
gându' .
După voia lu Dumn' ezău
Ș-a Maicii Precurat' e
Și Sfântă dzî d' e astăd,
Ajută-n' e Doamn' e.
Altora nu n' e treabă,
Cât' e un grăunț d' e mac
În noauă dest' icat.
Ca să nu-m' sie păcat.

*De la Ileana Bercea, 98 ani,
Bârsana, 1968*

Descântec de săgetătură

4.

Din nouăzăși și nouă de
hotară,
Din nouăzăși și nouă de
mejde,
(Mă și păzăsc și nu-s
stăpână că-s slabă)
Din nouăzăși și nouă de
păduri
lemne,
frundză,
sire de iarbă,
de vânturi,
de ploii,
de omete,
îndețături,
haturi,
răzoare,
drumuri,
cărări,
bărbaț,
femei,
jădzi,
jăde,
domni,
doamne,
prunci,
cocoane,
Din cleii capului,
Din fața obrazului,
Din dinț,
Din măsăle,
Din cruc,
Din picioare,
Fu' șadătura mare
Și pă drum și pă cărare,
Că să duce Sfântu' Soare,
La Sfântu' Sfinți Mare.
(cum o cheamă, Mărie, o
cum)
Să rămâie curată,
Luminată,

punea un bolovan sau fier înfierbântat. În același scop, îi făcea gravidei băi cu aburi din flori de câmp: romaniță, celtin, potrocuță. (Lăpușul Românesc, Cupșeni) Pentru a naște mai ușor moașa ungea gravida pe abdomen cu unsoare caldă. (Cupșeni) Când nu putea naște, gravida era pusă să sară de pe un scaun, deoarece se credea că, fiind agățat copilul de mamă, se va desprinde și-l va naște mai ușor. (Cupșeni) În anumite familii se apela la preot pentru slujbe menite a ușura gravidei durerile facerii.

Imediat, după naștere, moașa efectuează un rit esențial, care în Țara Lăpușului îmbracă forme complexe – tăierea cordonului ombilical. Odată tăiat, moașa îl leagă cu un fir tare de mătase sau cu spămă (ață tare de cânepă). În satele lăpușene, ritul era însoțit de practici magice de integrare a nou-născutului. La Cupșeni, dacă se năștea un băiat, cordonul i se lega cu o chetoare de la cămașa tatălui „ca să fie harnic ca el”, dacă se năștea fată, cordonul ombilical i se lega cu o chetoare de la cămașa mamei „să fie harnică ca și ie”. După tăiere, cordonul ombilical era ținut șapte zile, timp în care se usca, iar a șaptea zi, când se desprindea de corpul nou-născutului, moașa îl dădea nepoatei zicând: „Să ai grijă de el și să-l pui bine, pă când a fi mare, i-l dai să-l deznoade și dacă a mere, în târg, a avé noroc la marhă (animale) și a fi târguitor bun. Dacă era fată, când i-l da cordonul spre păstrare finei, moașa o sfătuia: „Să-l pui bine și, când a fi mare, să i-l dai să-l deznoade, la joc și la beserică, să fie văzută fata, să aibă pețitori mulți pă când a fi mare.”

Arnold Van Gennep considera tăierea cordonului ombilical un rit de separare și integrare. Copilul trebuie separat de lumea anterioară asexuată și integrat, prin rituri de integrare, societății sexuate, familiei și colectivității căreia aparține. (Gennep, 1976: 263)

Având o largă deschidere către funcția de integrare a nou-născutului, primul ciupăit (denumire a primei scalde în spațiul zonei) urmează prescripții rituale, riguros respectate, care debutează încă de la luarea apei, care trebuia să fie neapărat neîncepută, și care, drept urmare, se aducea de la o fântână sau de la un izvor foarte curate, înainte de răsăritul soarelui sau la apusul lui. Descifrăm în această prescripție reminiscențe de cult solar, prezente în cele două faze ale sale, pe care le întâlnim în numeroase farmece, vrăji, descântece din repertoriul magiei. Conform prescripțiilor rituale, vasul în care se încălzea apa, trebuie să fie nou și să nu se folosească în alte scopuri, la fel și ciupa în care se îmbăia nou-născutul.

Funcția de integrare a primei scalde rituale ne este cel mai bine evidențiată de modul în care mamele și moașele, prin ritualul

primei scălzi, căutau să transmită copilului o serie de aptitudini, prin care se sconta într-o integrare optimă în sânul colectivității căreia îi aparținea. Mai întâi copilul era spălat parțial pe mâini și picioare, cu apă rece „să nu-i fie greață de apă”. În ciupă se puneau bani de argint „să fie bănos și curat ca arjintu”, se puneau până de rață „să nu-i fie frică când merje la pădure”. De asemenea, se puneau în ciupă flori felurite și flori din steagul de nuntă al părinților „ca să fie văzut ca steagu”. Felurile de flori puse în prima scaldă a nou-născutului sunt în acord cu funcția magică cu care au fost investite de popor. Se pune busuioc, floarea norocului, „briboi” „să nu facă bube pe corp”, „celtin” „să aibă pielea curată”. Este limpede că, în afara stimulării frumuseții fizice, prima scaldă rituală îndeplinea și o funcție de protecție prin reminiscențe de medicină populară. Ca rezultat al procesului de încreștinare se pune în prima scaldă și agheasmă „să nu s-apropie duhurile de el”.

Prima ciupă nu se arunca la întâmplare. În satele din Lăpuș, conform prescripțiilor ritualice, dacă nou-născutul era băiat, se arunca la rădăcina unui copac. Descifrăm în acest rit un semn de încredințare a copilului, încă de la naștere, unui pom al vieții, în acord cu o veche și răspândită credință, potrivit căreia, în vârful arborelui stă soarta copilului. (Vulcănescu, 1972: 53) Dacă este ciupăită o fată, apa se aruncă la flori, rit de stimulare a dragostei nou-născutei. Formulele orale, rostite de moașă, ne slujesc drept argument convingător pe această linie: „Am țâpat ciupa-ntr-o flori, / Să fii dragă la feciori. / Am țâpat ciupa la ștede (ștevie), / Să fii dragă cui te vede.”

Ca și prima scaldă rituală, primul înfășat urmează principiul importanței pe care le îndeplinesc în folclor categoriile „de primul și de început” în mentalitatea arhaică. Dacă nou-născutul este un băiat, prima înfășare este făcută în scutecele confecționate din cămașa tatălui „să fie harnic ca și el”, iar dacă este fată, în scutece din spăcelul mamei „să fie harnică ca și ie”. Prescripția asociază magia pânzei și firului, care exprimă un principiu al comuniunii. Cămașa este simbolul protecției, ca piesă intim legată de trup, e un substituent al persoanei ce o poartă, de unde prezența ei în farmece și alte acte de magie. E prezentă în toate riturile de trecere și în ceremoniile de inițiere. (Evseev, 1998: 72) În finalul primului înfășat moașa leagă copilul cu o fașă, cu picioarele apropiate, „să nu rămână cracoș, că rămâne câte unu că-i poți da cu o roată pântre picioare.” (Libotin)

Încheierea primului înfășat declanșează alte practici ritualico-magice cu sens integrator, având ca finalitate influențarea pe cale magică a aptitudinilor și preocupărilor viitoare ale nou-născutului. Drept urmare, copilul se pune pe

Ca grâu curat,
Ca argintu' strecurat,
Dumnezău și Maica
Precurată,
Pă cum o lăsat.
De nu mi asculta,
Buld mare te-oi fa,
În mare te-oi țâpa.
Acolo să pt'ei
Acolo să răspt'ei.

*De la Ileana Bercea, 98 ani,
Bârsana, 1968*

Descântec de orândă cu mătrăguna

5.

Doamnă mătrăgună,
Dumăta ești bună,
După Sfânta Luna;
Dumăta ești mare,
După Sfântu' Soare.
Dumăta ești cruce-n dos,
Măriei de folos.
Mătrăgună, doamnă bună,
Mărită-mă peste o lună.
Pesti-o lună, pesti două,
Să mă văd nevastă nouă.
Din lume, di' păstă lume
Orânda mé să zie anume
Să n-aivă stare,
Cum nu stă apa-n vale,
Nici cu nevastă frumoasă
Nici cu fată grasă,
Pă mine să mă aivă mai
aleasă,
Mai frumoasă.
De n-a pleca,
A crepa,

De n-a zini,
A plesni.

*De la Ileana Bercea, 30 ani,
Bârsana, 1968*

Descântec de spăriet

6.

Măi, speriete,
Buhuiete,
Nu te face,
Nu te coace,
Nu te-nălța
Mai sus ca dealurile
Și ca munți
În spatele-i Anuți (numele
femeii sau bărbatului)
Că eu cu spata te-oi spăre
Eu cu săcerea te-oi
săcera,
Cu mătura te-oi mătura
În Marea Roșie te-oi țapa.
Acolo să ptei,
Acolo să răsptei.
Anuță să rămâie curată
Și lumn' inată,
Ca argintu' strecurat,
Cum Dumnezău Sfântu' o
lăsat.

*De la Toader Roșca, 68 ani,
Bârsana, 1968*

masă, să fie om de cinste. Trebuie să subliniem că masa este simbolul cerului și locul comunicării cu el. E locul revigorării organismului, în sens biologic și spiritual. Masa evocă altarul de sacrificiu, este și simbolul stabilității și bunăstării casei, la masă asistă numai spiritele bune. (Evseev, 1998: 258) Urmărindu-se stimularea calităților viitorului copil, i se pune în mână topor, ciocan și cuie „să fie meșter”. Pentru a i se stimula însușirile spirituale, i se pune în mână o carte și un creion „să știe carte și să scrie”, i se da să bea apă din clopot „ca să știe cânta frumos”. (Libotin) Dacă era fată i se pune în mână ac cu ață „să știe coasă”. (Răzoare) În unele localități, i se pune în mână flori „să fie frumoasă și iubită ca florile”. (Costeni)

Obiectele magice, care sunt trecute prin mâna copilului, folosite în desfășurarea acestor rituri, sunt selectate în virtutea unui sistem de comparații, care le raportează la elementele fundamentale ale statutului, comportamentului și destinul nou-născutului. (Pop, Ruxăndoiu, 1978: 186)

Moșa îndeplinește și rosturi de natură socială reflectate în planul vieții de familie. Ea are în grijă nu numai copilul, ci și nepoata și întreaga familie, pe o perioadă de timp care diferă de la o localitate la alta. Ea poate fi de trei zile (Răzoare), de la trei zile la o săptămână (Cupșeni, Libotin), până la zece zile, în funcție de starea de sănătate a lăuzei (Rogoz).

Cunoscătoare bună a prescripțiilor medicinei empirice, moșa acționa pentru a aduce lăuza la o stare de sănătate normală. Pentru a-i alina durerile, femeia era unsă pe burtă cu alifie de porc, după care era legată strâns cu un ștergar (Cupșeni). În unele cazuri moșa remedia anumite stări anormale ale lăuzei, prin intermediul practicilor magice. Când avea un ciclu menstrual mai pronunțat, moșa luând sânge de la nepoată, mergea după casă, ungea cu degetul cu sânge pe pereți, rostind formule orale de genul: „Așe să curgă sânge de puțân, cât o rămas pă casă.” Descifrăm în acest rit vechi forme de magie imitativă.

Placenta nu se îngropa oricum, ci după prescripții ritualice îndătinat. La Cupșeni era pusă într-o oală curată și se îngropa în casă, sub masă, „ca să aibă pruncu viitor luminos”. În cazul familiilor, în care, anterior, s-au născut mai mulți copii, moșa oficia rituri de oprire a unor viitoare nașteri. Lua un lăcat închis și îl pune la placenta, cu care se îngropa (Cupșeni). Ca obiect folosit pentru încuiere, lacătul are, în magie, o funcție de închidere. De aceea este folosit în ritualul de închidere a gurii lupului și în riturile de înmormântare pentru a opri șirul morților într-o familie. (Evseev, 1998: 215)

Botezul în Țara Lăpușului este o secvență ceremonial-rituală cu largă deschidere către funcția de integrare. Perioada de

la naștere la botez variază de la sat la sat, familiile manifestând grijă pentru a grăbi botezul copiilor bolnăvicioși și slabi, pentru a nu deceda nebotezați, în acord cu credința potrivit căreia copiii decedați înainte de a fi botezați ies din morminte prefăcându-se în strigoi. Dacă interveneau nașteri fortuite, survenite la câmp, în munte, pe la stâni etc., moașa, care în Țara Lăpușului era o adevărată maestră de ceremonii, oficia forme de botez păgân, de o considerabilă vechime, constând din închinarea copilului la soare, lună, stele sau botezul la copac. (Libotin, Ungureni) Acest tip de închinare a copilului la aștri fundamentali era însoțită de formule orale, care exprimă funcția apotropaică a acestor rituri. „Îl închin la tine, sfinte soare, / Să-l încălzăști, / Și, de răle, să-l ferești.” (Ungureni) Mito-simbolica acestor rituri ne trimite la vechi forme de religie astrală.

Aceste forme de botez păgân au fost atestate, de cercetările de specialitate, și la alte popoare – amerindieni – și pe care Arnold Van Gennep le considera rituri de integrare la grupul totemic antro-po-planetar. Așa cum subliniază cercetătorul, la amerindieni, viața socială și viața cosmică sunt privite ca legate între ele. Din această legătură deducem ca normale riturile de integrare a nou-născutului în lumea cosmică. Anumiți aștri fundamentali, precum soarele și luna, sunt considerați de către cercetători totemuri. (Gennep, 1976: 82)

Copiii care nu puteau fi botezați de preot, din anumite motive: trăgeau să moară, locuiau departe de sat, erau bolnavi, imediat după naștere, erau „otrățât”, adică li s-a oficiat o formă de botez păgân la salcie, care a suferit un proces de încreștinare. Cu o creangă de salcie se face cruce de trei ori, deasupra copilului, rostindu-se formula orală: „Se botează Ion (dacă era băiat) sau se botează Ioană (dacă era fată).” Dacă copilul care era „otrățât” nu murea, atunci era rebotezat de preot, dar numele nu i se schimba. Salcia este una din cele mai vii și mai expresive prezențe în dendrologia mito-simbolica românească. E prezentă, la români, în riturile de trecere și obiceiurile de primăvară. Locul central în sistemul semnificațiilor simbolice ale salciei îl ocupă asocierea ei cu principiul indestructibil al vieții, al creșterii și fecundității. La unele popoare figurează printre simbolurile vieții și ale nemuririi. (Evseev, 1998: 406-407)

În forme încreștinate, copiilor ce nu puteau fi botezați, în cel mai scurt timp, li se oficia „închinarea la moașă”. Copilul era luat în brațe, i se turna aghiasmă pe cap, rostindu-se formule orale de genul: „Să fie Ion (dacă era băiat) sau să fie Marie (dacă era fată).” (Cupșeni) Dacă se întâmpla să se nască un copil nebotezat sau se năștea mort, se considera că se poate preface sau poate deveni tricolici, strigoi sau diavol. Ei sunt îngropați fără preot, la

Descântec de durere de măsele

7.

Măi, niejâte,
Pricăjite,
Pusu-te-ai pân-ce te-ai pus;
De te-ai pus tu pân
străgare,
Pân prilej de sărbătoare,
Eu bine alege-te-oi,
Eu bine culege-te-oi,
Din cupele măselelor,
Din jdeucile ochilor,
Din umerile obrazului,
Din pelița nasului.
Eu bine alege-te-oi,
Eu bine culege-te-oi,
Buldâșor face-te-oi,
În mare arunca-te-oi.
Acolo să pt'ei,
Acolo să răsp'tei;
Așa s-ajungi tu,
dimineața,
Cum îi amu dimineață.

*De la Toader Roșca, 68 ani,
Bârsana, 1968*

Descântec de uimă

8.

Uimă, uimată,
Cată și-ndărată.
Că de nu-i îndărată,
Eu cu pt'iatra te-oi tuna,
Și tăta te-oi ștopt'i
(Se descântă de nouă ori)

*De la Doca Ofrim, 81 ani,
Bârsana, 1968*

Colinda păcurarilor

9.

Mărgu-ș tri păcurărei
 Tăt la verdî de nunțai
 Cu oile după iei.
 Cei mai mari,
 Îs veri primari,
 Cel mai mnic îi streinic.
 Tăt îl mână și-l adună,
 Cu oile la izvoare,
 Că li-i gându' să-l omoară.
 Numa' iel așe ș-o dâs:
 Dragî mnei frățiorei,
 Ia, voi de mi-ț omorî,
 Pă mine mă îngropaț
 În vârnățu' muntelui,
 În drumuțu' fetelor,
 În calea nevestelor,
 În strunguța oilor,
 În locu' gălețâlor.
 Și-n mânuca di-a dreapta
 Puneți-m voi fluiera,
 Și-n mânuca di-a strânga.
 Pune-ți-m voi trâmbita
 Și vântu' când a sufla
 Fluiera a fluiera,
 Trâmbita a trâmbita,
 Oile tăte-or zdera.
 Trâmbita a prinde a dzâce
 Oile tăte s-or strânge
 După mine tăte or plânge.
 Acasă dacă-ț sosi,
 Mămuca v-a întreba
 Ducu-mă și eu, au ba.
 Spune-ț mamii mele așe,
 C-am rămas pă vârv de
 munte
 Cu vo două oi cornute,
 Că nu pot zâni de crunte
 Ș-am rămas pă cele groape
 Cu oile cele știoape.
 Mămuca m-a aștepta
 Cu cină caldă pă masă

marginea cimitirelor, crezându-se că se desprind de strămoși, trecând în rândul duhurilor malefice. (Răzoare).

În mitologia poporului român credințele predeterminate au ca formă principală de manifestare – Ursitoarele. În Țara Lăpușului, ca și-n alte regiuni ale țării, ele erau imaginate în chip de femei care, după naștere, urseau la fereastra familiei, anticipând destinul nou-născutului. Se crede că, ce ursesc aceste spirite ale destinului, se întâmplă întocmai. „Omul nu poate scăpa de ce i-o ursât ursitorile.” (Ungureni) Pentru ilustrarea credinței, performera ne-a povestit legenda de largă circulație, axată pe destinul soldatului care înnoptează la o gravidă care naștea și care aude ce îi ursesc nou-născutei, adică, că va fi soția soldatului. Consternat de cele auzite, soldatul o împlântă pe fetiță într-un par din gard, dar nu moare. Peste ani îi devine soție, iar descoperindu-i cicatricea, află că s-au petrecut întocmai cele ursite la nașterea ei.

Perioada de lăuzie

După expirarea intervalului de îngrijire a nou-născutului și a nepoatei, moașa proceda la oficierea unor acte apotropaice, unele încreștinate. Copilul era stropit cu agheazmă, „să să departă de el duhurile răle”. De acum se ridica interdicția de a se intra în casa lăuzei. (Răzoare) Ca și în alte regiuni ale țării și în satele din Lăpuș exista credința potrivit căreia femeia care a născut și moașa care a îngrijit-o sunt „spurcate”. Drept urmare, mama era supusă unor noi interdicții, având la bază vechi credințe. Dacă părăsea casa timp de patruzeci de zile, se credea că își pierdea laptele. Pentru remedierea pierderii lui, sub supravegherea moașei, mama oficia rituri de întoarcere a laptelui pierdut. „Lua o bucată de mălai, o ceapă și sta pe piatra fântânii. Mușca de tri ori din mălai și ceapă și zâce: „Io mănânc mălai și ceapă, să-m vie țâța ca la vacă.” (Cupșeni) Fântâna, izvorul, havuzul sunt asociate apei vii. În toate basmele lumii se vorbește de fântâni miraculoase, vindecătoare, întremătoare a trupului și a spiritului. (Evseev, 1998: 135)

Riturile oficiate în perioada de lăuzie erau menite a îndepărta felurite vrăjuri, despre care se credea că sunt îndreptate împotriva mamei. Între ele capătă importanță luarea bărbatului. În scopul împiedicării efectului vrăjii se oficiau practici magice, în locuri comune, mizând pe piese de instrumentar magic care asociază ritul metalului prelucrat. O femeie din neamul lăuzei sau mama ei lua o secere și o împlânta în spatele casei sau înfigea în colțul casei un cuțit. Concomitent, în bucătărie, se întorcea, cu fundul în sus, un blid. (Lăpușul Românesc)

Dintre piesele de instrumentar magic capătă importanță secerea, de largă răspândire în magie, care este simbol al morții și instrument sacralizat. Urmele sacralizării acestei unelte le aflăm în obiceiurile și credințele populare. Ea apără de duhurile rele. (Evseev, 1998: 423)

În perioada lăuziei, se credea că nou-născutul era pândit și amenințat de tot felul de duhuri malefice, care se cereau a fi anihilate. Unele dintre ele mizau pe efectul apotropaic al culorii roșii. În satele investigate se puneau struț roșu la fereastră, ca „să nu să deoache copilul”. În această perioadă, o serie de interdicții erau legate de îmbrăcămintea copilului, unele asociind vechi forme de cult solar. Hainele și scutecele nou-născutului nu se întindeau la uscat decât după scăpătutul soarelui, „să nu s-apropie duhurile răle de ele, să le spurce”. (Rogoz) Apa în care se spălau hainele și copilul nu se arunca decât la răsăritul sau scăpătutul soarelui și nu era permis să o calce nimenea. (Cupșeni) Alte interdicții cu funcție de protecție a nou-născutului erau legate de leagăn și legănat. Nu era permis ca leagănul să fie legănat în gol, spre a nu interveni moartea copilului. De asemenea el nu putea fi lăsat singur. Dacă mama era nevoită să părăsească leagănul, trebuia să pună lângă el o mătură, un clește sau o carte de rugăciuni. (Cupșeni) Mătura e un străvechi simbol încărcat cu valențe magice. Ei i se atribuie forțe sacrale, fecundante și apotropaice. (Evseev, 1998: 267) Cleștele reprezintă un principiu al captivității. În scopul apărării nou-născutului de duhurile malefice, în satele lăpușene se oficiau o serie de practici magice. La ușa casei se puneau un blid spart. Cu usturoi se făcea cruce la „șeșu” (arcalele) ușii și la paturile din casă. (Lăpușul Românesc) Un grăunț de „arjint viu” (mercur) se lega la mâna copilului. (Lăpușul Românesc)

În trecerea lui prin vreme, omul din popor a născocit diverse practici ritualico-magice, destinate unor maladii ale nou-născutului. Plânsul pronunțat, denumit în grai „plânsu rău”, era remediat prin descântece oficiate de către moașă, deasupra leagănului. Variantele încreștinate iau forma unor rugăciuni, în care un personaj divin – Sfânta Marie – este invocat în scopul săvârșirii vindecării. Formulele orale sunt axate pe poruncă directă. „Doamne, Maică, Sfântă Marie, / Plâns rău departă-te, / De deasupra pruncului meu. / Doamne, Maică, Sfântă Mărie, / Mă rog ție, / Departă, Doamne, plânsu, boala, neajunsurile, / De către pruncu meu. / Trimite-i, Doamne, liniștea!” (Cupșeni) Anumite practici magice de combaterea plânsului mizau pe efectul ritului nudității magice, dar și pe efectul unor piese de instrumentar magic. „Mama se ducea dezbrăcată seara, la șapte case, și fura obiele, linguri și paie din pat, despre care, se crede,

Și cu apă rece-n vasă.
Batâr cât m-a agodi.
Cina-n masă s-a răci,
Apa-n vasă s-a-ncălzi
Eu acasă n-oi sosi.

*De la Maria Roșca, 35 ani,
Bârsana, 1968*

Strigături

10.

Cātu-i Mara și Iza
Nu-i sat ca și Bârsana,
Nici fată ca și mândra.

*De la Ion Nan, 20 ani,
Bârsana, 1968*

11.

Mândruța din Bârsana
Când își spală cămeșa
Tulbură tată Iza,
Când își spală poalele
Tulbură izvoarele.

*De la Alexandru Bologa, 22
ani, Bârsana, 1968*

12.

Lelița din Valea Morii
Rade barbă ca feciorii;
Eu merem sara la ié,
Ié-ș rade mustățale.

*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*

- 13.** Mândra mé, de harnică,
În poale să-mpt'edică
Mărgând la beserică.
*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*
- că pot aduce pruncului somnu.” (Cupșeni) Sacralitatea patului în cultura tradițională românească este reflectată într-o serie de tabu-uri, printre care figurează tradiția de a te culca în pat, încălțat sau îmbrăcat. Patul este considerat o stihie a regenerării, pus sub oblăduirea unei divinități sau a geniilor casei. (Evseev, 1998: 348-349) Lingura are și ea un caracter ritual. Ea servește ca apotropeu. (Evseev, 1998: 228) Când copilul vomita după alăptat se credea că i s-a răsturnat rânza (stomacul) în scopul remedierii, copilul se ținea cu fața în jos, rostindu-se formula orală: „Rânza cocoșului să fie a copilului, rânza copilului să fie a cocoșului.” (Cupșeni)
- 14.** Harnică-i nevasta mé
Că-nt-o lună
Face-o gubă
Șî-nt-on an face-on suman.
*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*
- Dacă nou-născutul făcea ulcior, i se oficia un descântec care miza pe magia unor puncte ale spațiului domestic și pe analogie. Când se descânta, moașa ieșea, iar mama rămânea în cameră lângă copil. Ambele se așezau lângă fereastră și descântau dialogând.
Moașa: -Ham, ham! Ca din casă.
Mama: -Ce baț ca și-on câne?
Moașa: -După ulcioru di la tine. Se repeta de trei ori, după care moașa lua cu degetul rouă, de pe geam, și ungea cu ea ulciorul, practică pe care o repeta trei zile la rând. Lătratul copilului, cum i se spune în grai local acestei practici, imită lătratul câinelui, unul din animalele cele mai importante din bestiarul simbolic al omenirii. El este păzitor al omului, animal chthonian și infernal. (Evseev, 1998: 76) Fereastră este „ochiul” casei, care mediază opozițiile: înăuntru-în afară, deschis-închis, pericol-siguranță. Este locul intrărilor și ieșirilor duhurilor rele. (Evseev, 1998: 236) Roua este asociată ploii și i se atribuie proprietăți vindecătoare și regeneratoare. (Evseev, 1998: 402) Buba putea fi prevenită prin interdicția mamei de a nu dormi cu spatele către copil. Cum boala intervenea adesea, leacul eficient pentru combaterea ei era descântecul. Practica descântatului, la variantele de bubă, miza pe mierea de stup ca principiu al vieții și imortalității, precum și pe inelul de argint, metal care simbolizează etalonul purității. Cele mai multe variante sunt axate pe poruncă directă: „Bubă roșie, / Nu coace, nu sparje, / Nu urzâca, / Nu beșica.” (Stoiceni) Variantele mizează și pe formule de amenințare: „Cu ștergura te-oi șterge, / Cu mătura te-oi mătura, / În drumu țării te-oi țapa.” (Libotin)
- 15.** Săracu' bărbatu' mneu,
Tăț oamini dzâc că-i rău,
Numa' eu îl văd că-i bun
Face fânu' la Crăciun;
Lângă brazde face foc
Să-și încălzască apa-n toc.
*De la Ileana Bercea, 30 ani,
Bârsana, 1968*
- Tratarea unor maladii, precum „zgaiba”(bubă mică care prinde coajă), ne introduce în vechi procedee de medicină populară. Se făcea o turtă coaptă pe lespede, dintr-un ou, piper, poprică și ceară de albine. Turta se aplica pe bubă. Pentru lecuirea acestor maladii se prepara ceai de dubravnic și „buruiană de bubă” (Lăpușul Românesc).
- 16.** Mândra mé s-o lăudat
Că are pat imperinat.
Eu m-am dus și l-am cătat
Ș-am găsât pădut' i cu
coarne
Șî atelniță de feri,
Doamne.
*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*
- Dacă se considera că nou-născutul era afectat de duhuri rele sau avea „boala rea” (epilepsie), copilului i se schimba

numele, numindu-se Ion, dacă era băiat, sau Ioana, dacă era fată. Se credea că printr-o atare schimbare a numelui, spiritul rău părăsește copilul. (Lăpușul Românesc)

Unele interdicții, la care era supusă mama, se leagă și de alăptat, laptele de mamă fiind esențial în procesul de creștere optimă a copilului. Capătă o importanță deosebită primul alăptat. Mamei nu-i era permis să alăpteze copilul din sânul stâng, crezându-se că, în caz contrar, el ar putea deveni stângaci. Persoanelor, care intrau în camera copilului, nu li se îngăduia de către mamă să iasă din casă, fără a-i lăsa copilului o scamă la leagăn, act ritual însoțit de formula orală „vă las țâța și somnu”. Anumite practici au ca finalitate grija moașei și a mamei pentru influențarea frumuseții copilului. Pentru a-i schimba culoarea ochilor, mama îi mulgea țâța în ochii nou-născutului. (Lăpușul Românesc)

Rituri cu un substrat mitico-magic pronunțat se oficiau în satele din Lăpuș, ca și în alte regiuni ale țării, în situația când, anterior nașterii, survineau în familie mai multe decese. Cel care se năștea în atari familii era vândut pe fereastră unei femei care avea noroc la copii. Când nou-născutul se da pe fereastră acelei femei, se rosteau formule orale, asemănătoare descântecelor, unele încreștinate: „- Doamne, Maică, Sfântă Fecioară, vând pruncu la Mărie, ca să fie al ei și să trăiască.” (Costeni) Cea care îl primea lua doi, tri lei, plată simbolică, de la mamă, după care îi înapoia copilul pe ușă.

Această practică ritualico-magică circulă frecvent în Moldova. Vânzarea simbolică presupune, în sensurile ei profunde, o schimbare a ființei. Trecerea ei dintr-o stare în alta, fiind plătită și evaluată simbolic, e ca și cum ar deveni o nouă ființă, ca și cum ar fi o nouă ipostază care trebuie adoptată simbolic unei noi deveniri.

Prin acest rit, practic, se prefigurează o întoarcere la origine, *ab initio*, printr-o moarte ritualică și a doua naștere. Copilul se dă pe fereastră, care reprezintă pragul dintre cele două existențe, cea „neagră” din care vine copilul și cea „albă” – lumea locuită de cei ce viețuiesc. (Berdan, 1998: 105-106)

În acord cu categoriile de „primul” și „de început”, în satele din Lăpuș, era tratat cu atenție primul mers al copilului, care se urmărea ca factor generator de semne de divinație, importante pentru destinul vieții lui viitoare. Se credea că, atunci când prinde a merge, dacă este băiat și atinge obiecte casnice: ciocan, clește, secure etc., va fi harnic, dacă este fată, iar la primii pași atinge flori, „a hi frumoasă și iubită ca florile”. (Lăpușul Românesc)

Schimbarea dinților era tratată și ea cu mare atenție în

17.

Păru' mneu nu trebi tuns,
Nuna' teptănat și uns
Cu unt rânced și unsoare,
La pădut'i bună mâncare.

*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*

18.

Geoacă lelea și desculță
Dacă n-are opincuță;
Opincuțele-s pă bani,
Cizmele la bocotani.

*De la Alexandru Bologa, 22
ani, Bârsana, 1968*

19.

Mândră nu te locomni
La curaua cu bumd'ii
C-acia ți-or si boii.

*De la Alexandru Bologa, 22
ani, Bârsana, 1968*

20.

Duce-m-aș păcurăraș
D'i-ar si mândra vătăvaș.
Da eu vara mărg în
munt'e,
N-are cin'e să sărut'e.

*De la Ion Bercea, 33 ani,
Bârsana, 1968*

21.

Măi și măi...
Că n'ime-n lume nu
să-nșală
Ca femeia pângă oală
Că ie mestică-n rântaș
Și horé cât'ilinaș
Țură măi,...
Mutu méré, mutu zin'e
Și mânâncă ce rămân'e.

*De la Vasile Gogea, 20 ani,
Bârsana, 1968*

satele lăpușene, fiind însoțită de practici magice, menite a-i influența calitatea dinților permanenți. „Dinți de lapte ai copilului i să scoteu cu o sfoară, apoi i să puneu într-o picioică (cartof), să aruncau păste casă și să zâce: Ler, ler, / Îț dau dinte de fer / Și tu ne dă dinte de oțâl.” (Lăpușul Românesc)

După șase săptămâni, se mergea cu nou-născutul la biserică, unde i se oficia molitva mamei. Potrivit prescripțiilor religioase tradiționale, în satele lăpușene, dacă nou-născutul este băiat, mama se roagă în locul bărbaților, iar dacă este fată în locul femeilor. Preotul, dacă este băiat, îl duce în altar, iar dacă este fată numai în fața lui. După molitvă mama este curată sufletește și trupește și viața ei intră pe un făgaș normal.

Botezul

22.

Măi și măi...
Pântru mândra d'in
Bârsana
Ș-asară m-o bătut mama,
M-o legat și m-o bătut
D'i ce-am șazut cu ie mult.
Țură hop...

*De la Vasile Gogea, 20 ani,
Bârsana, 1968*

Botezul este momentul de consfințire colectivă a integrării nou-născutului, marcat de darurile oferite de participanți, într-o atmosferă de petrecere și veselie. Sensul integrator este marcat de riturile oficiate, prin care se urmărea influențarea destinului viitor și închegarea unei atmosfere optime la început de viață. În satele din Lăpuș, botezul nu are o dată fixă, iar perioada în care se oficiază are o durată de patru până la șase săptămâni.

La botez, în afara moașei, nașei îi revine rolul de actant principal. Este îndătinat, în Lăpuș, ca nașii de cununie ai părinților să le boteze copiii, devenind părinții lor spirituali.

Datul numelui copilului era de mare importanță în satele lăpușene. Era îndătinat ca nou-născuții să poarte numele bunicilor sau străbunicilor, deci al moșilor și strămoșilor, despre care se credea că sunt spirite benefice ale vetrei și nimic nu se poate petrece fără ajutorul și intervenția lor. În multe cazuri, copiii purtau numele sfinților sărbătorilor în care se nășteau sau legați de sărbătorile apropiate, copilul fiind pus, astfel, sub protecția aceluia sfânt al cărui nume îl poartă. În unele localități, copiii purtau numele unor gospodari model din sat. „Să samine copilul cu ii.” (Cupșeni)

În Țara Lăpușului, botezul este o secvență a obiceiurilor de naștere, cu o încărcătură pronunțată de rituri cu semnificații magice și apotropaice. Complexitatea secvenței este potențată și de repetarea unor rituri din alte secvențe ale obiceiului, cum ar fi cele oficiate după așezarea copilului pe masă la primul înfășat.

Ca orice obicei complex, botezul implică ample pregătiri prealabile, necesitate de prepararea bucatelor și băuturii pentru petrecere, chemarea invitaților. Pregătirile aparte cad în sarcina

23.

Măi și măi...
Dzâs-am dzău
dumnedzâiesc
Că cu mândra nu grăiesc,
Da' dracu-i mare și
mă-nșală
Și grăiesc cu mândra iară...

*De la Ion Nan, 20 ani, Bâr-
sana, 1968*

nașei care aduce o lumânare făcută din ceară de albină, doi metri de pânză albă pentru „crușmă”, care trebuie să fie nouă „că îi cămașa în care s-a duce pă lumea ceialaltă, în fața lui Dumnezeu.” Dacă pânza nu era nouă, se credea că, dacă copilul moare, va umbla dezbrăcat pe lumea cealaltă.” (Cupșeni) Invitațiile participanților cad în sarcina tatălui copilului sau a unei rude apropiate. Sunt invitați cu prioritate moșii și nașii, rudele apropiate, vecinii și prietenii familiei.

Ceremonialul botezului religios se face la biserică, acasă la copil, mai rar la casa preotului. Plecarea la botez urma prescripții îndătinată, unele cu caracter religios. Atât moașa cât și nașa nu aveau voie să mănânce până nu se întorceau cu copilul de la biserică. Înainte de plecare la botez, copilul era înfășat într-o cămașă de-a tatălui, dacă era băiat, sau într-un spăcel de-al mamei, dacă era fată. În unele sate era înfășat în cărpele rupte din izmenele tatălui, dacă era băiat, sau din poalele mamei, dacă era fată. (Suciu de Jos) Copilul este dus la biserică de moașă iar nașa duce coșarca cu prăjituri, pancove și țuică, care se consumau după ritualul religios al botezului. (Libotin) În timpul botezului, moașa ține copilul, nașa zice „cheredeul” și îl împreună cu Cristos, apoi preotul îl unge cu mir în palmă, pe frunte, pe piept, picioare, îi taie șuvițe din păr și i le dă mamei pentru a le păstra. Moașa ține copilul deasupra unui vas iar preotul îi toarnă apă rece pe cap. (Cupșeni) La Lăpușul Românesc, botezul se face prin imersia totală a copilului. În situația în care botează mai multe nașe, copilul se dă de la una la alta ca să fie ținut de toate.

Sosirea de la botez este o secvență bogată în practici ritualico-magice cu funcții pregnante de integrare. Copilul este pus pe masă, locul cel mai de preț și de cinste. Se rostesc formule de urare importante pentru viitorul copilului: „Ceasuri bune și noroc să avem pentru lucru ce-am făcut.” (Libotin) Unele formule îmbracă un caracter religios: „Am dus on păgân, / L-am adus creștin.” (Libotin) Pe masă i se pun diferite obiecte, enumerate de noi mai înainte, pentru a se influența destinul copilului, cu deosebirea că acum i se pun și bani pentru a deveni bogat.

Petrecerea care reprezintă partea nereligioasă a secvenței, în satele cercetate, poartă denumirea de „ospăț de botez”, la care participă toți invitații. Anumite acte ceremoniale din cadrul petrecerii sunt similare cu ceremonialul nunții. Este tipic, pe această linie, răspunsul darurilor. Înainte darurile erau oferite de nași, care dăruiau un rând de haine. Moașa aducea plăcintă, colaci și băutură. La Rogoz, oferă daruri mai mulți participanți, începând cu nașii și moșii. Oferirea darurilor era însoțită de rostirea de formule de urare, adresate copilului, nașilor, moșilor și părinților copilului.

24.

Ai, țură...

Că m-am însurat și eu bat,
M-am trezât cu hâda-n pat;
Zină drace ié-o-n cărcă
Că la noapt'e mă mânâncă
Țura...

*De la Vasile Gogea, 20 ani,
Bârsana, 1968*

25.

Ai, când aud on cet'eraș
Las oile pă imaș
Și caprele-n Săcătură
Și la lele după gură.

*De la Alexandru Bologa, 22
ani, Bârsana, 1968*

26.

Ei, hai și iară hai,
Ei, țap boabe d'e arjânt
P-aiesta mn'ire cinstit;
Eu țap boabe-ngăurit'e
P-asta mn'ireasă cinstită.
Ei, hai și iară hai,...
Eu țap grâu, nu țap ovăs,
Mn'ireasa-i d'in n'eam
ales,
Mn'irele-i cu păru creț;
Eu țap grâu, nu țap săcară
Mn'ireasa mn'i-i
domn'îșoară,
Mn'irele-i floare d'e vară.
Ei, hai și iară hai,...
Eu țap grâu, nu țap
n'eghină
Mn'irele-i violă plină,
Mn'iresuca-i ca ș-o dzână;

Ca și dzâna mărilor,
Dragostea feciorilor.
Tăț feciorii-s supăraț
Când o văd cu el de braț.
Mândră-i a noastră
mn'ireasă,
Tomna-i ca o-mpărăt'easă.
Mn'irele-i frumos și -nalt
Ca on fecior d'e-mpărat.
Ei hai, guriță, hai...
Și stegariului năroc
Că nu țân'e st'eagu-n loc;
Și drușt'elor năroc bun,
Că nici ele nu-s d'in drum;
Nănașilor bucurie,
Tăt nănași mereu să sie.
Hai, hai, hai și iară hai,...
Năroc și la muzicanț
Că m'i-a dzâce d'e jucat.

*De la Ileana Bercea, 98 ani,
Bârsana, 1968*

27.

Ei hai și iară hai
Fă cet'eraș cum îi știi
Zî-m d'i glasul găin'ii.
Frunzuliță foi d'e fag
Suiutu-m-am sus pă prag.
Ca să văd tăț nuntași
Cum duc daru la nănaș.
Ei hai și iară hai...
Și d'i-aicea m-am porn'it
La nănașu cel mai mare.
Ei, faceț loc că și eu viu
Cu batista pusă-n brâu,
Tăt p-aici pântre nuntaș
Cu găina la nănaș.
Ei hai și iară hai,
Bună sara, nănaș mare,
Io-s o fată lucrătoare,
Ș-am zân'it la dumata
Și ț-am adus găina.
Ei hai și iară hai,...

Un act ceremonial, cu semnificații ritualice distincte, tratat în satele lăpușene cu mare importanță, este spălatul ritual al moașei. Nepoata ia agheazmă, cu care spală ritual mâinile moașei, rostind formule orale de genul: „Iartă-mă, moșică, de păcatele mele!”, la care ea răspunde: „Io te iert și Dumnezeu Sfântu să te ierte.” Moașa era ștearsă pe mâini cu o ștergură nouă, rupturită (brodată), pe care o primea în dar. Pe deasupra i se mai oferea o pereche de zadii și un batic. Spălatul ritual pe mâini al moașei a îndeplinit o funcție de purificare, constituind și o răsplată a moașei, ca actant principal al nașterii.

Obiceiurile de naștere din Țara Lăpușului se evidențiază prin complexitate, bogăție și varietate, care ne sunt exprimate de mulțimea actelor ritual-ceremoniale care cuprind elemente de certă vechime, în acord cu conservatorismul și arhaicitatea zonei.

LOCALITĂȚILE CERCETATE ȘI PERFORMERII ANCHETAȚI

Costeni: Lucian Maria, 70, 1979.

Cupșeni: Cupșa Ana, 52, Filip Afimia, 59, Filip Dochia, 77, Filip Ioana, 60, Filip Maria, 72, Filip Viorica, 53, Pinteafimia, 56, 1979.

Lăpușul Românesc: Dumitru Dochia, 78, Pașca Eudochia, 64, Pițuș Dochia, 78, 1978.

Libotin: Filip Varvara, 77, 1979.

Răzoare: Țățoc Maria, 64, Vlașin Lodovica, 56, 1979.

Rogoz: Vlașin Parasca, 71, 1979.

Suciu de Jos: Filip Ioana, 64, 1979.

Ungureni: Buda Ioana, 56, 1979.

BIBLIOGRAFIE

- BANU, Gheorghe:** 1944 *Tratat de medicină socială*, București, Casa Școalelor.
- EVSEEV, Ivan:** 1998 *Dicționar de magie, mitologie și demonologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord.
- GRAUR, Tiberiu:** 1978 *Schimbări structurale și funcționale în sistemul obiceiurilor de familie*, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Cluj Napoca.
- LORINȚ, Florica:** 1968 *Obiceiuri de naștere în Oltenia de Nord*, în Revista de etnografie și folclor, Tom XII, nr. 6.
- OLTEANU, Antoaneta:** 1999 *Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat*, București, Editura Paideia.
- PAȘCA, Valer:** 1979 *Moașa de coșargă în Boiu Mare*, în Tradiții maramureșene, vol. II, Baia Mare.
- POP, Mihai, RUXĂNDIOIU, Pavel:** 1978 *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- VAN GENNEP, Arnold:** 1976 *Les rites de passage*, Paris.
- VULCĂNESCU, Romulus:** 1972 *Coloana cerului*, București, Editura Academiei R. S. R.

Găina mândru-i gătată
 Și n-oi da-o fără plată.
 Găina mândru-i tomn'ită
 Și n-oi da-o n'eplăt'ită.
 Hai, hai, nănașu mn'i-i
 tare-avut,
 Da-mi ia pă găină mult.
 Nănaș cu avere multă,
 Dă-mi pă găină o sută.
 Că numa struțu d'i pă ie
 Douădzăci d'e lei plăt'e,
 D-ăpi ié cum îi gătată
 Ar plăt'i o sută odată,
 D-ăpi ié cum îi tomn'ită
 Nici cu suta nu-i plăt'ită.

Nașul

28.

Ai, găina ți cât o cioară,
 Tu cei ban'i să-ț cumperi
 moară
 -Ei hai, guriță, hai...
 Gătată-i bugăt d'e bin'e,
 Poat'e-o vid'e orișicin'e,
 Numa vrei să mă huleșt'i
 Că n-ai ban'i să mn'i-o
 plăt'est'i.
 Dacă n-ai on grițărăș,
 D'i ce t'e duc d'e nănaș?!

Nașul

29.

Hai, hai, și iară hai,
 Găina ți cât o sarcă,
 Tu cei ban'i să-ț cumperi

vacă.

Găina-i cât on trușcoi,
Numai nu-ț' mânca-o voi
Că m-oi fa mai cătă șpori
Și li-oi da-o la feciori.
Că dacă le-oi da găina,
M-or suci d'in mână-n
mână.
Hai, înt'inde nănaș mâna
Că eu vreu să-ț' dau găina.
Că găina-i tare gré
Și mă dor mânurile.
Hai, ia uitaș, la nănașu
Cum să țâpă ca uliu;
Să țâpă după găină
Să mn'i-o apuce d'in
mână.
Da, nănașule, nu gând'i
că-i mânca
Și nu-i plăt'i.
(Se dă găina)
-Hei, bin'e-m pare c-am
scăpat
Și găina n'i, v-am dat.
Că nici îi fiartă, nici îi
friptă,
Numai cât îi opărită,
Nici îi friptă, nici îi fiartă,
Numa cât îi scălmănată.
Pădurile-o fost oprit'e,
N-am avut lemn'e pălit'e.
Pădurile-o fo d'epart'e.
N-am avut lemn'e uscat'e,
Pădurarii-s oamen'i răi
Și să dau după femei.
Pântr-o rumen d'e teșitură
O cerut la min'e-o gură.

*De la Ileana Bercea, 30 ani,
Bârsana, 1968*

Colecția CORINA ISABELLA CSISZÁR

Nunta tradițională la românii și maghiarii din Țara Lăpușului

O nuntă tradițională din satele lăpușene, era un adevărat spectacol pentru ochiul privitorului, un spectacol la care participă ca actori aproape întreaga comunitate sătească. Elementele nunții urmau un tipar bine stabilit, complex, menit să marcheze cum se cuvine momentul deosebit de important din viața tinerilor. Și astăzi sunt localități în care, măcar în parte, acest ceremonial de nuntă este respectat, și perechi de tineri care se reîntorc cu dragoste la aceste vechi modele.

Acest material are ca bază informații culese direct din teren, în anii 2011, 2012.

Peșitul

În comuna Lăpuș locuită în majoritate de români, tinerii demult, când să cunoșteau, ziceu:

- Mamă, am jucat o fată frumoasă, ia, a cui îi și a cui îi.
- Bine, dragu' mamii că ai jucat-o, da' meri tu, sara în șezătoare și vezi cum toarce din caier. Câte fuse pline duce acasă. Să ducă fecioru' în șezătoare, i-o fo' dragă fata c-o fo' frumoasă.
- Mamă, tri fuse de tort a dus acasă. Da' aceie n-o ieșat tătă sara după feciori.
- Noa, dragu' mamii, pă aceie o ié.

Fecioru':

- Desară mă duc a peși.

Tatăl:

- Api s-a duce fata după tine, nu te-a fa de rușine?
- Mi-o promis alaltăsară că să duce.

Apoi o făcut legătură. Adică peșătură. Legătura era așa: dacă strâca mireasa, meré la animalele din grajd și le îmbălțuie și dăde o vacă și scutura steagu'. Și s-o întâmplat că mireasa o strâcat de cătă mire. Și s-o dus cu nănașii și cu chemătorii și cu oamenii, c-o fo' făcută legătura. O mârș la grajd, o îmbălțuit vaca și o scuturat steagu' până acasă la mire¹.

¹ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

În satul Dămăcușeni, sat locuit în mare majoritate de maghiari, mirele cu nașii, părinții, frații și alte neamuri mergeau la casa miserei și pețeau, se înțelegeau cu data nunții, zestrea și hotărau unde vor locui mirii.²

Raptul

Meré mirele și-ntreabă părinții fetei:

- Mi-o dați pă Veronica de nevestă?
  - Apoi niciodată dragu' badii, nu mă bag în neamu' tău.
- Api când să întâlnească ie îi zăcă:

- Tu te pregătește, că la noapte fugim.
Api fugeu:

Hai, bade, să ne scăldăm
C-o pțicat pă noi blăstăm,
De la mamă, de la tată,
Să nu mai fim laolaltă.

Api când să reîntorceu, api mereu la părinții care-i voieu. Api își făceau bani de nuntă și să cununau.³

Logodna

În Dămăcușeni se făcea cu una, două, tri luni înainte de nuntă, acasă la mireasă. Mireasa o pregătită toată petrecerea și o chemat invitați puțâni. Își trăgeau verighetele unul la altul. Demult, verighetele se puneau într-o farfurie și fiecare lua verigheta și i-o puneau pe deget mirelui. La logodnă participau câți încăpeau într-o cameră. Era lume puțină: mirii, nașii, părinții și câțiva prătini. Se puneau obligatoriu nașii de la botez. Numai în cazul în care aceștia erau morți, chemau pe altcineva din sat. La noi, nașul mare își botează primul copil, nașul mic își botează al doilea copil și pe ceilalți copii îi botează cine vré. Nașa de botez se numește *kereszt mama*.⁴

Chematul la nuntă

În Dămăcușeni umblau velfei cu palțauăle (bâte împodobite) în sat, numai la cine s-o înțelese mirele să cheme la nuntă. Băieții când chemau la nuntă erau din partea mirelui doi chemători și mireasa avea și ea doi chemători. Ei umblau vinerea

² Performer Nemeth Zoltán, 52 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 01 / 2011

³ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

⁴ Performer Eva Molnár, 67 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 01 / 2011

30.

Fet'ile d'e prin Strâmtură
Nu șt'iu face pânzătură.
Că să strâng cât'e-on
copor
Ș-ald'e fac cât'e-on ulcior.

De la Alexandru Bologa, 22 ani, Bârsana, 1968

31.

Cân' durn'em cu mândra-n
șopru,
Mn'i-o mâncat șoarecii
clop.
Ș-atunci eu d'e supărat,
D'i la mândra n-am plecat.

De la Ion Nan, 20 ani, Bârsana, 1968

32.

Cin'e sapă gropa altuia,
pt'ică în ie.

De la Vasile Petrovan, 82 ani, Bârsana, 1968

33.

Nu mn'i-i ciudă că mă
road'e opt'inca,
Da' mn'i-i ciudă că mă
road'e pet'icu.

De la Ileana Bercea, 98 ani, Bârsana, 1968

Ghicitori

34.

Am o gubă-ngubată,
O leancă-nlencată,
D'i cătă lună,
O gaură bună;
D'i cătă soare, o gaură
mare,
D'i cătă stele,
Mult'e și mânânțale,
D'i cătă țara ungurească
Nu-i meș' er s-o
cârt'ească,
Nici om ca să o găcească.

(T'iara, războiul de țesut)

*De la Toader Roșca, 68 ani,
Bârsana, 1968*

35.

Cumn'il, cumn'il, ce-i
aceea?!
Mereu hrăn'ită,
Mereu goliță,
Mereu înt'inată,
Mereu sărutată,
D'e nu găci,
Nouă mață s-or goli
Și unu s-a găuri.

(Sticla de litru)

*De la Toader Roșca, 68 ani,
Bârsana, 1968*

Nuntașă din Dămăcușeni - 1958; foto: Colecția Molnár Eva

dinaintea nunții, nunta fiind duminică. Și spuneau anumite poezioare cu care invitau lumea la nuntă. Unul dintre chemători se numea velfeu mare. El îi conducea pe ceilalți chemători. Și de fapt se ocupa de întreaga nuntă. Chemătorul principal se așeza în fața nașilor și a mirilor și spunea poezia. Când se închina la miri, din nou lua chemătorul principal cuvântul. ⁵

În comuna Lăpuș, să gătau de nuntă, chemau chemătorii și druștele. Erau patru chemători, patru druște și patru colaci. Drușca îmbracă chemătorul, își puné cipcă în trei culori la macău. Macăul și-l aduce el. Mireasa nu avé temător, numa un taroste. Chemătorii intrau în fieșcare casă și punéu colacii pă masă și să întorcéu cu fața cătă răsărit și zăceu mândră rugăciune. ⁶

⁵ Performer Nemeth Zoltán, 52 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 01 / 2011

⁶ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

Cusutul steagului

În Lăpuș, mireasa nu are chemător, numai un taroste. La cusutul steagului chemau un om bătrân. Mireasa aducea busuioc, drușca bărbănoc, chemătorii aduceu clocoticiuri, apoi aduceu din pădure lemne de fag. Și puneau clocoticiuri, lopățele, cingheteală. Și după cum era chemătorul de puternic sau de slab, așa încărcău și steagu cu clopoșăle, să fie stăpân să-l scuture. Și apoi să ducă și-n tăta sara jucau. Și mirele vine la mireasă. Și vine și chemătorii și înconjurău masa cu mirele și mireasa.⁷

Desfășurarea nunții

În Dămăcușeni mireasa se îmbrăca cum vroia, în catifea maro, roșie, albă, ce vroia și purta o bluză. Mirele se îmbrăca în costum negru și pe vremuri. Doar la bal și la dans se purta costum popular și în sărbătorile de peste an.

Cununa miresei (*viaszt koszoru*) în Dămăcușeni se făcea din ceară. Era foarte mare și avea un șlaier dintr-un material subțire, o pânză aleasă, asemănătoare cu borangicul. Mireasa nu se îmbrăca în costum popular. Și demult tare, nu se purta șlaier. La nănași, la miri și la valfăi li se puneau flori de ceară în piept.

La mireasă se adunau nașii ei, fete și băieți. Se spuneau glume, se dădea un pahar de horincă, prăjitură și de acolo, porneau la cununie. Mirele mergea la casa miresei însoțit de părinți, chemători (velfăi), nași și tot alaiul. Găseau poarta legată la mireasă cu sârmă sau cu o panglică. Era un struț pus la poartă

Învelitu mireșii; foto: Felician Săteanu

⁷ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

Colecția MARIA ROMAN

Străgătură la grâu

36.

1. Zi-mi cu cetera mai tare
Mire și mireasa apare,
Zi-mi pe struna dorului
Melodia grâului
În fața căminului.
2. Stați un pic cu nunta-n
loc
S-arunc grâu și busuioc
Să aibă mirii noroc,
3. Stați un pic cu nunta
afară
S-arunc grâu de
primăvară,
Mirii să aibă tigneală.
4. Feciorași să țineți clopu
Să vă împărțesc norocu
Și voi fete țineți poala
Să vă împărțesc tigneala.
5. Io, măi mire, te-aș ruga
Ai griji de mireasa ta
Și ea s-aibă griji de tine,
Amândoi să trăiți bine.
6. De-i si bun și-i asculta,
Tăte or si pă mâna ta.
Socrii tăi îs buni și lucră
Și v-or fa avere multă.
7. Tăte nunțile-s cu fală
Da asta-i din calea-fară
Și miresele făloase
Da a noastră-i mai
frumoasă.
8. I-o țip grâu cu mâna plină
Și vă doresc din inimă,
Vă doresc fericirea,
De rău i plină lumea.
9. Să trăiți, haideți mai sus
Că șampania v-am pus

Și serviți mâncările
Ca la toate nunțile.
Noi cu toți ne-om veseli
Până mâine-n zori de zi.

De la *Bozai Anuța, 61 ani,*
Budești, 2012

Străgătură la găină

37.

1. Trandafir ardelenesc
La tăta lumea vestesc
Că cu găina pornesc.
2. Zi-mi ceteraș mai încet
Că mă tem să nu greșesc
Că aici e lume multă
Și toți la mine se uită.
Că aici îi și badea,
De rușine nu m-aș fa.
3. Nănașă, eu te-aș ruga
De nu-i bună găina,
Te rog, nu te supăra.
4. La nuntă când am zinit,
Ceterașu o fo sosit,
Ș-am pus găina la foc
Și m-am apucat de joc.
Când de joc m-am săturat
La găină-am înturnat.
5. Asta vreau, asta doresc
Nănașii ca să-i cinstesc.
Nu cinstesc pe orșicare,
Nănașii îs de valoare.
6. Nănașa îi neam cu mine
Îi dau găina pe omenie.
Nănașa-i din satu meu
I-o dau fără nici un leu.
7. Să trăiești, nănașă aleasă
Ți se șede după masă,
Dumnezeu îți deie bine
Să mă cununi și pe mine.

De la *Bozai Anuța, 61 ani,*
Budești, 2012

cu o tăbliță pe care scria: “Boală, pe aici nu se trece!” Poarta li se dezlega după ce duceau tratative și convingeau nuntașii miresei. Era un schimb de glume și replici.

Mirele:

- Noi căutăm pe cineva și știm că trebuie să fie aici, lăsați-ne să intrăm.

Mirele nu avea voie să intre decât în prima cameră, să nu găsească mireasa ascunsă.

Mirele trebuia să aleagă mireasa. I se aducea o femeie bătrână, încălțată cu pantofii miresei și acoperită cu un material alb. De obicei îi făcea cineva semn la mire să n-o aleagă. Și mirele refuză zicând: „Nu e ce caut, mai mereți și mai căutați și mai aduceți alta. Caut una mai înaltă”. Apoi vinea o fetiță la care îi zicea: „mireasă borzoșe”, avea o pălărie de paie cu pene de găscă (*talus kalap*). Și nașul trebuia să-i plătească pălăria. Altfel, nu vroia să iasă.

Mergeau la cununie, fiecare cu nuntașii lui și de acolo de la biserică o ieșit împreună și s-o dus la mire acasă unde se făcea nunta. Intra un rând de nuntași, câți încăpeu la masă. Restul mergeau la vecini unde o fost loc liber, acolo s-o ținut jocu’. Jucau în curte și la vecini. Când s-o terminat o masă, lumea s-o ridicat de la masă și o mers la joc și au venit alții care n-o mâncat încă.

La îmbălbăuitu’ miresei se dezbrăca mireasa de hainele de mireasă și se îmbrăca în haine de femeie măritată. Atunci își pune și batic pe cap și juca mireasa cu toată lumea. Dar nu se puneau bani. A jucat mireasa spre dimineață până s-o obosât cu tăta lumea.⁸

În comuna Lăpuș, în ziua nunții, chemătorii mereu după mireasă și api’ viné mireasa la beserică, avea și un colac cu năfrâmi. Ridica mireasa colacul și să uita pân colac la turnu’ bisericii, ca să aibă copii frumoși. Apoi o luau doi chemători de ai mirelui și o duceau în beserică lângă mire. Și fieșcare făcē nuntă la casa lui, separat mirele și separat mireasa. Api’ mireasa merē. Intra mireasa nainte și mirele după iē. Api chemătoru’ scutura steagu’ și cineva urcat în pod i-l fura:

- Noa, plătiți steagu’, altfel nu vi-l dau.

Dansul miresei

Atunci era numa’ o pereche de nănași și la mire și la mireasă. Și întâi juca nănașu’ mireasa, api’ o juca nănașa. Apoi o juca druștele, chemătorii, stegarū’. Mirele o juca ultimul și pune bani și el:

⁸ Performer Ema Molnár, 67 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar NR. L/01/2011

Străgătură la mire

Tu, mireasă, miresucă,
Hainele pă tine zună,
Să cunoaște că ești bună,
Nici mă-ta n-o fo' ră,
Să hii și tu ca și ié.

38.

Tu, mireasă, miresucă,
De-i fi bună ca și-acasă,
Te-om purta pă după masă;
De-i fi ră și băutoare,
Te-om lega c-o cingătoare.

Tu, mireasă, miresucă,
Mireasă, mirele tău,
Roșu-i ca cireșele,
Acru a fi ca cepele.
C-o mâncat carne de miel
Și s-o legat dracu-n el.
Api' dă-i carne de oaie
Și li-i scoate la nevoie⁹.

Tu, mireasă, miresucă,
Scumpă te-o ținut mă-ta,
Fără o mie nu te-a da.
Și-o venit un om harnic
Și te-o dat fără nimnic.

1. Măi, mire, mândru gătat,
Tu ești gata de plecat,
Te duci la popa să jori
Și te scoți dintre feciori.
Popa te-a jura pe țol,
Nu-i mai fi altu fecior;
Popa te-a jura pe cruce
Și la fete nu ti-i duce.
2. Frunză verde, struț de vie,
Bé-ți paharu cel dintâie
C-apoi pleci la cununie
Cu cine ți-o fost drag ție.
3. Măieran, crenguță verde,
Ie-ți rămas bun de la fete.
Măi, mire mândru gătat,
Vine-ți vremea de plecat
Cu mândra la cununat,
Măi, mire mândru tomnit,
Vine-ți vremea de pornit
Cu mândra la jurământ.
4. Măi, mire cu ochi de crin,
Ochii ți-s de lacrimi plini
Spune-le părinților să nu
trăiască cu dor
C-ai făcut pe placul lor
5. Feciorit-ai și-ai umblat,
Nu cred ca te-ai înșelat.
Ai văzut bune și rele
Și-ai luat ce-i bun din
ele;
Ai văzut bine și rău
Și-ai luat ce-o fost al tău.
6. Înainte de-a pleca,
Cheam-o aicea pe mă-ta,
Îtină-i cu uiaga,
Întreab-o îi place ori ba
De căsătoria ta.
7. Cheamă-l și pe tatăl tău
Că n-o fost părinte rău,
Îtină-i cu paharu,
Întrebă-l îi place ori nu

Meniul tradițional de nuntă

În Lăpuș, socăcițele făcú mîncarea. Făcú guiaș și curet'i umplut pîntru chemători și druște. Și sara dădeu plăcintă mare în cuptor și o plăcintă cu brînză făcută pă lespede. Și omu' vine de acasă cu o felie de horincă. Și chemătorii duceau vo' cincî rînduri de pahare. Api' pă când tărostea masa, vinea lumea cu uiegile¹⁰. Se pregătea pită de casă, simplă fără model și se făceau cozonaci cu mac și cu nucă.

În Dămăcușeni, la nuntă fiecare femeie ducea câte o farfurie de prăjitură, acoperită cu o ștergură albă. Pregătea fiecare ce știa să facă: pancove, (ciurigăi), prăjituri. Se servea supă de

⁹ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

¹⁰ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

Târgu ce l-ai făcut tu.
8.Măi, mire, îți doresc bine,
Tu să ai grijă de tine,
Mult noroc și sănătate,
Ajutor și spor în toate.

De la *Bozai Anuța, 61 ani,*
Budești, 2012

Străgătură la mireasă

39.

1. Mireasă ca și-o crăiasă,
Spune-mi unde meri
de-acasă?!
Meri în sat, ori meri la
joc
Ori te duci în altu loc;
Meri în sat ori a juca
Ori meri a te cununa?
2. Mireasă-n alb îmbrăcată,
Cu șlaier încununată,
Ți se șede după masă,
Ți se șede cu cunună
Că ți-o fost purtarea
bună.
Ei, lume, ceteraș pune
arcu
Și-l apasă să-i pot hori la
mireasă.
3. Măieran crengat pe
masă,
Să trăiești, dragă mireasă,
Că ești blândă și
frumoasă,
La obraz ești ca și focu
Nu știu cum ți-a fi
norocul.
La obraz ești ca și para,
Nu știu cum ți-a fi
tigneala.
4. Înainte de-a pleca

Nuntași din Lăpuș; foto: Felician Săteanu

găină cu lașcă de casă, sarmale, friptură, cozonac și pancove. Un meniu mai sărac. Horincă să dădea tătă noaptea. Mirele făcea totul, el pregătea toată nunta. Mireasa face la ea acasă înainte de a porni spre nuntă. Chemătorul principal se așeza în fața nașilor și a mirilor și spunea prima dată o poezie. Când închina la miri din nou lua cuvântul. Și băutura li se așeza prima dată mirilor și nașilor. Când se servea supa, se cânta:

Să șadă lumea la masă,
Zama să nu să răcească.

Când se aduceau sarmalele, muzicanții cântau pe melodia de Csárdas: „Káposzta, káposzta, téli, nyári, káposzta” (varză, varză, varză de iarnă, varză de vară).

La masă se intra pe rând, prima dată intrau neamurile miresei. La mire acasă, oaspeții miresei erau considerați oaspeți de onoare. Stăteau la masă o oră, două, aceștia de la masă se ridicau și intrau alții, alte 50 – 60 de persoane. Jocul se făcea în curte sau în șură, se juca Csárdas¹¹.

¹¹ Performer Nemeth Zoltán, 52 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 01 / 2011

Darul de nuntă

În comuna Lăpuș se dădeau bani, haine, două oi, vasă. Dacă îi dădeai oi, era musai să pui o batistă pă masă ori o haină ori un clop. Api' ți le-ai luat înapoi di pă masă, după ce ai dat oile. Se zice că așa nu-i veni veci după ele¹².

În Dămăcușeni, duceau femeile cadou și bărbații bani. Se duceau câte doi, trei metri de material. Ce s-a găsit atunci. Sau o față de masă, prosop, ce avea nevoie o femeie tânără. Și eu un car de cadouri am primit. Când am venit dimineața de la casa bărbatului la mine acasă, un car plin de cadouri am avut¹³.

Casă din Dămăcușeni - 2011; foto: Florin Avram

Teamă-ți părinții încoa
Și le-ntină l-amândoi,
Că așa-i rându la noi.
Mulțume-i la mama ta,
Mândru te-o știut găta.
Te-o gătat ca pe o floare,
C-ai fost tare
ascultătoare.

5. Bine-ai stat și-ai judecat,
Dumnezeu noroc ți-o dat,
Ți-ai luat ce ți-o fost drag
Mirele ți-i frumușel, nu
ți-i rușine cu el.
6. Miresucă tinerică, ți se
șede nevăstucă,
Nici fată nu ți-o stat rău,
Măritată-i tare greu.
Să trăiești să ai noroc,
Supărări să n-ai deloc.
Să te bucuri de viață și
să n-ai lacrimi pe față.

*De la Bozai Anuța, 61 ani,
Budești, 2012*

Străgătură la mireasă și mire

40.

Ai măi și iară măi!
Mireasă, mândru gătată,
Bine-o fost la mă-ta fată.
Ai măi și iară măi,
Noaptea ai dormit pe țol,
Te-ai sculat la prânz ușor.
Ai măi și iară măi,
Da de-amu îi dormi pe
brațe,
Ti-i scula mai dimineață.
Ai măi și iară măi,
Și-i striga găinile

¹² Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

¹³ Performer Eva Molnár, 67 ani, Dămăcușeni, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 01 / 2011

S-audă vecinile.
Ai măi și iară măi,
Măi, mire de nu-i fi bun,
Ploaie-te ploaie de tun.
Ai măi și iară măi,
Pe mireasă ploaie deasă
De n-a fi găzdoaie-n casă.
Ai măi și iară măi,
Măi, mire, mireasa ta,
Și de ți-a greși o sută,
Strânge-o-n brațe și-o
sărută.
Ai măi și iară măi,
Și de ți-a greși o mie
Strânge-o-n brațe și-o
mângâie.

*De la Berindea Maria, 63
ani, Budești, 2012*

Strigătură la nuntă

41.

I.

Măieran cu creanga-n jos,
Să trăiești mire frumos,
Tare mândru te-ai gătat
La cununat de plecat.
De te duci la cununie,
Spune-i la mă-ta să știe.
Mire mândru, la plecare,
De la mă-ta ie-ți iertare
Că ai fost fecior cuminte,
Ai știut să îi dai cinste.
Măieran, pe drumu tău
Roagă-te la D-zeu
Să-ți sie bine, nu rău.
Ei, măi mire, fātu meu
Să nu ți-i mireasa rău
Că te vede D-zeu,
De îi ține-o tare bine,

Colecția MARIA ȘI GRIGORIE CROITORU

Magia în folclorul copiilor

Oricât ar părea de bizar, în folclorul copiilor întâlnim elemente de magie, în care copilul crede. În așa-numitele formule-cântec terapeutice sau în formulele-cântec adresate plantelor, insectelor, păsărilor, lucrurilor neînsușite, cele pentru schimbarea vremii sau în versurile care însoțesc jocurile de copii, prin intermediul invocării, al descântecului sunt chemate în ajutor cele cu putere magică pentru a rezolva unele situații dificile.

Prezentăm câteva elemente despre care poporul crede că au puteri magice, luându-le în ordinea în care apar în cartea noastră *Din folclorul copiilor și al tinerilor din satul Aluniș*:

a) Luna. Invocarea lunii pe înserat are substrat magic, existând credința că astrul nopții poate aduce sănătate: „Lună nouă, Lună nouă, / Taie pita-n două / Și ne dă și nouă: / Mie jumătate, / Ție a tria parte, / La toți sănătate” (Croitoru 3, p. 32/1).

b) Cioara. Este considerată o pasăre oraculară. Figurează printre simbolurile morții. În basme, însă, cioara și corbul îl ajută pe Făt-Frumos în lupta cu zmeul, aducându-i alimente sau substanțe cu puteri neobișnuite. În folclorul copiilor, cioara apare în postura unui donator mitic. La căderea unui dinte de lapte, copilul îl aruncă pe casă, spunând de trei ori următoarele versuri cu puteri magice: „Cioară, cioară negricioară, / Na-ți un dinte de fier / Și dă-mi unul de oțel” (Croitoru 3, p. 32/2).

c) Porcul. Țăranii din Aluniș văd porcul ca animal augural și meteorologic, pentru că prevestește frigul, strângând paie, sau căldura, iar în vis prevestește bogăție și fericire. Deși este animalul asociat necurăteniei fizice și morale, oamenii îl invocă pentru scoaterea gozului din ochi. Cel căruia i-a intrat un goz în ochi, frecându-se ușor cu mâna, zice versurile: „Iuș, iuș, prin păiuș, / Porcul besă, / Gozul iesă. / Porcu' o bășit, / Gozu' o ieșit” (Croitoru, 3, p. 32 /3).

În basme, se întâlnește porcul cu părul de aur, întruchipare zoomorfă a soarelui. De asemenea, eroul din basme se transformă în porc și invers.

d) Florile simbolizează frumusețe, tinerețe, puritate, armonie, pasiune, dragoste, lumea multicoloră, sunt paradiziace, dar efemere. Fiind un simbol solar străvechi, prin formă și culoare seamănă cu astrul zilei, cât și prin heliotropismul multora dintre aceste plante, oamenii cred în puterea magică a florilor de a influența starea de sănătate.

Cu primele flori pe care copilul le găsește primăvara în pădure face un „struț” (buchețel) și zice: „Atunci să mă doară capul (sau altă parte a corpului), când s-or duce astea de unde au venit.” Le aduce acasă și toți ai casei procedează la fel. Alții, dând ocol capului cu „struțul” de flori ori altei părți a corpului, tot de trei ori, zic: „Când oi aduce apă cu sacu’, / Atunci să mă doaie capu’.” Sau: „Când oi aduce apă cu sâta, / Atunci să mă doaie burta.” Sau: „Când oi aduce apă cu ciuru’, / Atunci să mă doaie c...” (Croitoru 3, p. 33/6).

Floarea poate fi asociată cu fluturele și este adesea simbolul sufletului morților. În Aluniș, sunt niște flori galbene, numite „florile morților”, ca salsăul, pe care oamenii le răsădesc pe morminte. De altfel, legendele și miturile despre flori ne spun că acestea sunt metamorfoze ale sufletului zeilor, zânelor, eroilor, eroinelor. În flori, ca și în ierburi și pomi, se pot cuibări spirite bune și rele.

e) Furnica este considerată simbolul hărniciei, al sânguinței și al muncii neobosite. Mușuroaiele de furnici sunt construcții ingenioase, foarte rezistente la intemperii. Deși se cunoaște interdicția de a strica mușuroaiele de furnici, copiii le aleg și le folosesc ca obiecte de joacă, conform descântecului: „Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că l-oi duce la mama, / Să acrească mazărea./ Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că de nu mi-i da, / Casa ți-oi strâca” (Croitoru 3, p. 34/9).

Cu o botă curățată de coajă se dădea pe mușuroiul de furnici și se lungea bota, care era acră din cauza acidului formic din furnicile omorâte. Se zicea de mai multe ori.

f) Buburuza, insecta roșie cu șapte puncte negre pe aripi, are multiple funcții magice, mitologice și augurale. Fiind reprezentarea zoomorfă a soarelui, ea reprezintă primăvara, căldura, bogăția și fertilitatea. Ea apare și în folclorul satului Aluniș cu importante funcții în magia premaritală: „Buburuză, ruză, / Încotro-i zbură, / Acolo m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 35/10); „Buburuză, ruză, / Urcă-te-n căruță / Și unde vei pleca, / Acolo m-oi însura” (Croitoru 3, p. 35/12); „Pipiriga, riga, ga, / Încotro îi zbură, / Acolo eu m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 36/13).

Poporul crede că buburuza poate arăta direcția în care se găsește „orânda” celui care se joacă cu gâza. Insecta se lua în mână și se lăsa în voia ei. Se plimba, cât se plimba pe o parte și pe alta a palmei și-și lua zborul într-o anumită direcție. Tânărul sau tânăra credea că în acea parte va fi persoana de care își va lega viața. Invocarea buburuzei are substrat magic. Dacă se întâmpla să nu-și ia zborul, stătea pe loc și nu se mișca, însemna că fata sau feciorul nu se va căsători. Unii se gândeau și la ceva mai rău, iar alții vedeau în așezarea buburuzei pe capul sau pe

S-avem cinste după tine,
S-avem cinste, nu rușine.

II.

Frunză verde de mălin,
Hai, mireasă, să-ți închin
Că astăzi ne despărțim.
Mândru-ți stă mireasă
Ca și la o-mpărăteasă.
După ce ti-i mărita,
Nime nu ți-a închina,
Nu ți-a si dragă viața.
De noră dacă ti-i duce,
Multe-i trage,
Multe-i duce.
La străini nu îi ușor,
Nu poți fa pe placul lor.
Hai, mireasă, și te gată
Că mirele te așteaptă
În fața bisericii
Cu nănașii și părinții
Unde mărg toți tinerii.
Popa-i om înșelător
Că te-ntreabă de tri ori
Ș-apoi te pune să jori
Ori îți place, ori nu-ți place,
Tu spui da, că n-ai ce face.
Da tu nu si supărată
Că nu-i așa rău măritată,
Mirele să te-nțeleagă.
Peste-o lună peste două
Ne zine rândul și nouă
Și iar laolaltă vom si
Ș-om începe-a nevestii.
Mireasă, camașă albă,
La toată lumea ești dragă,
Mâne-ta i-ai fost urâtă,
Te-o vândut căsătorită.

III.

Mireasă, mirele tău
Zice lumea c-a si rău.
De-a si rău și blăstămat,
Culcă-l cu pisica su’ pat,
Nu-l culca cu tine-n pat.

Miresucă cu brâu lat,
Să ai grijă de bărbat
Nu-i da blidul nespălat,
Nici lingura de su' pat
Ca ți-a da cu ele-n cap.

IV.

Măi mire, de nu-i si bun,
Ploaie-te-o ploaie-n drum,
Pă mireasă, o ploaie deasă,
De n-a si găzdoaie-n casă.
Măi mire, dacă-i si rău,
Ț-oi fa gatii de lipideu
Și cămașă de bumbac
Ca să-ți pot da peste cap.

V.

Frunză verde-a iederii,
Zi cetera găinii,
Zi cetera mai cu drag
Să mă duc chitilinaș
Cu găina la nănași.
Eu de mult m-am pregătit
Cu găina de pornit.
Săraca găina mé,
Rău îmi pare după ea,
Asară-o fost după șură
Ș-amu-i cu țigara-n gură.
Săraca găina mé,
Rău îmi pare după ea
C-o fost tare ouătoare
Ș-o ouat stând în picioare.
Bine-mi pare mie amu
C-am păcălit nănașu
Că i-am spus că-i dau
puicuță
Și i-am dat cocoș cu puță.
Nănașule, de nu crezi,
Ia cocoșul și îl vezi!

VI.

Eu Țap grâu, nu Țap secară,
Mireasa-i o floare rară,
Eu Țap grâu, nu Țap ovăz,

hainele unui om semn de bun augur ori un semn de dragoste.

g) T. Pamfile consideră **Bâza** ca o ființă mitică din grupul **Sperietorilor**, alături de **Goga, Bâca, Bau, Baubau, Bolea, Borza, Goța** (*Dușmani și prieteni*, 272 – 276), iar **Hală** „un duh rău”, aducător de boală.

În formulele-cântec adresate insectelor culese din Aluniș apar asociate **Hăla (Hală)** și **Băzu (Bâza)**: „Hăla băzu, băzu, / Lasă-mi vaca-n pace, / Că laptele-mi place” (Croitoru 3, p. 36/14).

În zilele călduroase și, mai ales, în apropierea pădurilor, se puneau muște pe vaci. Cei mai periculoși erau tăunii. Aceștia le mușcau de uger și vacile nu se puteau apăra de ei. Din cauza durerii „bâzdărau”, adică o lua la fugă și cu greu puteau fi prinse. Dacă alergau prea mult, se întâmpla să se îmbolnăvească și chiar să moară.

h) Greierele. Cunoaștem greierele din fabule și din poeziile închinat lui, ca un simbol al lipsei de prevedere specifică artistului (vezi Avianus, Donici, Topârceanu, La Fontaine etc.). În mitologie este considerat simbol al vieții și al renașterii, al luminii și întunericului. Românii cred că greierele este blagoslovit de Dumnezeu, iar cântecul și prezența lui în casă sunt de bun augur și e păcat să-l omori.

În Aluniș, în folclorul copiilor apare în următorul cântec: „Preuteasă, acasă-i popa? / De-i acasă, / Zî-i să iasă; / De-i la moară, / Zî-i să moară, / Că vin turcii cu papucii / Și ne omoară tăți pruncii” (Croitoru 3, p. 36/15).

În graiul localnicilor, **greierul** este numit **popic, popă**. Versurile de mai sus se spuneau în timp ce se scormonea la gaura greierului cu un bețișor, ca să iasă afară. Uneori se întâmplă să iasă, spre hazul celor prezenți, alteori nu ieșea. Ca să-i păcălească pe cei mai mici și mai naivi, cel care „descânta” greierul venea cu el prins gata și, într-un moment de neatenție, se făcea că-l prinde din gura găurii.

Dincolo de jocul ca atare, care amuză copiii, vedem o modalitate magică populară menită să izgonească aceste insecte din casă.

i) Musca. Nu credem să fie om pe fața pământului să nu fie enervat de câteva ori pe zi de **muscă**: prin petele puse pe cămașa albă, pe cartea pe care o citește, pe pereți, pe mâncare, prin comportamentul ei sâcâitor. În plus, este insectă aducătoare de boli, de mizerie, din care cauză a devenit un simbol al răului și al forțelor infernului. În mitologia românească, muștei Columbace, ale cărei înțepături sunt uneori mortale pentru om și animale, i se atribuie proprietăți infernale.

Credința populară socotește comportamentul acestei insecte

nesuferite prezicător al aspectului vremii. Ca toți românii, și alunișenii cred că plouă atunci când muștele pișcă tare, intră multe în casă, se pun în număr mare pe animale, iar musculițele se vâra în ochii oamenilor și ai animalelor. În unele părți, musca este folosită pentru vindecarea unor boli. „De friguri se iau trei muște de cal, vii, se pun în câte o boabă de vișină (dulceață) și se ia dimineața pe inima nemâncată” (A. Gorovei, *Credinți și superstiții*, 94). În acest sens trebuie înțelese și versurile din cântecul următor, cules din Aluniș: „Concai chilimoni, / Concai ca, / Prinde musca, n-o lăsa: / Dacă-i vie, / Dă-mi-o mie; / Dacă-i moartă, / Mânc-o coaptă / Cu ulei, cu pătrunjel, / Cu untură de cățel, / Cu ceapă, cu usturoi, / Cu untură de broscui” (Croitoru 3, p. 37/16).

j) Fluturile, insectă atât de mult iubită de copii pentru coloritul ei extraordinar și zborul lin, planat din floare în floare, este considerat ca având valențe mitice și funcții augurale. Se crede că în fluture este încarnat sufletul mortului, care vine în casa unde a trăit sub forma acestei insecte. În credința populară, fluturile de noapte, numit **striga**, când intră în casa omului, este prevestitor de rău, deoarece reprezintă vampirul, moroiul, strigoii (striga = strigoii). Poporul crede că duce apă morților în lumea cealaltă.

Primăvara, culoarea primului fluture văzut este prevestitoare de bine sau de rău. Astfel, fluturile alb prevestește veselie, voie bună, curățenie sufletească, optimism, sinceritate, cel galben – boală, cel roșu – sănătate și spor la bucate. Există interdicția de a omorî fluturi. Copiii din Aluniș, ca și cei de aiurea, nu respectă interdicția și aleargă după ei să-i prindă.

Versurile următoare, adresate fluturului, sunt din folclorul local: „Fluture, fluture, / Adu-mi mie repede / O ruje din rujile badelui, / Din mijlocul satului” (Croitoru 3, p. 38/18).

k) Barza. Cu câtă bucurie întâmpină copiii sosirea **berzei** „Al primăverii dulce iubit prevestitor”: „El vine, se înalță, în cercuri line zboară / Și, rapide ca gândul, la cuibu-i se coboară; / Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit, / Aleargă, sar în cale-i și zic: Bine-ai sosit!” (V. Alecsandri, *Oaspeții primăverii*). Este simbol al primăverii, al regenerării, bunăstării, fertilității și belșugului. Este pasăre de bun augur, simbol al respectului filial. Ca pasăre călătoare, a fost considerată întruchipare a sufletului strămoșului și vehicul al morților și al revenirii lor din lumea de dincolo. Pentru că își face cuibul pe case, pe șuri este considerată ocrotitoare a casei, de aceea alunișenii, ca toți românii, socotesc distrugerea cuibului berzei un mare păcat și aducătoare de nenorociri. Se zice că barza aprinde casa sau te blestemă să mori împreună cu toți ai casei.

Mirele-i din neam ales.
Eu țâp grâu din tălăjarel,
Mirele-i frumușel
Și mireasa lângă el.
Dragii mei, bine-ați venit
Că de mult v-am agonit;
Dragii mei bine-ați intrat
Că de mult v-am așteptat.
Intrați, mirilor intrați
După aceea voi nănași
Și apoi toți nuntași.

VII.

Iată-mă, că și eu vin
Cu găina din Sibiu
Cu sumnița prinsă-n brâu,
Cu sumnița sufulcată,
Cu găina-nbujorată.
Eu mă duc printre nuntași
Cu găina la nănași,
Face-mi-ți locul mai mare
Să nu pic pe oarecare
Că de pic pe un fecior,
Până-i lume nu mă scol;
Că de pic pe unul însurat,
Nu am mare păcat.
Găina-i cu nouă ouă,
Nănașu-i numa cu două,
A găini-s cocoșite
Și-a nănașului zbărcite.
Hai, nănașule și ia
Găina din mâna mé
Că nu o pot ține de gré,
Îți spun drept și-adevărat
C-am crescut-o cu
Delcamag.

VIII.

Miresucă cu cunună,
Pă mâini sară ce ți-i bună?
Mireasă, de bună samă
Dai cununa pe năframă
Că năframa-i tare gré,
Tăte grijile-s în ié.
Mireasă, de-amu înainte

Drumurile ți-s oprite,
Numa trei ți-s năpustite:
La fântână după apă,
În grădină după ceapă
Și la mă-ta câteodată,
Când îi si mai supărată.

*De la Botezat Floare, 82 ani,
str. Valea Hotarului, Sighetu
Marmației, 2013*

Colecția MARIA MIRELA PODUȚ

Poezia din cadrul ceremonialului nupțial – Cărbunari

Când mérem după mnireasă:

42.

Noi mérem după mnireasă
De om afla-o acasă.
Noi la mnire-am lăsat gata
La mnireasă-amu fac foc,
Nu o făcut niciun coc.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Există credința că zeama de barză și carnea sunt bune în vindecarea unor boli și înlesnesc nașterile. Primăvara, omul se bucură când vede două berze sau mai multe și nu doar una, mai ales tinerii necăsătoriți, fete și băieți, care cred că vor rămâne necăsătoriți atunci când văd doar o singură barză. În folclorul copiilor, în versurile de întâmpinare a berzei, întâlnim o veche incantație magică, având darul să apere de friguri: „ – Barză, barză, / Ce-ai în cioc? / - O friptură de boboc, / - Dar în pene? / - Frigurile tele. / - Du-te naibii cu ele” (E. Comișel, *Folclorul copiilor*, p. 134).

Prin versurile adresate acestei păsări de copiii din Aluniș se exprimă credința că ea aduce copii: „Barză, bărzucă, / Adă-mi o sorucă; / Du-te mai departe / Și-mi adă și-un frate” (Croitoru 3, p. 38/19).

l) Melcul este o viețuitoare ciudată, simbol al mișcării lente („Te miști ca melcul”), posedă o „casă”, pe care o duce în spate, și este înzestrat cu coarne, ceea ce îl apropie de bou și de taur – animale sacre, având și capacitatea de a se sui în copaci. Datorită acestor caracteristici poporul a născocit numeroase ghicitori, în care apare ca „arătare”, „bou”, „codobatură bătrână”, „căsuță pestriță” etc.

Iată o ghicitoare culeasă din Aluniș: „Am o căsuță pestriță / Și ca buciumu' sucită. / Și cine șede în căsuță / Are-n cap două corniță. / Și de pleacă, și de vine, / Casa o duce cu sine” (Croitoru 3, p.155/286).

Melcul este simbolul regenerării periodice, iar pentru că își scoate și își strânge coarnele, e o teofanie lunară. În cultura tradițională românească este o încarnare a spiritului strămoșului, așa cum o atestă și cântecul de origine magică și rituală, aflat astăzi în repertoriul copiilor. Iată-l pe cel din repertoriul copiilor din Aluniș: „Melc, melc codobelc, / Scoate coarne bourești / Și te du la baltă / Și bè apă caldă; / Și te du la Dunăre / Și bè apă tulbure; / Și te suie pe buștean / Și mănâncă leuștean” (Croitoru 3, p. 39/21).

m) Câinele, tovarăș și păzitor al omului, simbol al fidelității, atașamentului și vigilenței („Credincios ca un câine”), este un animal htonian și infernal, vestitor al morții și călăuză a sufletelor în lumea de dincolo. În mitologia greacă, Cerberul, animal fantastic, era reprezentat de un câine monstruos, având mai multe capete care vegheau cu schimbul, păzitor neînduplecat la poarta infernului pentru ca sufletele morților să nu poată ieși din împărăția lui Hades. Românii cred că Dracul se ascunde într-un câine negru sau roșcat. În basmele românești întâlnim „cățelușa cu dinți de fier și cu măsele de oțel, ce te face mici fărâmi”, care păzește teritoriile celor trei sfinte surori (Sf. Miercuri, Sf. Vineri

și Sf. Duminică), ca să nu fie călcate de picior de om rău. În tradiția românească și în cea a alunișenilor, câinele este prevestitor de moarte: când urlă câinele la casă, e semn că va muri cineva.

Rolul principal al câinelui la casa omului este cel de apărător. De aici, oamenii îi atribuie funcții apotropaice, simțind duhurile necurate care bântuie pe lângă casă. Atunci câinele latră a pustiu.

În folclorul copiilor din Aluniș am întâlnit un cântecel, dovadă a rolului de paznic al câinelui pe lângă stăpânul său: „Câine, câine, cățel bun, / Tu ai grijă de stăpân, / Îl ajuți să vină acasă / De la mândra cea frumoasă” (Croitoru 3, p. 39/22).

n) Lupul. Simbolica lupului comportă două fețe: una feroce, satanică și alta benefică, luminoasă, având în vedere caracteristicile animalului: animal de pradă, când își pune în evidență ferocitatea, latura satanică; animal care vede în întuneric, din care cauză este simbolul luminii, al soarelui, al focului. În basme este și adversar al omului, și auxiliar al acestuia. În mitologia românească, lupul este animal htonian, având în vedere rolul său psihopomp, adică de călăuză a sufletului mortului în lumea de dincolo. Lupul este și un animal totemic, unele părți din el (gheare, labe, dinți, fire de păr, bot, ochi etc.), sunt considerate ca având mare putere apotropaică sau de stimulare magică a sănătății și curajului oamenilor. Lupul este prezent în practicile magice ale poporului român, în vrăjitorie, în jocurile cu măști ale flăcăilor în timpul sărbătorilor de iarnă, în jocurile de copii. Iată o formulă-cântec din folclorul copiilor din acest sat: „Lupule, lupule, / Fugi tu, iute, repede, / Că s-aude acolo-așa / Că vine Ion cu pușca sa / Și mă tem că te-a-mpușca”, (Croitoru 3, p. 39/23).

o) Șarpele este un simbol arhetipal și totalizator, fiind legat de cele patru stihii ale naturii: pământ (trăiește pe pământ), apă (trăiește și în acest mediu), foc (veninul său are proprietățile focului), aer, văzduh (șarpele înaripat din mitologie: balaur, dragon). Este socotit animal primordial, întruchipare a materiei prime și a haosului. Oamenii știu despre șarpe că își primenește pielea, năpârlește, faptul acesta însemnând primenirea ciclică a naturii. Șarpele a ademenit-o pe Eva cu mărul oprit în rai, aceasta pe Adam, devenind simbol al înțelepciunii, ceea ce a dus la izgonirea celor doi din Rai. În iconografia ortodoxă creștină, Sf. Gheorghe este înfățișat omorând balaurul, simbolul minciunii, răutății și calamității umane. În mitologia greacă, Laocoon, preot al lui Apollo în Troia, a fost sugrumat, împreună cu cei doi fii ai săi, de șerpi uriași, trimiși de zeița Atena pentru că s-a opus la introducerea calului troian în cetate.

În folclorul și datinile românilor, numele șarpelui este tabu

Strigături la soacră:

43.

Jeși afară, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare,
Ți-aducem noră de-ajutori
Să t'e bată de cuptori.
Te-a mai băga și pă sub
masă
Ca să știi c-ai noră-n casă.

Jeși afară, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare,
Noră tare și frumoasă
Cum nu-i alta-n sat aleasă.

Soacra răspundé:

Tu norucă, nora mé,
Tu de-amu-i hi fata mé,
Nu-i hi fată la mă-ta
Că-i hi fată la soacră-ta.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Înt'inatu la mnireasă:

44.

Să trăiești, crăiasă nouă,
Ruptă ți-i inima-n două.
De ți-i ruptă inima,
Ți-i ruptă și năframa
Că te duci de la mă-ta
Și-i purta zadie mohorătă,
La tăta lumea i-i hi urătă,
Nu-i mai purta zadie albă
Ca să hi la tăta lumea
dragă.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

45.

Vine-on mnire păstă-on
dâmb
La o floare din grădină
Și o ié d'in rădăcină
Ș-o mută într-a lui grădină.
Da vezi tu mnire, fātu
mneu,
Că floarea trebe udată și
sărutată
Că de-aceie ai luat-o.
Dragă ț-o fo, dragă să-ți
hie
În lume pe vecie.
D'e ț-a greși câteodată,
Strânje-o-n brață și o iartă
Că-i mint'e copilărească
Nu-i motru să nu-ți
greșască.
Măi mnire, fātu mneu,
Nu-ți purta mnireasa rău
Că-i fată tinerea
Și nu le știi pă tăt'e lucra
Da s-o-nvețe maică-ta.
Și la joc să o duci
Că-i fată tineré,
N-o apucat să joace nu știu
ce.
Și tu soacră, fātu mneu,
Nu-ți purta noruca rău
Că și tu ai fo ca ié
Fată tânără și frumușé
Ș-ai avut o soacră bună.
Să hii soacră vesăloasă
Că ți-ai adus noră
frumoasă,
Frumoasă ca trandafiru,
S-o iubești ca florile
În tăt'e cărările.
Busuioc mândru gătat,
Mnireasă te-ai măritat
Nu mai ești fata fecioară
Nici la mă-ta fată
Să meri la joc cu feciori
deodată.

(nu se rostește în ziua de 17 martie, ziua Alexiilor) și îi sunt consacrate o mulțime de sărbători: Mucenicii (9 martie), Alexiile (17 martie), Bunavestire (25 martie), Soborul Blagoveștenilor (26 martie), când se crede că ies șerprii din pământ; Schimbarea la față (6 august), Sf. Mărie Mare (15 august), Sf. Mărie Mică (8 septembrie), Ziua Crucii (14 septembrie), când se crede că intră șerprii în pământ.

Țăranii din Aluniș, în general, se tem de șerpi și-i omoară pentru a se feri pe ei și animalele lor de mușcătura șarpelui. Prezența șarpelui în apropiere este depistată după mirosul de usturoi pe care îl are. De obicei nu omoară șerprii de culoare verzuie sau alburie din preajma casei, pentru că îi consideră paznici ai casei și aducători de bine. În folclorul satului am întâlnit prezența șarpelui într-o ghicitoare („Curelușă unsă, / Pe sub pământ ascunsă”) și într-o formulă-cântec: „Șarpe, când te doare capu', / Ieși la drum și-ți coată leacu” (Croitoru 3, p. 40/24).

Fiindcă lupul și șarpele s-au nimerit unul după altul, vom dezvolta puțin simbolică celor două animale, cu referiri directe la istoria străbunilor noștri daci, care aveau pe steag și balaurul și lupul. Stindardul (dracones) era un balaur cu cap de lup, cu gura deschisă, fixat cu gâtul într-o prăjină, făcut din bronz sau din argint, iar coada din stofă. Printr-un ingenios sistem interior, stindardul dac făcea să se audă, sub acțiunea curenților de aer, un șuierat puternic ce avea ca efect îmbărbătarea oștenilor proprii și panicarea celor inamici și în plus inducea o stare de nervozitate celor care nu-l mai auziseră.

Întreaga simbolică dacă orbitează în jurul simbolului **lup**, ce a întruchipat fidel o veche conștiință de neam străvechi și războinic. **Lupul** a înmănușat în simbolică lui, însăși obârșia totemică a neamului dac, aflat sub protecția unui zeu propriu, zeu al cerului și al nemuririi și, dacii, potrivit unor reguli magice, au adus pe învinsul zeului lor, Zamolxe, pe balaurul zburător, alături de ei, i-au înfipt capul într-o sulită și pentru a-și înfricoșa dușmanii cu imaginea lui terifiantă și șuieratul nepământean, cât și pentru a arăta și inamicilor cum sfârșesc dușmanii lor, îl purtau cu ei în războaie.

Steagul cu balaurul – dragonul – alături de cavalerii gemeni purtători de dragon (draco) reprezintă un simbol vexiologic caracteristic întregului neam tracic. Dragonul alături de **sica**, armă specifică, sintetizează imaginea alegorică a acestui neam care s-a născut și s-a afirmat sub semnul lupului. Acest steag i-a însoțit permanent în luptă pe oștenii daci și a produs o impresie deosebit de puternică celor cu care slujitorii lui Zamolxe au venit în contact. Prin urmare, **dragonul**, sinteza dintre șarpe și lup, având ca atribute orgoliul și forța, le-a impus tuturor teamă și respect.

p) Dracul. Această ființă cu nume de origine greacă (dragon) sau latină (draco), întruchipare a răului, cu nume tabuizat (se numește Necuratul, Naiba, Aghiută, Ucigă-l-crucea, Ăl-din-baltă, tartor, Ducă-se-pe-pustii etc.) este foarte prezentă în folclorul românesc și mereu pe buzele celor obișnuiți să înjure. Ca toți românii, și oamenii din Aluniș cred că orice om poartă pe umărul drept îngerul păzitor, iar pe cel stâng pe dracul. El poate lua diferite înfățișări – țap, câine, pisică, lup, capră etc., considerate animale impure. Alunișenii îl folosesc în proverbe și zicători („Te faci frate cu dracul, până treci puntea”, „Nu este dracul atât de negru, cum îl crede lumea”), îl pomenește în chiuituri: „Sub călcâiul cizmii mele / Șade dracu' c-o muiere / Și mă-nvață să fac rele; / Sub călcâiul opincii / Șede dracu' cu puii / Și mă-nvață a ptiui” (Croitoru, 1, p. 156/384).

De asemenea, dracul a intrat și în folclorul copiilor din Aluniș într-o formulă-cântec pentru găsirea lucrului pierdut. Când copilul pierde un obiect, scuipă în palma stângă, face semnul crucii și lovește puternic scuipatul cu dunga palmei drepte. Unde sare scuipatul sau în direcția aceea se află lucrul pierdut. Atunci rostește și versurile: „Adă, drace, ce-ai furat, / Că te-oi bate spânzurat / Peste buca curului / Cu crenguța mărilor, / În postul Crăciunului” (Croitoru 3, p. 41/30)

q) Ploaia și Soarele. Se știe că apa este unul din cele patru elemente esențiale care alcătuiesc universul și miturile cosmogonice ale popoarelor, simbolul materiei prime, al stihiei regenerării și izvorul vieții. Apa are proprietăți magice și sacrale. Țăranul din Aluniș se uită rugător spre cerul din care nu cade ploaia atât de necesară dezvoltării plantelor și obținerii recoltelor, dar și atunci când nu se mai oprește, devenind dăunătoare. În folclorul copiilor din sat am întâlnit formule-cântec pentru schimbarea vremii, adică pentru încetarea ploii: „Ploaie, ploită, / Meri către Băiță, / Că a ieși soarele, / Ne-ncâlzi picioarele” (Croitoru 3, p. 42/32); „Stai, ploaie călătoare, / Că te-ajunge sfântul soare / Cu sabia lui Mihai, / Stai, ploaie, stai” (Croitoru 3, p. 42/33); „Stai, ploaie călătoare, / Că te-ajunge sfântul soare / Și-ți taie picioarele / Cu un mai, cu un pai, / Cu sabia lui Mihai. / Stai, ploaie, stai! / stai, ploaie, stai!” (Croitoru 3, p. 43/34).

Invocarea soarelui în aceste versuri are substrat magic, căci astrul zilei este simbol arhetipal, izvor al vieții și al morții. Soarele este sursă și întruchipare a luminii diurne, focul uranian dătător de viață, purificator, dar și ucigător prin arșița și seceta pe care le provoacă. Tocmai pentru puterea de a alunga ploile producătoare de dezastre naturale, diluviene, este invocat în versurile de mai sus.

r) Porunca (blestemul). În unele jocuri ale copiilor (de ex.

Îi mere cu bărbatu tău,
De-a hi bun și de-a hi rău.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Strigătură la mnireasă:

46.

Mniresucă, floare-aleasă,
Te duci d'e la mă-ta
de-acasă,
Te duci cu bărbatu tău
De-a hi bine, de-a hi rău;
Te duci la cununie
Pântru o-ntreagă vecie.
Zilele să vă fie frumoasă
Și trai bun s-aveți în casă.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Când se mergea după nănași:

47.

Să trăiești, nănașă mare,
Și cu hina dumitale,
Tare mândră și frumoasă.
Ieși, nănașă, până-afară
Că tare mândru ești gătată:
Pân ferești cu flori
domnești,
Pă la uși cu flori de ruji.

48.

Țucu-te, nănașă mare,
Și pă hina dumitale
Că-i mândră ca și-o floare.
Da nici mnirile nu-i urât
Să ieie floare d'i pă rât.

Nănașa zicea:

Să trăiț, să înfloriți,
Ca și pomii, ca și merii
În toiu primăverii.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

„De-a tupu”), pentru a se respecta regulile jocurilor, se adresau niște porunci, ca niște blesteme, ce aveau darul să înspăimânte pe participanți, căci blestemul este un act de magie verbală, bazat pe credința în puterea cuvântului de a modifica o stare existentă: „Tupu, tupu, laștile, / Mâni, alaltă-s Paștile: / Cine nu-i gata / Vine moșu cu lopata / Și-l aruncă la gunoi / Ori p-on vârv de moșunoi. / Cruciuliță de argint, / Crepe-i ochii-n patrușcinci / Cine s-a uita / După urma mea” (Croitoru 3, p. 43/35).

Versurile se spuneau la jocul „De-a tupu”. Cel care „tupea”, pentru a-i zori pe cei ce se ascundeau, zicea primele șase versuri. De multe ori în spatele lui ședea cineva să observe dacă se uită. Ca să-l determine să nu se uite, spunea ultimele patru versuri, un fel de blestem, ce avea darul să-l înspăimânte. Încă o variantă: „Cruciuliță de argint, / Crepe-ți ochii-n douășcinci: / Dacă tu te vei uita, / Va muri toată familia ta, / Chiar de ziua ta” (Croitoru 3, p. 44/36).

Celui care „tupea”, ca să nu se uite, uneori i se spunea: „Mămăligă cu mălai, / Cum te pui așa să stai” (Croitoru 3, p. 43/35).

Jocu găinii

Starostele:

49.

Socăciță de la oală,
Cu rot'ia scurtă-n poale
Ai mâncat carnea din oale,
Te-ai dus prin fundu
grădinii
Și-ai mâncat-o cu vecinii.

Atunci socăcița vine cu găina:

N-am mâncat-o-n fundu
grădinii,
Nici cu vecinii
Că v-o aduc aici.
Da trebe să mi-o plățiți
Că Doamne, mult m-am
necăjit
Până ce găina am pregătit.

s) Gaia și duca. În folclorul copiilor din acest sat este prezentă **gaia**, denumirea populară a uliului („boghiului”) și **duca**, pasăre de pradă, tot un fel de gaie. Gaia posedă atributele unui spirit de dincolo, temut pentru pagubele pe care le face în gospodăriile oamenilor. Se crede despre gaie că aducea ploaia.

Unul dintre jocurile de copii este practicat pentru caracterul său ludic: „Pițigaia, gaia, / C-un picior de oaie, / Popa din Gâlgău / Bată-l Dumnezeu / Cu capu-n pârâu” (Croitoru 3, p. 45/39).

Celelalte două, „De-a cloșca cu pui” și „De-a duca”, au și un substrat magic, bazat pe un sacrificiu ritual al puilor în favoarea păsărilor răpitoare. Primul are ca personaje: cloșcă, pui, boghiu (uliu). Se trasează un cerc. Copiii (puii) se așază în șir indian și merg cu cloșca în frunte, în cerc, cântând: „De trei ori cu puii mei, / Nici aieștia nu-s a mei, / Că i-am căpătat din sat, / Boghiu nu mi i-o mâncat. / Boghiu de-a veni, / Noi tăți om fuji” (Croitoru 3, p. 54/63).

Ascuns, un copil (boghiu) se repede să prindă un pui. În timp ce merg cântând, puii se află în afara cercului trasat. Când vine boghiul să-i prindă, ca să scape, trebuie să intre în cerc. Cercul fiind prea mic, un pui rămâne pe afară și este prins. Cel prins devine boghi.

Al doilea este asemănător cu acesta. Copiii se așază în linie, iar în fața lor se află „duca”. Ieșind de la locul său, un jucător îl lovește ușor pe umăr, zicând: „Ducă, ducă, / Dracu' se te ducă - / Să te ducă-n Podirei, / Să te ducă-n poduri, / Să te facă noduri; / Să te ducă la oraș, / Să te facă ceteraș; / Să te ducă-n podurele, /

Să te facă nodurele; / Să te bage în hornoaie, / Să te facă o fliscoaie, / Să te scoată în târnaț, / Să te facă un cârnaț; / Să te scoată dintre noi, / Să te facă un trușcoi!”. După rostirea ultimului cuvânt, copiii aleargă în toate direcțiile, iar „duca” încearcă să-i prindă. Fugarii strigă: „Eu de ducă nu mă tem, / Că l-oi face tot un ghem: Eu de ducă nu duc frică, / Că l-oi face o tilincă, / Și-oi vinde-o cu șapte zloți, / Prinde-mă, tu, dacă poți” (Croitoru 3, p. 62-63/80).

ș) **Baba-Oarba**, cunoscutul și popularul joc este practicat și de copiii din Aluniș. Copiii se așază în cerc. Un copil, desemnat prin numărătoare sau prin tragere la sorti, este legat la ochi și plasat în interiorul cercului. El este Baba-Oarba. Copiii se deplasează încet pe lângă Baba-Oarba, cântând: „Baba-Oarba, / Baba-Oarba, / Unde-ți este roaba? / Roaba-i ici, / Roaba-i colea, / Iè-te după ea”.

Când termină de cântat, Baba-Oarba se apropie de margine, până dă de un copil. Îl pipăie și trebuie să ghicească cine este. Cel care este cunoscut devine Baba-Oarba și jocul merge înainte. (Croitoru 3, p. 60 / 77).

Jocul este însoțit de dialoguri versificate și de o seamă de gesturi ludice, dovedind că Bara-Oarba reprezintă spiritul de dincolo, venit în rândul celor vii. La origine, jocul avea un caracter ritual, pierdut, credem, pe parcursul existenței lui.

t) **Pisica (mătă, țit)** apare în mai multe jocuri de copii: **De-a țitu, De-a țitu în botă, De-a țitu în culori, De-a țitu cu animale, De-a țitu doctor**. Ca să prindă copiii angrenați în joc, pisica uzează de calitățile sale native: agilitate, perfidie, cruzime, agresiune.

Alunișenii cred că pisica are atribute malefice și este întruchipare a diavolului. Seara nu i se dă drumul în casă, ca să nu intre și dracul o dată cu ea, nu se lasă cu mortul în casă, doarece poate deveni strigoii; dacă se ghemuiește pe vatră sau lângă sobă și toarce, va fi ger. Este folosită în ghicitul premarital.

ț) **Numerele**, cu funcția lor de a lega într-un tot unitar fenomenele lumii, aparținând diferitelor niveluri ale existenței, apar într-un poem numeric și în ghicitori referitoare la calendar, structura anului și simbolismul „arborelui cosmic”: „Am un copac cu patru crengi: / Una înverzește, / Una rodește, / Una gălbenește, / Una albește” (Croitoru 3, p. 143/230); Am un pom cu douăsprezece crengi: fiecare creangă are patru cuiburi și în fiecare cuib sunt câte șapte ouă; fiecare ou are douăzeci și patru de gălbenușuri, iar din fiecare gălbenuș ies câte șaiszeci de pui, fiecare pui are câte șaiszeci de pene” (Croitoru, p. 144/231)

U, iu, iu, găină sură,
Ieri erai pă după sură
Ș-amu ești cu banu-n gură.
U, iu, iu, nănașă mare,
Ai bani în buzunare
Găina să ne-o plătești?
Că nu degeaba am lucrat
Ca să dăm găina gratis
Că tare mult’ e ne-o costat.
Că după lemne-n pădure
am mers
Și pădurariu ne-o prins,
Și pădurariu, om frumos,
O vrut să mă puie jos.
Pântr-un lemn d’ e uscătură
O cerut să-i dau o gură.
Da io d’ e ciudă și mân’ ie
Nici gură nu i-am dat,
Da lemnile tă le-am luat.
Să trăiești, nănașă mare,
Te rog scoală-te-n
pt’icioare
Să t’ e văd cât ești de mare
Că de când tă nănașești,
Ai avut vreme să crești.
Și-ți aduc găină grasă
Care ieri o fo pă după casă,
Amu îi aci pă masă.

Ia, ia, ia, nănașă mare,
Io ț-oi da găina
Da nu ț-oi da-o numa-așă
Că găina-i gătită
Cârâie și dohăneșt’ e
Și pă nănașa o iubește...

Nănașa:

Dați-ne găina, d’ e ni-ț da
Că bani pă ié noi v-om da.

Socăcița:

D-apoi să nu ne dați 2-3 lei
C-aceia n-avem ce fa cu ei
Să ne dați o sută, două
Că găina-i înștrăută

și-mpănătă
Pântru mniri și pântru
nănași gătată.

Înt'inat la staroste:

Să trăiești, staroste mare,
Să ne dai horincă tare.
C-am auzit c-aveți horincă
bună,
Cea mai bună d'e prună.

Starostele:

Noi horincă ți-om da
Dacă mi-i șt'ii înt'ina.

Socăcița:

Io ți-oi înt'ina:
Să trăiești staroste mare
Să mă joci cât d'e tare
Dar așa să mă joci
Că bumbii d'i pă t'eptari
Tăți în lături să saie
Să se uit'e drușt'ile,
Să să mnire fet'ile
Și să-mi dai o sărutare.
Pântru ce ți-am înt'inat
Să mă joci on danț
Da așa să mă joci
Ca să-mi saie și călcâiele
Să să-mnire mut'ile.

Starostele:

Io nu te-oi săruta
Alt voinic ți-oi căuta
Ca să t'e poată juca.

Nănașa:

Să trăiești, să ai noroc,
Noi fecior mândru ți-om
căuta
Dacă starostele nu te-a
juca

Colecția CORINA ISABELLA CSISZÁR

Povești din Lăpuș

Povestea celor trei vorbe

Un om o slujit pă tri vorbe, tri ani. Demult, multă lume-
n sărăcie, Dumnezău de noi să știe. S-o dus un băiet, s-o-nsurat,
și-o luat femeia și n-o trăit numa' două săptămâni cu ié. O vinit
ordinu' și o plecat în război. Și-n război și-n lagăr mulți ani.

Cum s-o gătat războaiele, cum le-o dat drumu' la tăți
acasă, cu pușcă, cu armă, o vinit acasă pă jos. Atuncia n-o fost
atâtea mașini și avioane. Și o rămas înt-o sară de mas la un moș,
înt-o comună.

- Lăsa-mi-i de mas, moșule?

- Lăsa. Măi, băiete, văd că ești harnic și eu am mare heredie. Nu
vrei să rămâi la mine slugă? Și ți-oi spune o vorbă.

- Noa, cum am stat atâția ani în război, mai pot sta.

Pă când s-o gătat anu' o întrebat omu':

- Ce vorbă vrei să-mi spui?

- Vreau să-ți spun că să nu leși drumu pântru cărare.

- Noa, bine moșule.

- Ascultă, ți-oi mai spune o vorbă dacă mai stai un an.

Pă când s-o gătat anu:

- Noa, mai spune-mi moșule, o vorbă!

- Mă, băiete, îi umbla mult pă lumea asta, da' de mas la o femeie
sângură, fără de bărbat să nu dormi.

- Bine, moșule.

- Da' măi, băiete, mai slujește-mă un an că ți-oi mai spune o
vorbă. S-o învoit și o mai slujit un an pă o vorbă. S-o gătat anu':

- Noa, spune-mi moșule:

- Tu dacă ti-i mânie sara și îi fi nervos, te calmează și lasă mânia
de sara până dimineața.

S-o luat și s-o dus. Venind, s-o aproptiet de o familie. Era cărarea
drept în jos. Și era drum. Da' el s-o-ntâlnit c-un pret'in. Da' n-o
fo' pret'in, era unu din armată, cum o putut sluji și scăpa.

- Mă, zice, eu mă duc pă drum că îi mai drept.

- Api eu mă duc pă cărare.

Când o fo' la jumătatea drumului, o sărit tâlharii pă el, pă cărare.

- Mă, dă-ne banii!

Cela di pă drum o luat pușca și imediat o tras un glonț, tăți tâlharii
l-o lăsat și o fujit.

- Noa, vezi, ți-am spus să vii pă drum. Eu am slujit un an pă vorba asta, să nu dai drumu' pă cărare. Și plecară. Ajung sara într-un sat. Și nu-i lăsă nime de mas. La marginea satului o femeie sângură.

- Da' haidați, cum să nu vă las. Haidați acolo în pat. Pretinu' s-o pus colo în pat. Cela cu pușca o zis că doarme afară pă târnaț sau lângă șură. Păstă noapte ce s-o întâmplat? O vinit drăguțu' babii și l-o văzut în pat. Și l-o luat pă bărbat la pâlmi și la pumni. Cela cu pușca o venit la fereastă și o tras un glonț. Și o fugit drăguțu' babii.

- Noa, n-ai putut durni cu mine afară?

Și s-o luat și s-o dus iară amândoi. Când o ajuns într-un vârf de deal, acolo s-o despărțit. Și s-o dus cela cu pușca în sat la el. Seara o ajuns acasă pă la 8, că o știut el unde și-o lăsat căsuța lui.

- Să stau eu la fereastă să văd ce face femeia mé.

Și femeia lui era cu doi băieți după masă. Plăcintă pă masă, carne friptă, horincă.

- Ai de mine și de mine, asta-i femeia mé, are curvari!

Și să duce și-și aduce aminte cum i-o spus moșu' să lese mânia pă dimineață.

- Noa, mă duc drept la nănașul, să dorm acolo. Sara bună, hăi, nănașule, am zinit! Da' femeia mea are curvoi, m-am uitat de la fereastă și râdea și cu cela și cu iesta curvoi!

- Da' unde ai fo', la care casă?

- Ia, acolo ni.

- Ai de mine, de aieste vorbești tu de fina noastă? Doară la fina i s-o dus bărbatu' în cătane, la două săptămâni după ce s-o cununat. Și-o rămas gravidă și-o făcut doi gemini. Și amu' o gătat băieții liceul și-o luat bacalaureatul și ceie nu mai poate de bucurie.

- Ai do mine, nănașule, io am fo' gata să-i împușc.

Aieste tăte o fo' adevărate și întâmpate¹.

Adam și Eva

Zăce c-o făcut Dumnezeu pă Adam. Și o zăs cătă înger:

- Du-te, taie o coastă de la Adam că doarme. Și-i fac femeie.

S-o dus îngeru' și i-o tăiet. Când o auzât că vré să-i facă soție lui Adam în Rai, dracu' tăt pă dinapoi s-o ascuns. Și i-o furat coasta din mână. Și o fugit cu ié Injeru' după el. Când o ajuns la ușile cele mari, înferecate, pac, cu ușa! Cum o fo' dracu'

Și nu te-a săruta.

Starostele t'ema on
t'emători care zicém io.
Fecioru cela vin'e și mă
săruta pă obraz și ne zice
on dans. Și dup-ace un
pahar d'e horincă beem.
Să trăiești nănaș mare,
Mândră-i casa dumitale
Pă la uși cu flori de ruji
La fereșt'i cu flori
domnești.
Io-ți închin c-o băutură
Ca s-ajungă pă la tăț pân
gură.

Aruncam cu horinca-n sus:

Struț de viorele, horinca-i
pă la pod'ele,
Struț de busuioc, tinerii să
aivă noroc.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Când să lua cununa miresii:

50.

Mnireasă, cununa ta
Dă-o pă jos de-a dura.
Unde-a sta coroana-n loc,
Să răsai bosâioc,
Ție să-ți deie Dumnezo
noroc.

Mnireasă, cununa ta
Stau-a-n cui și-a rujâna,
Ț-a veni dor de mă-ta

¹ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

Ai mere, nu-i cuteza.
Mniresucă, floare albă,
De-amu-nainte, cărările
ți-s oprite
Numa tri ți-s mai gătite:
La fântână după apă
Și-n grădină după ceapă
Și la mă-ta câteodată
Când îi hi mai supărată
Ș-atunci amândoi
d'eodată.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Când juca mnirele mnireasa:

51.

Măi mnire, să-ți joci
mnireasa
Da așa s-o joci d'e tare
Călcăiu d'e la păpuc să-i
saie
Că de nu-i juca-o bine
Ți-om zice: babă bată,
N-ai fo stăpân să joci o
fată?

*De la Sălișcan Ana, 75
ani, Cărbunari, 2013*

cu coada ceie mare, lungă și păr în vârvu' ei, i-o pt'icat coada
jos. O luat-o înjeru' în mâni și o mers la Dumnezeu Sfântu':

- Ia, ce mi s-o întâmplat!

Și o făcut Dumnezău femeia din coada ceie. Așa, femeia nu-i
făcută din coasta lui Adam, îi făcută din coada dracului².

Moartea

O trimes-o Dumnezău pă moarte la o mamă cu doi
gemeni, să-i ieie sufletu' la femeie. O zâs moartea:

- Doamne, m-am dus la femeie, alăptează doi prunci și mie mi-o
fo' milă să-i iau sufletu'.

- Grija mé îi de prunci, tu o trebuit să-i iei sufletu'! Du-te-n fundu'
mării Moarte și adă-mi de acolo o mână de nisip.

O mârș și o adus. În nisipu' cela o fo' o pt'ietricică. Și o spart-o.
Și în pt'ietricica ceie o fo' o goangă.

- Noa, da la goanga asta cine să gândește? Eu mă
gândesc. Eu mă gândem și de pruncii aciia. De amu' nainte ești
oarbă, surdă, te duci și iei sufletul unde te-oi mâna io³.

Marțolea

Demult, muieu femeile în ciubăr. O femeie o avut copt'ii
mulț ș-o fo' năcăjâtă și-o tors cât i-o trebuit. Și-o tors și marți
sara.

- Tu, a vini Fata Pădurii la tine! Că n-o fo' voie să torci marți
sara când avéi copt'ii mici.

Și numa' vede că vine o babă într-o sară.

- Hai, să-ți ajut să torci.

Și ce știu eu câtă cânepă o adus de sus din pod, că tătă o tors-o.

- Noa, zâce, hai s-o și muiem.

Zâce femeia:

- Stăi un pt'ic afară, că s-or spărie copt'iii de tine, că mă duc la
nănașa după căldare, că n-am căldare.

Pă când s-o dus, di pă trepte o cântat cocoșu'. Și Fata Pădurii
s-o dus unde o văzut cu ochii. Pă când o venit femeia cu
ciubăru', n-o mai fost torturi, o fost cânepă și fuioare întregi. Și
i-o spus la mătușă-sa.

² Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar
Nr. L / 06 / 2012

³ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar
Nr. L / 06 / 2012

- Noa, nu mai toarce marți sara⁴.

Strigături

Fata Pădurii la câmp

52.

Merea într-o zi mătușa mé cu mâncare la câmp, că avea oameni la câmp. Zice:

- Am văzut în Groapa bumbului un căpău. Și s-o înturnat o dată păstă cap și s-o făcut odată o fată mare, atâta de mare.⁵

Socăcița-i mândră tare,
Îi frumoasă ca o floare,
Știe mâncare să gătească
Și pă tăț să vă hrănească.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Fata Pădurii la câmp

53.

Mama mé o fo' micuță de vo' șase ai și-o rămas fără mamă. Și-o fo' slujnică la a lu Liubăr. Și meré a săpa. Și o dat de niște straturi făcute. Și cum o fo', cum n-o fo', o aflat că acele-s straturile Fétii Pădurii. Tăt felu' de flori di pă câmpuri o fo' pă ele. Tri straturi o fo'.

Dormem cu lelea și cu badea în colibă și odată s-o auzât o hore.

- Noa, au, pă Fata Pădurii cum horește!

- D-ăpi cum horé mamă?

Horé moroșenește, dăpi nu puté să-ntoarcă glasul. Horé dui, du – hu – hui, numa' de două ori.

- Ai, da' rău m-am temut, zâce.⁶

Frunză verd'e busuioc,
Hai, mândruță, să te joc,
Să t'e joc, să hii jucată.
Să mă pominești odată.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

54.

Fata Pădurii la stână

Niște păcurari o făcut staol. Și o făcut o cămărușă. Da' oile să tăt spărieu. Și într-o noapte Grigore Alexa s-o sculat să vadă cine trece. Și-o zâs că o trecut o fată atâta de naltă, cu părul galbân până pă buci. O trecut pă acolo și ea s-o dus și oile s-o dus în treaba lor.⁷

Frunză verd'e d'e verdeață,
Mândra mé îi din Fânață
Și-i frumoasă ca o floare
creață.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

55.

Dragu mi-i mie a juca
Cu mândruța altuia.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

⁴ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

⁵ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

⁶ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

⁷ Performer Maria Dumitra, 75 ani, Lăpuș, Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L / 06 / 2012

56.

Colecția VASILE ROȘCA

Tu mândruță d'e demult,
Ce mi-ai dat d'e nu t'e uit?
Nu ț-am dat bade nimnică,
Numa gura ta t'e strică.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Obiceiuri și practici de primăvară și vară din Bârsana

57.

Tu, frumoasă, tu, ciuposă,
T'e du de-aici acasă
Că d'e jucat, nu știi juca,
Numa împt'edici lumea.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Focurile de Buna Vestire

În seara dinspre *Buna Vestire* se fac la toată casa, în grădină, câte un foc sau două. La noi aceste focuri se fac numai la această dată, spre deosebire de alte părți, unde datele nu coincid. S-ar putea ca acest obicei să aibă și un sens pragmatic, focurile fiind făcute probabil prima dată pentru brumă. Totodată n-ar fi exclus ca ele să fie o rămășiță din obiceiurile romanilor, focurile de triumf al primăverii. Legat de muncile aratului și a culesului există numai reminiscențe ale acestor obiceiuri. Munca asiduă a făcut ca ele să fie abandonate și latura spectaculară să se piardă în favoarea muncii.

58.

Mereț acasă femei
Și puneț la foc păstăi
C-or vin'i fet'ile bet'e
Ș-or mânca păstăi
nehiert'e
Ș-or crede că-s d'eot'et'e.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Plugarul

Este un obicei legat de munca de arat a câmpului. Primul ieșit la arat era spălat într-o duminică, de un bătrân sau de al doilea ieșit cu plugul. După ce era stropit cu apă la râu, i se ieșea înainte cu pâine caldă. Obiceiul se mai păstrează în Maramureș doar pe Mara, în satul Hoteni și se numește *Tânjaua*.¹

59.

Tata cânepă o semănat,
Boală-n cioante mi-o băgat.
Tată ié coasa și-o cosășt'e
Șî d'e boală mă
mântuieșt'e.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Stropitul cu apă

La *Sfântul Gheorghe* există obiceiul ca oamenii să se stropească unii pe alții cu apă. Pe drum sau prin curți se aruncă apă cu găleata uneori. Se spune că se face aceasta pentru ca să fie *vlăstoși*, adică în putere, sănătoși, plini de viață.²

¹ Performer Vasile Petrovai, 82 ani, Bârsana, 1968;

² Performer Maria Ofrim, 45 ani, Nănești, 1968;

Înstruțatul porților

Tot la Sfântul Gheorghe dar și la *Înălțare* sau *Rusalii* există obiceiul de a împodobi porțile cu crengi de fag, mesteacăn, paltin sau tei. Aproape nimeni nu știe de ce se face aceasta, se spune că așa e bine.³

Oieritul

Oile se adună în grupuri mari numite *stâne*, compuse din mai multe *boteie*. Un botei este un grup de oi, aflat sub directă îngrijire a unui cioban. El adună atâtea oi, câte poate mulge de trei ori pe zi. Spre deosebire de alte regiuni și sate, cuvântul *stână*, aici are sensul cel mai exact de ritual ce se face în ziua când se măsoară laptele. Cu o zi înainte de a se face stâna are loc mulsul în schimb. Nimeni în aceeași seară nu-și mulge oile sale, ci pe ale altora. Acest obicei are o latură practică, materială. Dacă fiecare și-ar mulge oile proprii, ar lăsa lapte în *sclin*, pentru a doua zi și, astfel, la măsurarea laptelui unii ar avea mai mult ca în mod obișnuit. Măsurarea laptelui în ziua stânii, are rostul de a stabili cantitatea de brânză pe care o va primi un proprietar, peste vară, de la oile sale. Operația de măsurare se numește *carâmbdirea laptelui* iar mulsul în ziua stânii se numește *mulsul pe carâmb*. Socoteala măsurilor de brânză se ține și azi pe un fel de *răboj*, care servește și ca obiect de mestecat laptele în căldare, când se face brânza. Acest obiect se numește *jintalău*. Pe acest răboj, se fac creștături pentru fiecare proprietar, care are oi în stână. Bățul acesta se pune vertical cu capătul în vasul cu laptele, iar la nivelul laptelui se face creștătura. Redistribuirea brânzei se face într-un mod ciudat, pe baza acestor creștături. Se pune în același vas, atâta cantitate de apă, cât lapte a fost și se măsoară în greutate de 9 ori atâta brânză, câtă greutate a avut apa. Cașul făcut din prima mulsoare din ziua stânii se împarte la cerșetori și la săraci. După realizarea mulsului și a măsuratului, oile sunt înconjurată de trei ori pe lângă turlă, având în frunte un copil, de obicei *strungașul*, care ține în mână o cruce. Se realizează astfel cercul magic menit să ferească oile de primejdie. În timpul acesta, pe un alai stă un bărbat și stropește oile cu apă proaspătă și cu spălături de pe vasele stânii. Se zice că acest ritual le-ar feri pe oi de a fi deocheate. Este vorba aici de magia populară, purificarea obținută prin apă, cât și suprapunerea unui element creștin la această zi. În locul unde se face ritualul, se dă o mare petrecere la care participă toți cei care au oi și alți invitați. De mare cinste se

³ Performer Vasile Petrovai, 82 ani, Bârsana, 1968;

60.

Mândruță, care t'e țăi,
Nu țăn'e călții-n bud'iu,
Scot'e-i și-ți fă lipid'eu
Că n-ai nimnic pă patu tău.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

61.

Ține, Domne, pă mândra
Să mă poată săruta.
Ține-te mândră, d'e mine
Că și io mă țăi de tine.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

62.

Mândra mé o mărș în
grăd'ină
Ș-o mușcat-o o albină
Și așa o mușcat-o d'e tare
D'e i-o crescut burta mare.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

63.

Mândră nu ești vrednică
Să intri-n biserică,
Să săruți icoanile
Că icoanile-s sfințat'e
Și tu mândră ești greșită.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

64.

Ce t'e ții bad'e, măreț
Că ai numa o rață în cot'eț
Da nici aceie nu-i a ta
Că ți-o dat-o maică-ta.

*De la Sălișcan Ana, 75 ani,
Cărbunari, 2013*

Colecția MARIA ANDREICUȚ

(Culese în anul 1957 de către
Maria Andreicuț (Mărioara lui
Alexandru Vilmii), născută în
anul 1942 în localitatea Băsești,
actualmente locuiește în satul
Oarța de Sus;)

bucură aici popa și șeful de post; de acesta din urmă fiind neapărată nevoie, căci adesea cheful se sfârșește prin bătaie barbară. Bârsăneștii deși ceva mai evoluți în această privire decât vălenarii, totuși, nu sunt îndeajuns de apropiați de secolul nostru. Această serbare, cum arătam mai sus, se numește propriu – zis stână. La câteva zile după această serbare câmpenească, oile sunt trimise la munte. Serbarea se face lângă o târlă și le este interzis femeilor să intre între oi, de asemenea, să treacă pe o cărare care traversează prin turmă. Se crede că o femeie, în anumite perioade, poate strica oile, chiar fără voia ei, făcându-le să dea zăr în loc de lapte. De asemenea, ciobanilor li se cere o mare puritate morală. Dacă se știe că un cioban umblă în această perioadă la fete, el nu este primit ca păstor.⁴

Despre oierit și plecarea la munte vorbește și varianta colind a Mioriței. Fiind interzis femeilor să urce la stână, mama ciobanului din Miorița locală, îl va aștepta pe fiu acasă, după obiceiul pământului.

Când oile pleacă la munte, pentru a nu li se lua laptele, se pun într-o găleată cu apă o seceră și o urzică. Acestea ar avea funcția de a seceră și a urzica mâinile celei care ar face farmece de luare a laptelui.

Iuituri de nuntă în Băsești

65.

Nănaș mare, nănaș mare,
Nici ciorapi în pantofi
n-are,
Că și-asar'o fost la noi
Și-o fost cu pantofii goi.

Sânzienele

Acest obicei are o latură de medicină populară superstițioasă. Se crede că, în ziua de Sânziene (24 iunie), buruienile au cea mai mare putere terapeutică. Cel care a cules atunci buruieni de leac se va vindeca mai ușor. De aceea, tineretul mai ales, pleacă prin poieni și dealuri după Sânziene, flori de tei, mușetel, tarhon etc.⁵

66.

Nănaș mare aș tot fi
Numa nu m-aș cheltui.
Cu banii di p-o găină
Mi-aș cumpăra câte-o fină
Cu banii di pă cocoș
Mi-aș cumpăra fin frumos.

Cununa seceratului

Acest obicei străvechi, păstrat în celelalte părți din țară este și el aproape total abandonat. Se mai face și azi foarte rar de către unele femei. O cununiță de spice se pune pe capul unei copile. Nimeni, la întoarcere nu o stropește cu apă. Latura

⁴ Performer Ion Roșca, 87 ani, Bârsana, 1968;

⁵ Performer Toader Roșca, 68 ani, Bârsana, 1968;

spectaculoasă și cea magică s-au pierdut, obiceiul fiind simțit doar ca un joc. Nu e privit cu solemnitate și nu e simțit ca obligatoriu de urmat. Unii oameni obișnuiesc să pună pe foc câteva boabe de grâu când au adus prima recoltă acasă. Să fie oare o reminiscență din vechile jertfe ale agricultorilor?

Prelucrarea cânepei

Cânepa este de vară și de toamnă; cea de vară se coace în iulie iar cea de toamnă, la sfârșitul lunii august. După ce cânepa a fost scuturată de sămânță, se pune la topit în baltă sau în râul Iza. La topit, cânepa stă 7 – 8 zile, după care se lovește snopul de apă pentru a se spăla. După ce este uscată, se meliță pentru a se scutura de resturile de tulpină. Tulpinile topite ale cânepei se numesc *pozďării*. Din rădăcina cânepei se obțin *călții*.

După ce cânepa a fost melițată, se trage și ea cu *hrebđınca*. Fibrele mai lungi se numesc *fuior*, iar resturile ce rămân în hrebđincă se numesc *pacioșă*. Pentru pânze mai subțiri, fuiorul se trage în *perie* făcută din coamă de mistreț sau porc. Fuiorul se face *caier pe cujolcă*, aceasta fiind o tulpină de alun cojită și apoi *împistuită*. Torsul se face în noaptea de iarnă sau ziua. Femeile de aici sunt scutite de a merge cu carul la pădure; aceasta fiind o muncă grea, este exclusiv bărbătească, în schimb, ele au datoria de a confecționa îmbrăcăminte pentru familie, bărbații neocupându-se cu așa ceva.

Pentru a se putea albi, tortul se pune pe un *rășchitor*. Rășchitorul este ca o furcă cu două coarne, prevăzut la celălalt capăt cu o bucată de lemn în formă de T. Așezarea firelor pe rășchitor este o muncă intermediară, pentru a nu se încălci tortul. Tortul vine pus într-un fel de spirală asemănătoare cifrei 8. După ce tortul e luat de pe rășchitor, se pun mai multe astfel de torturi la fiert într-o *zolniță*. Deasupra lor se pune o cârpă cu cenușă, peste care se toarnă apă clocotită. Unele femei pun sub cenușă paie de ovăz pentru ca torturile să capete o nuanță de galben. Torturile sunt apoi spălate la râu, uscate și făcute gheme. De pe gheme, tortul se pune apoi pe *urzoi*, făcându-se *t'iară*. De pe urzoi se pune în stative, *se nevedește* și apoi se țese pânza. Urzoile sunt compuse din patru vergele groase așezate între două cruci. Pe vergele se fac niște *crestături*, în care se înșiră firele de tort. Stativele (războiul de țesut) sunt compuse din două *grindeie* paralele, prinse cu o tijă de lemn numită *puhesoare*. De pe grindeie se ridică trei bucăți de lemn. Pe două din ele se sprijină o altă bucată, pe care se pun *brâghele*. În tijele mai late, ce se

67.

La nănașu nost cel mare
Deie-i Dumnezeu ce n-are
O fântână cu cârlig,
La nănașe on prunc mic.

68.

La nănașu la coteț
Răsărit-o castraveț'
Castraveții i-om plivi
Cu nănașu ne-om iubi,
Castraveții i-om săpa,
Cu nănașu ne-om țuca.

69.

Gată-te, nănașă, iute,
Nu ne ținea mult în curte,
Că de dimineață-i mult
Să te gheți, vreme-ai avut.

70.

La nănașu nost' cel mare
Deie-i Dumnezeu ce n-are
Șapte boi și șapte vaci
Și șapte copii săraci
Și șapte cotețe rele
Și-on purcel bolund în ele.

71.

Nănașa ni-i ca și-o ruje,
Nănașu gândești
că-mpunje,
Nănașa ni-i ca și-o floare,
Nănașu-i dracu-n picioare.

72. Cine ne-o ieșit în drum
Dă-le, Doamne, noroc bun,
Cine ne-o ieșit în cale
Dă-le, Doamne, noroc
mare.
73. Nănaș mare, nănaș mnic,
Ne iuiește-ne-on ptic.
De frumos ai puté fi
Numa nu știi iui,
Scoate-ți capu din lădoi
N-aștepta și vinim noi.
74. Nănașe, nănașe ești,
Cu nănașu cum trăiești?
Pă nănașu știe-l dracu
Că și-asară mi-o spart capu
Cu oala cu laptele,
Cu blidu cu laștele.
75. La nănașu la coteș
Răsărit-o castraveți.
Da cu cine i-a săpa?
Cu mine, țucu-i gura.
Da cu cine i-a pledi?
Cu mine, țucu-i uătii.
- ridică din grindeie, se pun sulurile pe care se înfășoară pânza. Pânza se întinde cu un *amnar*, prin care se trece o scândură subțire cu găuri, numită *intihideică*. Pe sulul din spate se înfășoară firele iar pe cel din față, pânza. *Bătătura* este țesută cu ajutorul brâghelor în care se prinde *spata*. În *prinsoare* se pun două bucăți de lemn găurite, prin care se trece o nuia. Pe această nuia se pun *ponoji*. Cu ajutorul ponojilor se acționează *ițele*. Când pânza se țese cu bumbac, marginile ei se strâng. Ca să nu se strângă marginile, ea este întinsă cu un *îndreptar*. Îndreptarul este un fel de balama din lemn, prevăzută la capete cu două ace, care se înfig în pânză. De obicei pânza se țese în Postul Mare, deoarece a țese după ce ies plugurile este o rușine. Femeile care n-au reușit să țeasă în acest timp sunt hulite de celelalte și li se compun strigături satirice:
- D'i-ai si lele cum tâjala
Nu ț-ai țese pândă vara
Cum țî se-mpute mājala.
- Pânza gata țesută se albește la soare pe o pajiște. Când pânza este destul de albă, se *tocilează* cu un *pranic*. Tocilarea este un fel de călcare, pentru a se îndrepta cutele. Din pânza tociată se croiesc apoi cămăși și gatii.
- Cânepa se prelucrează cu multă muncă și răpește mult timp. Adesea femeile o blestemă în cântecele lor, pentru nopțile nedormite, pierdute de prelucrarea ei:
- Somnu-m'ni-i și m-aș culca
Nu mă lasă cân'epa;
Cân'epa-i d'e rău la casă
C-ai durn'i și nu t'e lasă.
Bată-t'e focu fuior,
Capu și ot'ii mă dor.
- Înainte se foloseau și fibrele de urzică din care se făceau saci foarte rezistenți⁶.

---

⁶ Performer Maria Ofrim, 45 ani, Nănești, 1968;

Prelucrarea lânii

Lâna se tunde de obicei la Sfântul Gheorghe (Singord), deci spre sfârșitul lunii aprilie iar după tundere se spală cu săpun. O dată ce s-a uscat, se lucrează trăgându-se în *hreb'dincă*. Fibrele de lână mai lungi se numesc păr și se torc pe *urzitură*. Resturile ce rămân în hrebdincă se numesc *canuri* și se *îndrugă* pentru bătătură. Îndrugatul este tot un tors dar cu firul mai gros. Stofa obținută din lână este rară și trebuie pisată în piua de apă. Această stofă se numește pănură⁷.

Stână; foto: Felician Săteanu

76.

Colo-n fundu satului
Stă drăguța mnirelui;
Tăt împătură cămeși,
C-o rămas de cei aleși
Și-o rămas pă Postu Mare
La tocana cé cu moare.

77.

Noi merem la cununie,
Dumnezău cu noi și fie
Și când om vini 'napoi
Dumnezău a fi cu noi.

78.

Coborâi pe drum în jos
Mă-ntâlnii c-on om frumos
Vrut-o și mă puie jos.
El o vrut și io n-am vrut,
O fost noapte, n-am văzut,
Amu-i zăă și-l cunosc,
Nănașu cel mare-o fost.

79.

Mnire, mnire, pântru tine
N-am văzut plângând pă
nime,
Da pânt'u mnireasa ta
Plânje frunza di pă tău,
Inima dint'un flăcău.

⁷ Performer Maria Ofrim, 45 ani, Nănești, 1968;

80.

Colecția MARIA MIRELA PODUȚ

Tu mnireasă, tu, tu, tu,
Când a fi soacră-ta ré
Du-o cole la vâlce
Și pă scaun o tomnește,
Cu maiu o tropotește
Și mă teamă și pă mine
Că și io-i țâne cu tine.

Tradiții și obiceiuri de nuntă din județul Maramureș

Nuntă din anii '50 în Șișești

81.

Nu te supăra mnireasă
Că bota-i pă grindă-n casă
Și croită, nezdrobotă,
După tine curuită,
Curuită-n patru dunji
Cât ți-s spatile de lunji.

Umblam d'e t'emătore câte două laolaltă. Avem câte-un colac și cât'e cincii zadii, le punem pă mână și colacu îl legam d'e zadie, așa pă lângă zadie, apoi îl punem pă mână. ¹ Zadiile erau d'e la mine de-acasă, cât'e am avut. Erau de-a mele, o de-a mămuchii, cumpărate din bolduri. N'e mai da și mnireasa cât'e o zadie. Acolo la mnireasă ne dădea un colac, aceia așa zice că-s colacii mniresi. Când era nunta duminica, umblam vinerea, când era joia, umblam miercurea.²

Erau cât'e 6-8 t'emătoare, n'iamuri, vecine. Merem pă und'e o avut niamuri. Și mai erau acolo druști, acele duceau mnirile la cununie. Cât'e t'emătoare, atâția t'emători o fo. T'emătorii mereu la n'iamurile mnirelui. Atuncea eram îmbrăcate cu cămeși, pind'ileu și cămașă și păru îl aveam împlet'it în 4 cod'e, dar mai înainte era cu concii. Când intram în casă zicem: "Aflăm pă Dumnezo cu dumnevoaste!" iar gazdele răspundeau: "Dumnezo v-duce într-o zî d'e dulce!". Apoi spuneam:

82.

Pă din sus de biserică
Mare rouă să rădică,
Roua trebe scuturată
Și mnireasa cununată.

Acești voitori de bine
V-om grăi vo două-tri cuvint'e
Cât'e ne-om aduce-aminte.
Noi de-om știi, cinste ne-a hi,
D'e nu, 'mnevoste iertători îți hi.
C-un colac d'e grâu frumos
Cu credința lui Cristos,
În opt împlet'it
Și cu zadie de mătasă
Cum poartă și înălțata împărăteasă;
Cu hir d'e busuioc
Cum poartă și t'emătorii în clop.

83.

Părinte, părinte bun,
Ne ieși, Doamne, până-n
drum
Și ie-n mân-on patrafir
Și cunun-on trandafir,
Și ie-n mân-o cărticică
Și cunun-o floricică.

Apoi se zicea: "Vă rugăm frumos din partea mnirilor să viniți la nuntă, în dragostea familiei și-a mnirit'eilor".
Gazdele ziceau: "Să aibă noroc! Ne-om duce".³

¹ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

² Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

³ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Unde-o fo încuiată ușa, dacă nu erau acasă ominii, că mereu la lucru, la fân, pun'em o floare în zaru ușii. Șt'ie că o fost t'emătorile. Să rumpe o floare d'e la zadie, de-acele mândre. La zad'ii pun'em bosâioc și flori care le luam din grădină. Umblam cu spori, să gătam mai iut'e să nu ne-apuice sara, sfințatu soarelui. Colacii cu care umblam rămâneau la mnireasă. Luam zad'iile d'i pă ei și le lăsam acolo.⁴

Steagu să făcé cu o zi înainte de nuntă. Să puné pă el clocot'ici, ied'eră, verd'eață și zadie (batic), cu flori d'e d'emult, din moși strămoși. Zad'ia era roșie și se împrumuta de la babe.⁵

Duminica merem până-n amniază să gătam mnireasa. Era îmbrăcată cu cămeșă albă d'e pănură, să pun'é zad'ie înaint'e albă d'e mătasă și pă cap avé cununiță de rozmalin pă care o făcé t'emătorile. Ele s-o ocupat d'e mnireasă. Păru era lung, lăsat pă spat'e și făcé cunună d'e păr și apoi pun'e cununa aia. În pt'icioare o avut opt'inci. Ș-o fo demult și cu gube pă ele. Și mnirile era cu cioarici și cu cușmă sau clop cu struț și pă t'ept s-o purtat struț d'e rozmalin făcut cu cipcă roșie, albastră. T'emătorile le pregăté. Starostele avé botă, zad'ie așa ca d'e t'emătoare. Și t'emătorii umblau cu bot'e și cu zad'ii.⁶

Să făcé un răspuns și la mnireasă. Mnireasa avé coșarcă. Feșt'ecare t'emătoare pun'e prăjituri în coșarcă să ducă cu ié când o ducé mnirile. Și îndulcé o oiagă d'e horincă care să pun'é în coșarcă. După ce-o gătat răspunsu, starostele mniresi o luat "buiciugu" d'i la părinț. Părinți o mârș și-o țucat-o pă mnireasă,

Miri din Dănești; foto: Colecția Maria Mirela Poduț

⁴ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

⁵ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

⁶ Perofrmer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

84.

Pă drăguțu mniresi
Facă-l drac-on măturoi
Și măturăm ulița
Că trecem cu mnireasa.

85.

Cătu-i latu pă pământ
Nu-i ca popa de flămând.
Nici botează, nici cunună
Până-i pui suta în mână.

86.

Noi merem pă drum, p-aici
Nu știm unde ne-om opri,
În râtuțu cel cu iarbă,
La oamini ce de treabă;
În râtuțu cel cu fân,
La oamenii ce de rând,
P'ângă casă au și vie
Și-s oamini de ominie.

87.

Mnire, mnire, fātu mneu,
Nu toi mnireasa rău
Că te-a bate Dumnezeu,
Că-i tânără, ne-nvățată
Și de rele nemâncată.

88.

Ieșit-o femeile
Și ne vadă mnirile.
Mnirile nu l-or vedé

Că l-o-nvălit nunile
Cu tăte joljurile.

apoi frații, t'emătorile, vecinii. Mnireasa stăt'e după masă cu
nănașii. Se cânta:

89.

Țucui-i feciorii noști,
Bine-mi pare că-s frumoși.
Frumoși îs ca rujile,
Draji la tăte fêt'ile
D'i pă tăte sat'ile.
Frunză verde ruptă-n tri,
Nu ni-i rușine de ii.

Ie-ți, mnireasă, zua bună
D'e la tată, d'e la mumă,
D'e la fraț, d'e la surori,
D'e la grăd'ina cu flori,
D'i la hir d'e busuioc
C-altu nu-i mai hi în joc.
Cu feciorii laolaltă
Nici îi juca, nici la clacă.

90.

Nu vă uitați cum mi-i gura
C-așé mére străgătura.
Străgătura mére-așé
Cine-i prost s-a mânie,
Cine-i deștept a tăcé.

Rozmalin în colțu mesî,
Să horim horea mniresî
Las să plângă cât de tare
Florile di pângă vale;
Las să plângă cât de rău
Florile d'i pă părău.
D'i la vale-n jos s-o dus
Și mnireasa-i la apus.

Când meré la cununie, fiecare meré de-acasă. Pă drum să
horé. Am horit o dată la o nuntă unde mnirile n-o avut părinți:

91.

Chiuți, fete frumoasă,
Nu fiți așé rușinoasă,
Că io când am fost ca voi
Așe-am chiuit de tare
Mi-o ieșit drăguțu-n cale,
Cu pocuțu cel cu mnere
Și cu sticluța de bere,
Și trăiești, mândruța mé !

Ieși, măicuță, de sub glie
Că merem la cununie;
Ieși, măicuță, din mormânt
Că merem la jurământ.⁷

Mnirile trimit'e 2 t'emători să ducă mnireasa la cununie.
Când mergeau după mnireasă, să făceau stigături pă drum și se
horea:

Noi merem după mnireasă.
De-om afla-o somnoroasă,
Om lăsa-o la mă-sa acasă.

92.

Chiuiesc că îndrăznesc,
Gura nu mi-o șeinălesc.
Cé frumoasă nu să-ndură
Că s-a spârtica la gură

Când plecau la casa mnirelui cu mnireasa iară să horé:

Hai mnireasă, sui în car
Că te-a mânca mult amar,
Mai bine t'e du pă jos
Că îi hi a cui ai fost.

---

⁷ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Dacă mnirii erau mai bătrâni, să striga:

Supărat îi mnirele,
Îi bătrân ca cânille;
Supărată-i mnireasa,
Îi bătrână ca mă-sa.⁸

Când vinéu de la cununie, îi aștepta starostele și în spatele lui părinții mniresi primne mnireasa. Starostele ieșea în prag iar ceilalți erau înlontru. T'emătorii și t'emătoarele aruncau grâu păstă mnire și mnireasă. Mereu pă sub un colac și țâpau grâu. Făceau o roată, jucau așa roată și țâpa grâu păstă mnirit'ei. Tân'e colacu sus iar mnirile și mnireasa treceau pe sub el. Starostele făcē strigături. Apoi să făcea "mâncarea colacului". După ce merem d'i la cununie, ne băgam în casă, pă t'emători și pă t'emătoare îi băga în altă cameră. Starostele îi băga. Acolo mâncau și horeu. Le demnica colac pă masă în farfurii și mâncau colac de-aceia de-a mnirit'eilor și stăt'eu la masă.

Tăt afară să făcē jocu mniresi. Să pune o masă și două blide. Pun'e starostele primu bani d'i la părinți fet'ii pă taljăr. Jucau fiecare pă rând mnireasa. O jucau t'emătorii, t'emătoarele, niamurile și-a mnirelui și-a mniresi, dup-acē restu, cine-o avut dragoste de mnireasă, d'e nuntă. Se puneu bani și se striga:

Cine n-a juca mnireasa,
La vară nu-i taie coasa.⁹

La urmă merē oricine și-l chema pe mnire, că el stătea în casă cu ceilalți nuntași. El o juca ultimu.¹⁰

Apoi intrau în casă și să puneu la masă. Socăcițele serveau nuntașii cu resteuță, curet'i umplut, pancove și horincă. Încă făcē mai d'emult la nuntă curet'i cu pāsāt.

Jucau până sara să distrau și sara își luau rămas bun și merē la mnire. Își luau rămas bun de la socri că amu duc mnireasa.¹¹

Când ducē mnireasa în alt sat, în Negreia ori în Dănești, le lega drumu și nu lăsa să ducă mnireasa, zăce că o fo mnireasa dīn satu nost. Lega drumu cu o cipcă, cu sfoară d'e asta d'e cipcă lungă, șânură, așa d'e două jeit'e. Api țâné doi t'emători d'e iē și punē pă masă horincă și bani. T'emătorii care vinéu după mnireasă plăteu. Vinē mnirile atuncia după mnireasă cu tăț

⁸ Performer Buruiian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

⁹ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

¹⁰ Performer Buruiian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

¹¹ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Și doctoru nu-i acasă
Și vie să i-o cârtească.

93.

Vai, de voi, feciori de nună
Cum v-o-nghețat limba-n
gură.
Nu știu ce v-am putē da
Și v-o putem dezgheța.
V-om da floarea macului
Ca și muriți, dracului,
Ori v-om mora câte-o ceapă
După ie ca și beți apă.

94.

Ieșit-o femeile
Ice bot, cole grămadă,
Gândești c-o ieșit din ladă,
Din lada cu penile
Unde-o clocit găștile.

95.

Ieșiți afară femeii
Și vedeți afară ce-i.
Afară-i nuntă frumoasă,
Voi ședeți închisă-n casă.

96.

Mniroi ca și-aiște doi
N-o mai fost în sat la noi.
Și să iubească-așē mult,
Părinții nu i-o știut,
I-o știut inimile,
Nu și-o dat secret'ile
Pă la tâte fet'ile
Di pă tâte sat'ile.

97.

Țucu-uă, mnireasa noastă
Bine-mi pare că-i frumoasă,
C-o mâncat pâne cu unt
Ș-o luat pă cine-o vrut,
Ș-o mâncat pâne cu mnere
Și și-o luat pă plăcere,
Pă plăcerea uătilor,
Pă voia părințelor.

laolaltă, cu alaiu lui. Să plăté, d'ęștid'e drumu și meré. Mereu cu muzică, tăt feliu cântau. Horé t'emătoarile.

La mnire acasă erau așteptați de socrii cei mari și de staroste. Era un staroste din partea mniresi și unu din partea mnirelui. El sta înainte și-i aștepta. Erau așteptați cu o oiagă de horincă și coptături. Colo când am sosât, sara, zicei: "Aflăm pă Dumnezo cu mnevoste!". Era plin la ușă: socră-mea, socru-mio, tăț.¹²

Când ajungea alaiu la casa mnirelui, înainte de-a intra în casă, să făcé mai demult "ropota". Apoi i-o pus nume "cioabă". Amu fac după ce se gată nunta. După ce soseau, să strânjeu t'emătorii unu de altu pe după cap și tropot'ę în cerc și străgau ce-o vrut ii. Asta însemna că o împreunat cu joc pă iștia cuscri cu a mnirelui, care-o adus mnireasa.¹³

Socra mé s-o ascuns on mnez. Așă să ascund'e o samă. "No, mămuică, ai fujât d'e la casa asta? Hai să te văd." Apoi o vinit și m-o ȳcat, o dat mâna cu mine. Am scos oiaga și-am înt'inat. Apoi am dat la soacră-mea să înt'ine p-acolo. După aceie mă lua soacra-mea d'e mână și mnirile după mine și nănașii și mă ducé după masă. Strigături la soacră:

98.

Taroste, tarostirel,
Vorbește mai puțânel.
Nu ne mai țâne la poartă
Că de foame lumea-i
moartă.

Soacră mare cât o muscă,
N-am gândit că mi hi cuscră.

99.

Mnire, mnire de nu-i fi bun
Ploaie-te ploaie cu tun.
Pe mnireasă ploai-o deasă
De n-a fi gazdă de casă.

Bucură-te, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare
Să te-ajute la ciubăr
Să t'e scuture d'e păr.

100.

Ieșit-o femeile,
Ice două, acolo tri
Și ne poată bd'iciuli.
Bd'iciulească cât de bine
Că nouă nu ni-i rușine,
Că noi suntem domnișoare
Și-am vinit la o plimbare.

Apoi intrau în casă și acolo era masa pregătită. Starostele zice rugăciunile "Tatăl nostru" și "Născătoare". Punem coșarca pă masă. Întâie să puné levișa, apoi cartofi cu carne, curet'i umplut. Să așezau la masă și începeau să mănânce. Apoi ieșă și mnireasa și tăț nuntașii la joc.

După "cină", după ce-o mâncat să făcé jocu găinii. Socăcițele o aduce și i-o dădeau la mnireasă. Găina era împ't'istrită cu flori, cu țâgara-n gură. Două zile trebuia să o-mp't'istrești. Erau câte 3-4 socăcițe, tăte meré cu găina și-o puneu p-o farfurie de lut. Când ducé găina la nași, să sculau în pt'icioare ii. Puneu găina pă masă lângă nănași și apoi jucau socăcițele cu starostele acolo de-o lăture jocu găinii. Juca starostele cu socăcițele că ii o fo a găinii. Socăcițele să țineu pă subsuori. Să dădé ca o cinste la nănași. Nănașile împărțau găina la feșt'ecare

¹² Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

¹³ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

câte-on mnez pă taljăr, câte-o bucață. Apoi dădeu blidu la fiecare să deie mai departe sau vin' é starostele¹⁴. Socăcițele strigau:

Săracă găină sură,
Ieri erai pă după șură,
Azi ești cu țigara-n gură.
Altu nu îi mai oua
Că mnirit' eii te-or mânca.

Vai, săraca mnireasa,
Oare unde s-a culca,
Pă scară cu găina?!
D' e nu s-a put' é sui,
A durn' i jos cu puii.

Să jucăm cu ursu-n spate
Să vedem cine ne-a bate
D' e ne-a bat' e oaricine,
Sare ursu pentru mine.

După ce se împărță găina, nașile le dădeau blidu înapoi. Socăcițele primeau bani, să plăt' é găina. Le puné acolo florile pă taljer și sub flori sau pă flori pun' é banii.

La mnire era "cina", numa o mâncare să puné. Și d' imineață când vin' e socrii alta. La mnireasă era "prânz", era prânzu mniresî.

La răspuns să puneu pancové, linguriță și furculiță pă pancovile cele și bani pă taljăr sub furculiță.

Dimineața, când se găta nunta, să făcea nevestescu. După ce lua coroana d' imineață, începeu a juca babile. Nănașile lua cununa. Puné mnireasa pă scaun în mnijlocu căsî și-i lua cununa d' i pă cap și se cânta:

Mnireasă, cununa ta
Dă-o pă drum de-a dura
C-altu nu ț-a trebui.
Unde-a sta cununa-n loc,
Crească hir d' e bosâioc;
Unde-a sta la altă casă,
Crească-on hir fain d' e verd' eață.

Apoi o luau la joc pă mnireasă. Să puneu rotă și jucau mnireasa. Îi luau balțu și-i puné zadia-n cap, zad' ie cumpărată de ele, d' e nănașă.

101.

Uită-să mnireasa, uită
Pă puiuțu ferestii
Și teme că n-om vini,
Pă puiuțu cel din dos
Și teme că ne-am întors.

102.

Să trăiești mnire, trăiești,
Mândră mnireasă-ți găsești.
Mnire, îi așé ca tine
Vi să șede tare bine
Ca la cer cu stele multe
Ca și florile din munte.

103.

Cine nu ști doru ce-i
Te-a lăsa pă drum și pt' ei.
Cine nu ști săruta
Nu marg-a-videa nunta.

104.

Iertați c-am greșit cu gura
Că ne-am întrecut măsura,
C-așé mére strâgătura.
Cui nu-i place, spună alta
Care-i cioplită cu dalta.

105.

Noapte bună, și-am plecat
Mulțumim de ce ne-ai dat.
Noapte bună, și ne-am dus
Mulțumim de ce ne-ai spus.

¹⁴ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

106.

Îi zice jocu nevestesc, era ultimu. Asta însemna că o trecut de la mnireasă la nevestă. Să făceu și strigături, erau multe:

Dragu-mi-i unde-am vinit,
Cu cine ne-am întâlnit.
Dragu-mi-i păharu plin,
Omu tânăr, nu bătrân.
Dragu-mi-i păharu ras,
Omu tânăr, nu rămas.

Tu mnireasă cred'înțată,
Spânzură-te-ntr-o răt'ită.
De-a hi bine spânzurată,
A hi bine măritată.

107.

Mnireasă, cunună albă
La multă lume-ai fost
dragă.
La părinți nu le-au plăcut,
De aceea te-o vândut,
Da vede-or ii pă mâine
Cât de rău îi fără tine.
Cumpăra-te-ar înapoi,
N-or pute nici cu doi boi.

Mnireasa plânje când i se dădea jos cununa.
Mai era obiceiul de a spăla nănașii, după ce se găta nunta.
Un pt'ic de apă turna și-i spăla și-i săruta, le dăd'e bani și cămeși.
Îi cinstea, îi plătea că i-o nănașit, s-o plăt'it de ii. Când ț-o botezat
un prunc, iară trebe plătiți, să meré la nuntă să-l plătească.

Când juca mnireasa, să scutura steagu. Și când meré la
cununie. Și când vin' é mnirele la mnireasă tăt cu steagu viné.

Dimineața strica steagu, bota ceie, desfăce tăt di pă el.
Steagu era ca ș-on fel d'e cinste, să făce în cinstea mnirit'eilor. La
mnire acasă să străca, a doua zi, de către t'emători, că ii l-o făcut.
Casa se găta cu blid'e d'e lut mnici și ștergurițe făcut'e mândru
pă la icoane, făcut'e în război, t'iară.

Pălinca se punea în sticle și era cofă d'e lut sau d'e
scândură făcută, așa ca put'ina la oi da mai mnicuță. La alea de
apă le zicea cofiță d'e lemn.

În cealaltă zi, să meré "în socri", ziceu: "Am vinit în socri
la cuscri." Mnirile mâna doi t'emători după părinți fét'ii, după
cuscri. Pregăteu horincă îndulcită, coptături, găină, le puneu în
coșarcă și mereu în socri. Și atunci să horé:

108.

Să trăiești, nănaș mare,
Mândră-i casa dumnetale,
Pă la uși cu flori de ruji,
La ferești cu flori domnești,
Tu, nănașe, să trăiești!
Să umbli p'ân grădini verzi,
Să cununi și să botezi.

Câte flori pă Iza-n sus,
Tăt'e cu mândra le-am pus.
Cât'e le-am pus până-n prânz,
Tăte-s mândre și s-o prins;
Câte le-am pus până-n cină,
S-o uscat din rădăcină.

109.

Să trăiești nănașule,
Să sucești mustățâle,
Să săruți nevestile.
Și mă săruți și pă mine,
Că de ce mi săruta
Tri zâle ț-oi secera
La vară când n-a ploua.

Acolo să găta nunta. Petreceu până la amniază.
Mai d'emult la soacră îi zicem mamă, alții ziceau soacră.
Care cum o avut curaj. Care era "mamă" era mai bună, "soacră"
tot acolo, numa nu-i ca mama. ¹⁵

---

¹⁵ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Alai de nuntă, Șişești, 1955; foto: Colecția Maria Mirela Poduț

Povești cu Fata Pădurii și Omu Noptii din Șişești

Fata Pădurii zice că-i o fată mare cu păr lung până în pământ. Era mare, juca pă lângă pruni, pruni de-aiștia lunji, ciorăști. Io am văzut odată jucând pă Fata Pădurii. Api așa juca cum joacă fata cu fecioru. Lângă vale zice că o avut un loc. Acolo o fo pruni mulți și lunji.

Tătuca zicea cătă mămuca: "Ni hai, pana afară!". O fo 12 noptea. Io eram în cămeșă lungă, atunci să purta cămeș de tort. Atuncia am fost începută a umbla la grăd'niță și am mărș și io după ii. Să vid'e fain de lună ca amu d'e sfântu soare. Și am văzut-o. Da așa juca că pă d'iminează m-am dus să văd. Tătuca o zis să nu ne apropt'iem de pruni. Era cu haină neagră, păru până jos. N-ai vazut fața, tătă o fost în păr. Da așa o dripălit iarba..Acolo o avut locu ii.

Când ieșea soarele și ploua, zice că atuncia să lă Fata Pădurii pă cap. Când ploua cu soare. Așa zăceu bătrâni. Ominii o vidéu ca pă un duh rău că îi purta.

Omu Noptii zăce că era alb, on om mare, umbla c-o botă mare. Care dăd'e în urma lui, zăce că-i purta. De-ai trecut în urma lui, t'e duce el. El meré înaint'e și merei după el. O fo duh, să arăta și om să și făcé nevăzut. D'e te-o luat și te-o dus, atunci pă und'e te-o dus, p-acolo ai mărș, da el n-o mărș pă unde te-o băgat c-o fo duh rău. ¹⁶

¹⁶ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șişești, 2013

110.

Soacră mare, soacră mare,
Ne ieși, Doamne, până-n
drum.

Nu ieși cu șurț de lână,
Că nu ți nora bătrână.
Și ieși cu șurț de mătasă,
Că-i tânără și frumoasă.

111.

Soacră mnică, soacră
mnică,
Rămăs-ai fără nimnică,
Ceielaltă soacră mare
Și fecior și noră are.

112.

Supărată-i mnireasa
Di ce u-o-ntrebat popa
Place-i mnirile, ori ba.
Nici acolo n-o spus drept
Numai și-o pus capu-n t'ept
Și-o zăs că-i place bugăt.

113.

Gată-te mnireasă, gată
Că mnirile îi la poartă
Și te gată cu năframă
Că vinim de bună samă.
Fete mândre te-or găta
Și ț-or pune cununa
Faitior mândru ț-or găta
Și te-or scoate din casa
În care te-o țanut mă-ta.

114.

Mniresucă, mniresâie,
Tătă-i albă și roșie
Da și mnireului pă plac
Numa-o țără-i cam bărnac.

Mai demult pă vâlcele, zâce că lá Fata Pădurii nopt'ea cămeș, dăd'e cu maiu pă cămeș. Și s-auză cum da pă cămeș cu maiu. Nu să vid'e, numa să auză.

Dacă-i vid'ei, trebuia să faci cruce. Ș-atunci să d'epărta. Orice omini d'in Negreia ziceu că o dată să făce ca cocoșu, o dată ca mâțu, o dată ca și cânile.

Și era strigoi ca niște stele, lumnuțe. Erau tot nișt'e duhuri. Alți le vid'eu. Să arătau și dispăreu. Nu făceu rău la nime, numa tăt să arătau așa. Erau oarice duhuri rele luminițele cele. Să arătau în unele locuri și apoi dispăreu.

115.

Nu te supăra, mnireasă
C-așé-o lăsat Dumnezeu:
Din pământ să iasă flori,
Noi să merem de nurori.
Din pământ să iasă stini
Noi să merem la străini.

O mai văzut-o pă Fata Pădurii on om din sat. Făcé clăi din vejii pă holdă și o zis: Hai vid'eț pă Fata Pădurii!" Juca acolo lângă pruni.¹⁷

116.

Nunta în Firiza

Când aice am vinit
Soarile abia-o sfințat
Și-amu-i zăuă pă ferastă,
Vreme-ar fi de mărș acasă.
Zâi, mai tare, ceteraș,
Zi-ne fuga câte-on marș.
Ce mai stai și te gândești?
Zăua-i albă pă ferești.

Nunta să ținea duminica. Atunci nu era cămin cultural, nunta se făcea ori la mnireasă ori la mnire acasă care cum o avut spațiu. Și o depins și de timp, c-o fo vară, c-o fo iarnă. D'e-o fo vară s-o făcut afară în șură, d'e-o fo iarnă în casă ori la mnireasă ori la mnire, dacă fata o mărș d'e noră.

Cu 3 săptămâni înainte de a se ține nunta, méreu mnirii la biserică și băgau vestirile. Preotul anunța în biserică căsătoria celor doi în 3 duminici sau sărbători.

Cu o săptămână înainte de a face nunta, tinerii o mărș la Primărie și o încheiat căsătoria oficială la starea civilă cum să zice.

117.

S-o suit nănașe-n prun
Și i-o dat on stin în cur,
S-o suit nașu să-l scoată
Și i-o dat și lui o cioată.

În săptămâna nunții, mnirile și-o băgat t'emători: prēt'ini, verișori câți o vrut el, 6-7-8. Mnireasa și-o băgat t'emătoare: prēt'ine d'e-a ii, verișoare.

Mnirile le zicé: "Măi Pavăl, tu te duci a t'ema cu fata asta d'e la D'iord'e până la Petre. Tu Văsălică, d'e la Petre până la..."Le dădea un anumit traseu. Era un obicei, că dacă n-o mărș t'emătorii a t'ema, nu s-o mai dus la nuntă. Alți t'emători nu să duceu că era d'epart'e, erau sat'e împrășt'iete. Apoi n-o mărș la nuntă.

¹⁷ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

Mérem mai spre seara și zâcém: ”Aflăm pă Dumnezo cu pă dumnevoaste!”,” Dumnezo v-aduce!” răspunde gazda. Deștid'é ușa în ceie casă, cum era casele vechi: t'indă și casă, alții avé 2 camere: una dincoce, una dincolo și t'inda în mijloc. Ne-o băgat în ceie casă. Da fét'ile până atunci ne-o pregătit, ne-o făcut un palțau: era așa ca on băț și pune flori acolo în vârful, trebuia să aibă o gaură la capăt să bagi o ață să nu iasă florile și pă lângă flori puneu un batic de-aista, zadie din cap, era de-aceie roșie și cu trandafiri. Apoi ziceam:

Întâia oară, a doua oară
12 sfinți apostoli cine-o fost?
Badea D'iorde o avut un copil iubit
D'e Dumnezo rânduít.
Când cocoșu o cântat,
El îndată s-o sculat,
La fântână o alergat,
Pă obraz s-o spălat,
La Dumnezo s-o rugat.
De ce s-o rugat,
Dumnezo i-o dat
Casă d'e căsătorie,
Dar d'e veselie,
În ceasu cel bun să fie...
Că și Isus o fost t'emat
Și d'in apă vin o dat
La nunta din Cana Galilei.

Apoi ne-o înd'iet, atunci nu erau prăjituri, cu pancove, ciurigăi și horincă.

Care n-o terminat d'e t'emat sara, ori nu o fost acasă, ori nu o mărș t'emătorii, trebuie să margă mai d'imineață. La gazdele care n-o fost acasă, ne-am dus duminică d'imineață. Pă mine mă trimit'é la nănași că era cât'e 3-4 păret'i d'e nănași și era d'epart'e unu d'e altu.

După ce terminam de t'emat, viném înapoi și apoi n'e puné de cină și la ora 12 noaptea să cosă steagu acela.

Sâmbătă pe la ora 4 după-masa trebuiau să fie la mnire. Vin'e muzicanți și atunci era un obicei străvechi: feciorii care să duceau acolo își puneau pălăriile pă masă și vin'eu fet'ile și alejău o pălărie. Care o alejă p-a ta trebuia să meri cu ea. Până la urmă io am zâs: dacă îmi baj d'e t'emătoare p-aceie, mă duc, d'e nu, nu mă duc. Feciorii pregăteau pălăriile, api câte o fată cunoșt'e pălăria ș-o lua p-aceie. Fet'ile pun'eu rozmalin feciorilor la pălărie și un fir de rozmalin pe piept. Pă firu cela făcé harast, lână vopsită

118.

Taci, la dracu, nu lătra,
C-am o coajă și ț-oi da,
Lăsături di pă covată
De când o fost mama fată.

119.

O săptămână-am lucrat
Și fac la nănaș colac.
Colacu ni l-a plăti
Și noi frumos l-om servi
Cu mâncări, mâncări
domnești
Și la mulți ani să trăiești.

120.

La știmpuțu vrajniți
Tri drăguți de-a mniresi,
Doi negri, unu bălău
Care-i bănuie mai rău.
Facă-l dracu măturoi
Și măturăm ulița
Și trecem cu mnireasa,
Să măturăm bulgării
Și trecem cu mniroii.

**Colecția CORINA
ISABELLA CSISZÁR ȘI
MARIA MIRELA
PODUȚ**

Hori din Oarța de Sus

Tot am zâs că n-oi ajunje

121.

Tot am zâs că n-oi ajunje
Când oi hori și poci plânje
Și-atâtea zâle-am ajunju
D'e când horesc mă înec în
plânsu
Când gând'esc că mni-i mai
bine
Mai mult dor și-amar îmi
vine.
Lacrimile mărg părau
D'e la o'ti până la brâu
Da io pă lacrămi nu bag
samă
Că le ș'erg cu ea năframă
Dar așa mărg pă obrazu
Că rămân'e fript și arsu.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Când eram la mama fată

122.

Când eram la mama fată,
Eram ruje după masă
Rozmalin verd'e-n
fereastră;

cu roșu, alb, verde, cu tot felu de culori și le legau pă firu d'e rozmalin. Pă piept puneu firu de rozmalin înștruțat cu harast iar de la brâu în jos, o panglică roșie, albastră, verde făcută ca on fel d'e cruce și atârna până jos, cipcă îi zică la panglică.

Noapt'ea pă la 12 să făcă un steag. Pă stegari îl numea mnirile. Steagu era un băț cam de-un metru jumate de lung pe care stegaru trebuia să-l ducă de la el de-acasă. D'e multe ori, când am fo stegari, n-am avut botă de-aceie și merem pân șură și tăiem o greblă. Să cosă steagu p-o masă, era fet'ile înainte mesî, muzica cânta și horem: "Tu mnireasă, după t'ine/Nu vād plângând pă nime...". Feciorii erau înapoia fetelor. Ei trebuiau să ducă zurgălăi. Era zurgălăi d'i ceia ce pui la cai da mai mnicuț, cât o nucă, și era înșirați p-o curea, p-un ceaplău d'e pt'ele de 10 cm câte unu. Și trebuia puși pe ghirlanda ceie la steag. Fet'ile făceau un buchet de flori din busuioc, verd'eață d'i ceie d'e grăd'ină sau bărbânoc, depinde cum era, vară sau iarnă. Iarna să făcă cu flori de paie, vara flori d'e-aieste naturale. Le lega cu sfoară acolo pe palțau și pune o batistă să nu să vadă ața cu care o legat, apoi legau peste batistă o panglică c-o cipcă roșie.

Pă masă să pun'é două sticle d'e literă, una cu vin, alta cu apă, da sticlă colorată, verde să nu să vadă care-i vin și care-i apă. Și după ce-o terminat fet'ile de cusut steagu, muzicanți cântau jocu steagului. Ele jucau steagu colo pă masă și fecioru zice: Ca o ciuhă-n cânepă! și scoteu zurgălăii și ziceu: Așa-s caprile-n pădure cu zurgălăi!... Până la urmă să-mpăca și dăd'e zurgălăii și-i cose acolo pă ghirlanda ceie. Ca răsplată, trebuie să-și ieie o sticlă de-acolo, care o vrut ii. D'e-o nimerit-o cu apă, cu apă, de-o nimerit-o cu vin, cu vin. Apoi să juca jocu steagului și steagul îl scutura. Pă la ora 3-4 după mnezu nopti mereu acasă.

Duminică d'imineața, ne-am adunat tăț acolo und'e s-o țânut nunta. Api merem după nănași. Era câte două perechi de nănași, câte 3 perechi chiar 4 perechi. Mnirii căuta să le fie nănași ori rudenii, verișori, unt'eși sau oamini mai bocotani, mai înstăriți, ca să le pună mai mulți bani. Merem cu căruță cu cai și muzicanți erau în ultima căruță. Înt-o căruță erau t'emătorii și socrii și merem după nănași. Două-tri păret'i d'e t'emători merem după nănași. Acolo să făcă iară joc. Apoi merem după mnireasă cu nănașii, cu tăți. Aducem mnireasa în căruța dinainte cu mnirile. Când merem după mnireasă, o ascunde să nu o afle mnirile și trebuie să deie nu știu câți bani, să o caute. Apoi luam mnireasa și merem la biserică.

Înainte de a fi căminul cultural, dacă mnireasa mergea de noră, o mârș la ié acasă și s-o țânut nunta până sara apoi să duce la mnire și rămâne acolo. De-o mârș el de jinere, să făcă nunta la mnireasă acasă până d'imineață. După o săptămână, în ceielaltă

duminică, trebuie să margă iară nănașii, t'emătorii la descusutul steagului. Iară viné muzica și să juca. Apoi feciorii trebuie să ducă zurgălăii la oamini de la care i-o luat și îi dădei nu știu câți lei acolo. Zadia iară, nu oricine avé zadie de-aceie. Trebuie să o ducă la femeia a cui o fo și să-i deie oarecât pântru ié.

Dacă ié o mǎrs d'e noră, d'i la mnire nu să lua rămas bun. Dacă mére mnirile d'e jinere, atunci își lua iertare de la părinți lui:

“Badea Văsălică o avut pă pruncu lui iubit
D'e Dumnezo rânduít...”

La mnireasă acasă, când se lua rămas bun să ceré mnireasa:

Am vinit d'in depărtare
Să ne dați fata cea mare
Că Dumnezo așa o dat
Să ne dați fata de-mpărat.
Că ni-ți da-o, nu ni-ț da-o,
Noi tot om lua-o.
Că voi părinți n-ați vrut
Noi ne-am înțăles mai demult.

Mama o îmbrăca pă mniresă, îi făcē niște cozi împletite. Era și un obicei: în altă parte îi punea preotu șlaiu (balțul) cu crucea, aici i-l punea mama și o întreba pă fată: Cinstită ești? Apoi de-o recunoscut că-i cinstită îi acoperé păru cu șlaiu. Care zicea că nu, nu-i acoperé capu cu șlaiu. Îi pune șlaiu da numa pă lângă conciu acela, cum i-o fost împletite cozăle acolo. Da șlaiu i l-o pus și cununa. Dacă o recunoscut.

Dup-aceie ne-am dus cu muzicanți cu căruțele, cât'e 5-6 căruță. Muzicanți avé căruța lor cu cai înștruț cu cergi. D'i la mnireasă să meré la cununie, la biserică.

Era un obicei că se aduna lumea acolo, că biserica era chiar lângă drum. S-aduna multă lume. În biserică, preotu citea Evanghelia, înconjurau masa t'emătorii și t'emătoarele cu steagu la "Isaia dănțuiește", mnirile și mnireasa înainte și noi după ei. Atuncia să jura..."așa să-mi ajute Dumnezeu până la capātu vieții", alții ziceau până la capātu lăiț.

În grădina bisericii era un gard înalt și acoperit cu șindrili și era vo tri castani sălbatici mari și mnirii să adunau la umbra ceie. De la pomn'ii aceia era nișt'e lăiț de lemn de 5-6 m cât'e una. Acolo stăt'e bătrânii. Duminica, când era nuntă, să suieu femeile acolo pă lăițale cele să vadă pă mniri și care cu cine jocă. Stăt'é și mnirii acolo și aștepta pă popă până-și schimbă veșmântu.

Când eram la mama mé
Eram pui d'e păsăre,
Dragă la tăta lume.
D'epart'e d'e casa mé.
D'e când is la mama lui,
Nici is pasăre, nici pui,
Nici nu-s dragă nimărui.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

M-o cerut fecior din sat

123.

M-o cerut fecior din sat
Și măicuța nu m-o datu
Că n-am fost d'e măritatu.
Mi-o vinit altu din lume
Cu doi cai și hamuri bun'e,
N'evăzut, n'ecunoscut
Că la mama i-o plăcutu
Ce-o cerut ea tot o datu
Numai ca să ies din satu.
Măicuța m-o dat d'epart'e
Să fiu cu d'esaji în spat'e
Cu d'esaji-mbăierați
Și cu ochii-nlăcrimați.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Mândră rău m-ai păcălit

124.

Foaie verd'e lemn sucit,
Mândră rău m-ai păcălitu
Mă t'ema sara la voi
Lângă t'ine șid'e doi.
Care erau lângă t'ine
Erau pret'ini buni cu min'e;

Care erau după masă
Erau cu inima arsă
Ca min'e d'e la fereastră.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

125.

Spun'e mândră și ghicește
Pân-ce frunza-ngălbineșt'e,
Omu tânăr bătrâneșt'e.
Supărarea și doru
Ale-mbătrânesc omu.
Încă omu d'e dor nu moare
Și-n inimă-l doare
Și să uscă pă pt'iciore.
Supărarea și năcazu
Rumpe ruja d'in obrazu.
Da traiu bun și tihneala
Pun'e rujă cu mâna.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Măghiran di pă poiană

126.

Măghiran di pă poiană
Jele mi-i de t'ine mamă.
Jele mi-i de t'ine mamă.
Șai, la, la, la, la, la, la
Jele mi-i dar nici nu pré
Pân ce-ai zâs măicuț așé,
Pân ce-ai zâs măicuț așé
Șai, la, la, la, la, la, la
Că fata la casa-i bună
Ca și-un sir de mătrăgună,
Ca și-un sir de mătrăgună.
Șai, la, la, la, la, la, la
Că mai ai patru feciori

Muzica cânta d'e joc la cine o vrut să joace.

Dacă s-o făcut nunta în două locuri, de exemplu, dacă o mârș d'e noră, s-o ținut nunta întâie la mnireasă acasă până sara înț-o vreme și spre sară s-o dus la mnire ș-apoi o tăt rămas acolo de noră.

Când ajungea alaiu la casa mnirelui, erau niște femei care aruncau grâu și oamini le prind'eu. Apoi cât'e boabe de grâu put'eu să prindă, atâția copii a face mnireasa. Să strâga:

Bucură-te soacră mare
Că-ți aducem noră tare
Să t'e-ajute la căldare,
Că-ți aducem noră bună
Să t'e-ajute la fântână...

În timp ce femeile aruncau grâu să făcă jocu mniresî, acolo afară. Care o vrut să joace mnireasa trebuia să puie niște bani. Și dacă ai mai vrut s-o joci o dată, ai pus bani iară.

Când o mârș d'incolo, la mnire, acolo iară s-o jucat mnireasa. Când s-o jucat mnireasa, tarostele umbla cu o farfurie acoperită cu o altă farfurie. Dacă ai vrut să joci mnireasa, ai pus bani acolo și-ai jucat-o. Dacă ai vrut s-o mai joci o dată, ai mai pus alți bani. Cel ce juca mnireasa strâga, c-o fost fecior ori că o fost om însurat:

Tu mnireasă după t'ine
Nu mai văd plângând pă nime.
Numa după mnirele tău
Plânge iarba d'i p-on tău
Și frunzuca d'in-o baltă
Și inima dint-o fată
C-o rămas nemăritată.

Umblă lumea cu minciuni
Că-s făcut la 7 luni.

De-am băut, mi-am băut banii,
N-am băut averea mamii.

Mândruță, cu casa-n colț,
Iubește-mă dacă poți,
Dacă poți și dacă-ți place,
Dacă nu, lasă-mă-n pace.

D'e când ochii tăi îmi plac,

Nu văd lumea de sărac,
Mi-am vândut caru cu boi
Ca să-ți cumpăr țoale noi;
Mi-am vândut vaca cu lapt'e
Ca să-ți cumpăr buică-n spat'e.

Apoi intrau în casă, să făcă o rugăciune: "Tatăl nostru", "Născătoarea" și binecuvântarea mâncării și a băuturii. S-o pus prima dată supă sau ciorbă, pe urmă, felu doi, pireu de cartofi, picioici freat'e cu friptură, carne sfârt'icată: carne de vită fiartă, o tăie mărunț, mărunț, i se zicea carne sfârt'icată. Apoi mai erau, în loc de prăjituri, ciurigăi, pancove, eventual cozonac, colac cu nucă.

Să juca găina, să făcă jocu găinii.

La ora 12 să-ncepe răspunsu. Prima dată începe mnirile, îi dăruia mniresii o anumită sumă, apoi mnireasa la mnire, urmau nașii și iștialalți nuntași care cât o putut.

Înspre dimineață, să d'ezgăta mnireasa, o d'ezgăta un copil, un băiat de 7-8 ani. Și eu am d'ezgătat nu știu cât'e. Trebuia s-o săruți după. Mnie îmi era rușine. Până la urmă m-am învățat. Și să ie cununa și balțu cela, șlaieru cum îi zice, să-l iei de pe cap, da să nu știe ié. Ș-apoi îmi dăd'e nu știu câți lei și-i punem o zadie în cap, c-amu-i nevastă, nu-i fată.

Jocurile erau și ungurești și obiceiul de-a umbla cu palțauăle și panglicile. Erau niște jidani în Baia Mare care făceau struțuri dint-on fel de material de catifea roșie cu pană albă, artificială. De-acela îți pune la pălărie de-a stânga, la t'emători. Și rozmalinul cela cu panglica ceie roșie sau albastră atârna până jos, după ungurime.¹⁸

Și ți-or aduce nurori.
Și ți-or aduce nurori.
Șai, la, la, la, la, la, la
Nurorile nu te-or griji
Io măicuță, n-oi vini,
Io măicuță, n-oi vini.
Șai, la, la, la, la, la, la
Până când oi auzi
Șai, la, la, la, la, la, la
Că ești moartă-n temeteu
Și-ai murit de dorul meu.
Și-ai murit de dorul meu.
Șai, la, la, la, la, la, la
Că ești moartă și-ngropată
Și-ai murit de dor de fată.
Și-ai murit de dor de fată.
Șai, la, la, la, la, la, la.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Cucuruz, pănușe verde

127.

Cucuruz, pănușe verde,
Cucuruz, pănușe verde,
Spune-i la mândra cé vet'é
Luni sara să nu m-aștept'é,
Luni sara să nu m-aștept'é,
Că nu să mere la fet'e.
Marț sara nu mă duc eu,
Marț sara nu mă duc eu
Că m-a bate Dumnezeu.
Miercurea m-or bate sfinții,
Joie mă mustră părinții,
Joie mă mustră părinții.
Vineri mărg să tai nuiele,
Vineri mărg să tai nuiele,
Sâmbătă mărg după ele.
Duminica-i liturghie,
Duminica-i liturghie,
Atunci nu-mi trebuie mie.
Iacă săptămâna-ntreagă,

¹⁸ Performer Pavel Smical, 81 ani, Baia Sprie, 2013

Vezi, mândră, că nu mi-ești dragă.

Colecția ILEANA GRAD

De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013

Ruptul sterpelor în Săcel

M-o mânat mama la vie

128.

M-o mânat mama la vie
Iubăi di, iubăi, da,
După două, tri gutăie,
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Iubăi, di, iubăi, da
Da' gutuie n-am găsât,
Iubăi, di, iubăi, da,
Și cu badea m-am tâlnit,
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Iubăi, di, iubăi, da
Ș-o pârlită d'e vecină
Iubăi, di, iubăi, da
M-o văzut d'e la fântână.
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Iubăi, di, iubăi, da
Și m-o spus la măicuța,
Iubăi, di, iubăi, da
Și mama m-o spus la tata,
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,

Mentalitatea este un ansamblu de idei și înclinații spirituale prin care o anumită colectivitate înțelege lumea și ia atitudine față de ea. Astfel, mentalitatea este o filosofie implicită și are drept scop descoperirea cauzalității lucrurilor precum și a locului pe care omul îl ocupă în univers.

Dicționarul de Sociologie definește mentalitatea în modul următor: „ ansamblul predispozițiilor, atitudinilor, deprinderilor, orientărilor intelectuale și morale, cognitive și afective, comune unei societăți”¹.

Într-un articol publicat în *Memoria Ethnologica*, Gheorghe Mihai Bârlea vorbește despre clasificarea făcută de L. Levi Bruhl pentru conceptul de mentalitate. Aceasta este împărțită în două tipuri: mentalitatea primitivă - caracteristică societăților arhaice în interiorul cărora indivizii sunt legați prin legături invizibile și mentalitatea modernă - caracteristică societăților moderne care dezvoltă spiritul individual în cadrul grupului ².

Spre deosebire de mentalitatea arhaică, mentalitatea modernă nu a reușit să își construiască un sistem propriu. Tradițiile care circulă la nivel comunitar asigură grupului social continuitate, întrucât pentru membrii grupului, acestea sunt modele de viață.

Ruptul Sterpelor sau Sâmbra Oilor este o sărbătoare care poate ilustra foarte bine diferența dintre tradiție și inovație. Dacă în trecut era respectat un adevărat ritual pentru această zi, astăzi el nu se mai prea practică în Săcel. Frumusețea obiceiului a murit treptat, probabil, datorită cotidianului și influenței lumii moderne. Doar bătrânii ne mai pot mărturisi acele vremuri. Chiar ei spun că astăzi nu se rentează să mai ții oi și desigur nu se poate vorbi despre ceva la prezent dacă lipsește obiectul de studiu. Dar să nu privim cu pesimism lucrurile și să încercăm să pătrundem în acest ritual, așa cum era pe vremuri și să aflăm desfășurarea lui. În luna mai, oile se strâng în lăptării și stau așa timp de 2-3

¹ Pierre Bonte, Miche Izard, *Dicționar de Etnologie și Antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999

² http://www.cultura-tradițională.ro/?act=memoria_etnologică/nr.6/art46

săptămâni până când vor fi duse la munte. Cu o zi înainte de Ruptul Sterpelor, gazda care a adunat oile merge la stână și face atâtea staule, câte boteie va avea. Boteiul reprezintă un număr mai mic de oi, peste 20-30 oi. Fiecare staul este prevăzut cu o strungă. Prin acea strungă, omul va lua pe rând câte o oaie și o va mulge. Este ziua când se face măsuratul laptelui, pentru a ști câtă brânză va primi de pe urma lor. O dată ce laptele este muls de către stăpânul oilor, el merge cu el la măsurat. Fiecare om vine cu vasul lui ca să își mulgă oile. Instrumentul cu care să măsoară laptele se numește carâmb, un lemn cu patru fețe. Laptele este măsurat doar de gazda de oi, adică de baci. Se face un semn pe carâmb, până unde a ajuns laptele, și când va fi de luat brânza, tot până la semnul acela o va lua. Cine are lapte mai mult acela merge primul după brânză. Oile care erau sterpe se țineau aparte de oi și capre. Astăzi, nu se mai face acest măsurăș, ci se face un calcul și se dau cam 5-6 kg de brânză după fiecare oaie. În Săcel mai sunt oi, dar nu ca și pe vremuri, când aproape fiecare familie avea un botei de oi.

În Săcel, grupul folcloric *Izvorul albastru al Izei* a încercat o reconstituire a obiceiului în urmă cu câțiva ani. Oamenii au îmbrăcat portul popular și au ieșit la munte, probabil pentru a retrăi acele evenimente, probabil pentru a stârni un semnal de alarmă comunității din care fac parte și nu în ultimul rând pentru a îi învața pe cei mai tineri datini și obiceiuri din Săcel. Se poate observa cum acest eveniment este o sărbătoare adevărată pentru cei care au oi. Se fac mâncăruri speciale cu această ocazie, cu produse de la oi: balmoș, jintiță, urdă, caș, ciorbă de miel și multe altele. La eveniment participă de regulă și preotul care face o dezlegare peste oi și peste mâncarea care se duce. Merg și femeile și lăutarii, bărbații sunt așezați pe o parte și femeile pe altă parte, jos pe iarbă. De multe ori petrecerea se întinde până la ore târzii în noapte, în sunetului cântecului de fluier și trâmbiță ale păstorilor³:

Noi demult am zânit
Aici la stâna gazdii,
Am zânit să petrecem
Doinile să la cântăm
De dragoste și de dor
Și de dragul oilor.

Ciobanii de după dungă
Aduc oile la strungă,

Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Iubăi, di, iubăi, da
Tata ș-o cotate bota,
Tata ș-o cotate bota,
Iubăi, di, iubăi, da
Hopa-i tată, stăi, nu da!
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Iubăi, di, iubăi, da
Că doară nu-i vina mé,
Iubăi, di, iubăi, da
Că-i vina a maica mé,
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la,
Că m-o făcut frumușé,
Iubăi, di, iubăi, da,
Cu ochii ca murele,
Conjura-i pădurile,
Iubăi, di, iubăi, da,
Pântru ochi ca mura coaptă,
Conjurai pădurea toată.
Iubăi, da.
Trala, la, la,
Iubăi, di,
Iu, hu, hu,
Tra, la, la.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

³ Performer Maria Danci, poreclă Măria lu Ionu lu Niculai, născută în 1926, 26 august, 5 clase, Săcel;

**Strigături nuntă Moisei
(2012)**

129.

Ceteraş de peste sat,
Unde-ai fost și ce-ai lucrat
De mnie nu mi-ai cântat
Ca să m-apuc d'e strâgat.
Ai, zi-mi ceteraş d'e băut
Nu mi-ai zâs tare d'e mult.
Ai, când aud cet'eruca
Să siu moartă m-aș scula
Și d'in gură aș strâga.

130.

Ai, tare cetera mi-i dragă
Și de-oi muri d'e bet'eagă
De-acasă până la groapă,
Ai, sie popă ori n-a si,
Sie cetera Codri.
Ei, haida, hai să ne
petrecem
Până ceteră avem.
Ei, ș-acasă mâncăm și bem,
N-avem ceteră când vrem.

131.

Ai, bine zice dumnealui
Poat'e zâce orișicui,
Popt'ii și bdirăului.

132.

Ai, cine-o făcut aici joc,
Deie-i Dumnezeu noroc
Ca sămânța-n busuioc.

Ei s-așază-n colț de strungă
Oile ca să le mulgă.
Laptele-n buți l-adună
Și îl dau la baci în mână.

Baciu fă urdă și caș
Și-l împărță la sâmbrași,
Și ne-a împărți și nouă
Să-i cântăm o hore, două.

Noi ne-om pune cu baciu
Ca să facă balmoșu,
Să ne dăie să mâncăm
Ca să putem să cântăm
Doine de drag și de dor
La ruptul sterpelor
La-olaltă cu mândru
Ca să răsune codru.

Asta-i hora oilor
Și noi bem în cinstea lor,
Asta-i horă bătrânească
Cine-o cântă să trăiască.
Și bunicii o cinstit
Pă lume cât o trăit,
Ș-amu o cinstim și noi
Aieștea ce avem oi.

Cântec la stână

În vârvițu Opcinii
Aici la stâna gazdii
Am venit să petrecem
Doinele să le cântăm.
Să cântăm doine de dor
Și de dragu oilor.
Ciobanii de după dungă
Aduc oile la stână.

Ei s-așază jos în strungă
Oile ca să le mulgă,
Laptele îl duc la stână
Și îl dau la baci în mână.

Baciu fă urdă și caș
Și-o împarte la sâmbraș
Și ne-a împărți și nouă
Să-i cântăm o hore, două.

Noi ne-om pune cu baciu
Ca să facă balmoșu
Să ne dăie să mâncăm.
Ca să putem să cântăm⁴.

Stână; foto: Felician Săteanu

133.

Ceterucă, lemn d'e brad,
Pă mulți feciori ai însurat.
Ai, d'e mni-i zice tare bine,
Însura-mi-i și pe mine.

134.

Ai, strâgă, strâgă, măi
strâgău
Dacă vezi că nu pot eu.
Ai, tu ai gură d'e strâgat,
Io pt'icioare d'e jucat.

135.

Ei, la nuntă d'i ce zinim
Să bem, să ne veselim.

136.

Să trăiești nănașule,
Să-ți sucești mustețale,
Să săruți nevestele.
Ai, să le sucești cât d'e
bine
Să mă săruți și pe mine.

137.

Ei, săracile fet'ile
Cum n-au noroc bdet'ile
Ai, mă gândesc mamă și
eu
Cum mni-a si norocu
mneu
Știi-m-a bunu Dumnezeu.

⁴ Ileana Grad, poreclă Ileana lu Simnion, născută în 1950, 21 martie, 8 clase, Săcel;

Ei, d'e nu mi-a si tare bine,
Oi mai zâni pă la t'ine
Și m-oi sfătui cu t'ine
C-așă nu m-a grăi nime.

*Arhiva CJCPCT MM, nr.
dosar M/04/2012*

Colecția DUMITRU ȘOVAGO

Nunta în Rus (Fisculaș)

Colecția PODUȚ MARIA MIRELA

Strigături

138.

Frunză verd'e d'e nuie,
Mărită-să mama mé
Și să-nsoară tata mneu,
M-o făcut și-amu să ieu.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

139.

Astă fată joacă bin'e
Mă învață și pe mine.
Ea mă-nvață a juca,
Io o-nvâț a săruta.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

Totul începea mai ales din horă. La horă se cuplau băieții cu fetele. În joc, fecioru o lua pe fată o dată la joc, o simțea că o ținea de mijloc și fata îi puneă mâinile pe umeri. Fata, la joc, avea așa-zisul jolj pe care îl ținea în mână și în jolj era on fir de rozmalin sau de busuioc sau de-o floare, dar mai ales de busuioc, care produce un miros plăcut, stând cu mâna pă umăr. Orice fată când s-o dus la joc o avut o batistă, noi zicem jolj, împăturată frumos și o floare în el. Aia o ținea pă mână tăta duminica cât era în timpul jocului. De-acolo o început a se privi. Să prindea dragostile. Sigur că o parte din nunți o generau părinții. Nu de capu lor neapărat toți să luau. Părinți să înțelejeu. Aveu pământ unu pă lângă celălalt. Lucrând acolo se vedeau la lucru. Vid'ê cum greablă fata, o vid'ê mă-sa:” Mă, da bine greablă fata ceie! Ce bine mi-ar plăce de noră! Și-om aduna și pământurile.” Dar poate se și plăceau în același timp. Foarte rar se întâmpla să fie căsătorii seci, să n-aibă absolut nimic fata cu băiatul. S-a întâmplat, da rar. Și ăia n-au reușit. O fost foarte multe căsătorii pure din dragoste, unde părinții nu erau de-acord și ei tăt să căsătoreau.

Tot timpul erau așa-zisele cupluri celebre de îndrăgostiți ai satului. Era on fecior și-o fată care gând'e că i-o făcut părinți unu pentru celălalt. Așa să potriveu la dans și la tăt'e cele. Și dacă să întâmpla ca părinții să fie de acord și să aibă pământ pângă-olaltă, se căsătoreau. Era foarte frumos.

Da să întâmpla ca băiatu sau fata să nu fie de același nivel de avere. Deși nu era mare diferență că cei mai săraci aveu un hectar d'e pământ, cei mai bogaț ave și 10 hectare. Și era și hărnicia lor, unii aveu boi, aveu stare mai bună și atunci căutau să-și aleagă fetele cam așa. Dar se întâmpla că erau diferiți ca stare materială și se iubeau la nebunie. Erau vestiți în sat și știau toți despre ei. Foarte multe cântece sunt bazate pe dragostea asta. O fo și care o fujât. Își culejău hainele și să ascund'eu în cânepă. La fiecare casă era pă vremuri cânepă după casă. Era un loc la care îi zice chișt'iță, unde să sămâna cânepă. Tăt'e hainele erau făcute de femei. Fata și-o ascuns hainele în cânepă, le-o împachetat și le-o dus pă undeva. Și într-o zi când o mărș la vale

cu mă-sa lând cămeși, fecioru o mers pă dincolo de râu și numa i-o făcut un semn dintre arini. Fata o lăsat maiu, pe mama ei, și o trecut valea la el și s-o dus taman în Cărpiniș, la frații lui. S-o dus și-o stat acolo vreo săptămână. Tot satu o știut. Când o furat-o pă fată și o dus-o așa, neapărat să căsătoreau pentru că nu mai avea nicio șansă, n-o mai lua nime niciodată. Deși poate nu să întâmpla nimic între ei, era clar, aia-i a lui.

Fet'ile îi jucau pă feciori pă dejit'e că poat'e să-ți facă curte fecioru, da să nu te ceară d'e nevastă. Fata s-ar mărita. Și atunci să ducea cu altu să vadă ce-a face fecioru, sări-ua, n-a sări. Câteodată nu sare și vrând-nevrând se mărita cu altcineva. Deși feciorului îi părea rău, nu avea curajul de a-și manifesta dragostea, de a i-o spune și mai ales de a o cere de nevastă.

Când băiatu și fata erau hotărâți să se căsătorească, se mergea în peșit. De regulă mergea fecioru cu părinții, dar mai ales mére cu un om, nu neapărat cu părinții.

În fiecare familie era pă vremea aceea 4-5-8-10 copii și atunci omu când avea o fată d'e 14-15 ani abia aștepta să o mărite că erau casele cu două camere. Und'e erau copt'ii mulți, abd'e put'eu părinți să-și deie pruncii. Da și und'e mére era problemă că și acolo erau mulți. Era atât de greu să realizezi căsătoria că, de meri la joc și-ți plăcea fata cum t'e țâne, intervenea starea materială. Dacă fata era singură la părinț, atunci săreu tăți feciorii pă ié că erau feciori care erau mulți în casă și trebuie să margă d'e jineri. Să băt'eu d'e la ié. Dacă erau îndrăgostiți doi tineri și aveu amândoi frați mulți, nu put'é nici s-o ieie. Unde s-o ducă? Să întâmpla și așa. Era foarte grea viața. N-aveu unde să dormă. Dormeau în aceeași cameră tineri căsătoriți, părinți și cu un copil, doi, pă lângă ei. Viața era foarte grea dar pofta de viață era mare.

Mergeau la peșit cu unu pă care-l lua de nănaș, de regulă un unchi, un văr primar căsătorit, mai în vârstă decât el. Era când nu mére nici cu nănași, vorbe ii doi, hotărâu. Să întâlneau părinții între timp. Dar fata la băiat acasă nu mére până-n săptămâna nunții. Nici zua nu mére fecioru la fată, numa sara.

Mére la peșit cu o sticlă d'e horincă, o pune pă masă. Părinții fetei scot'eu mâncare, îi serveu cu ceva. Dacă-i primeau, că se întâmpla să nu-i primească. Nu însemna că dacă ai mers la peșit, nunta se realizează. Să mai anunțau dinainte și era și așa când meri la peșit fără să fii discutat cu fecioru, numa să înțelejeu ei că i-ar plăcea fata ceie și-i mâna pă părinț. Și câteodată să făcă căsătoria, câteodată nu să făcă.

Nunțile, de regulă, se făceau toamna. Primăvara mai rar, vara era cald, toamna după ce ieșea varza ca să poată face sarmale, să facă horincă din poame. După ce cădeau de acord să se căsătorească, lua băiatul fata d'e mână și să ducă cu ea în

140.

Joacă bin'e fata măi
Să nu zică mai apoi
C-o jucat c-on măturoi.

De la Pop Irina, Cetățele, 67 ani, 2012

141.

Haid'e mândră și-mi dă
gură
Că la noapt'e dorm în șură.

De la Irina Pop, Cetățele, 67 ani, 2012

142.

Tropo, tropo pă pod'ele
Că cizmile nu-s a mele,
C-aieste le-am căpătat
D'i la cineva d'in sat.

De la Irina Pop, Cetățele, 67 ani, 2012

143.

Bat'e-mă mândră pă tașcă
C-amu viu d'e la plevașcă.

De la Irina Pop, Cetățele, 67 ani, 2012

144.

Și-a-mele cizme să ud
Batăr nu-s unse cu unt
Numa c-on pt'icuț d'e lut.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

Dumbrăvița la primărie să-și anunțe căsătoria. De regulă, nu mereu băieții cu fetele de mână numai atunci. Când să ține un băiat cu o fată d'e mână aia era nuntă. Era chiar foarte plăcut pentru noi copt'iii că eram cu vacile pă câmp și lumea mére la otavă, la coasă, la lucruri d'e câmp și vid'ei doi pă drumu țării mǎrgând cătă Dumbrăvița ținându-se d'e mână. Nu știem cine-s și-apoi tătă lumea strâga: Noroc s-aveți!

Tinerii să sărutau pă obraz. Și când mére sara la fată, stăteau, voroveau, ieșă afară băieții pă rând cât'e unu și fata-i conducea pă tăt pă prispă sau în frigurie. Acolo povesteau și acolo era locu unde să dăd'e guruță. Fet'ile să măritau foart'e tinere, de cele mai multe ori erau caste. Asta era și pentru că nu mergeau departe de casă, d'e părinț. Mereu băieții la fete acasă sara în grup. Fata ieșea cu fiecare și-și căuta băiatul, cum se potrivesc, cum o strângea în brață. Da poat'e nici n-o țuca, poat'e numa mére cu ceialalți. Când se apropia d'e nuntă, începea să margă mai singur. Când mére singur băiatu la fată, însemna că are intenții serioase ca s-o ia de nevastă.

145.

Pă pod'ele la Borcut
Tri păret'i d'e cizme-am
rupt
Ș-oi mai rumpe încă tri
Până ce-oi îmbătrâni.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

Mére în pețit, mére la primărie d'e băga cărțale de-i vid'em noi tăt. Foarte rar, care erau mai înstăriț mére la primărie cu caru cu caii. Da foart'e puțini că și dacă avé cai, nu mereu.

146.

Tu mnireasă, tu, tu, tu
Mândru ț-o cântat cucu,
T'e-o luat cine-ai vrut tu.
Să-mi cânte și mnie așé
Să mă ieie cine-oi vré.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

Era o singură pereche de nași. Era acela cu care-o mǎrs la pețit sau văr, unchi de-a unuia dintre mniri. Era o rudenie, dar putea și să nu fie neam cu ei dar neapărat să fie un om înstărit. Nu put'e să fie naș un om sărac, năcǎjât, că dacă avéu probleme hin'ii, n-aveu bani sau ceva, mereu la nănaș. Era și părinți sufletești iar legătura dintre ei era foarte serioasă. Nu se tutuiau nașii cu finii, vorbeau cu dumneata chiar dacă era de vârste apropiate. La bătrâni din sat li se zicea bad'e și mneta, mai rar dumneata.

147.

Morărița-i cu cercei,
Moraru-i cu cioareci răi;
Morărița-i cu papuci,
Moraru-i cu cioareci ruți.

*De la Irina Pop, Cetățele, 67
ani, 2012*

Joia începea nunta propriu-zisă. Începeau să facă colacii. Vin'eu socăcițele și făceau resteuță și colaci. Socăcițele erau femei d'in sat, în special rudenii. Și nu erau plătite. Nici starostele nu era plătit ca acuma, numai ceterașii. Din 100 de femei din sat erau 30 care se pricepeu a fi socăcițe. Acele erau d'in tăt'e neamurile, în tăt'e neamurile era câte 1-2 socăcițe. Mai chema și mai tinere care n-o fo încă, că să învăța din mers. Vinéu 3 socăcițe mai în vârstă care știéu face și vinéu 3 mai tinere care învățau și după o vreme știéu și ele.

Era foarte mare respect d'e vârstă în sat pe vremuri. Cel mai bătrân întotdeauna era respectat d'e la stat pe scaun, la intrat pe ușă și în biserică mai ales, neapărat se stătea pe vârste, nu se stătea pe familii. Cei bătrâni stăteau în față, cei tineri, în pod, în scoruș, iar după ce se căsătoreau vineu în biserică și stăteau în ultimul rând. Când ajunjeu de 80 de ani, erau în față. Tot avansau până dispăreau d'e tăt și le luau alții locu.

Făcēju joia colacii. Făcēju cam câți t'emători avēju. Mnireasa avé câte 2 temători, mnirele avé 8-10 t'emători. Pentru nănași se făcea colac, pentru staroste care să răspunde în timpu nunții, la sfârșitul nunții. Cu primii colaci, sâmbăta, umbla t'emătorii cu t'emătoarele să t'eme oamin'ii la nuntă. Ei se adunau sâmbătă la mnireasă acasă și era iară o prindere de nuntă. Să înțelejă o fată și c-on băiat. Pă t'emători îi t'ema cam cu o săptămână înainte. Apoi băieții se gând'eu care t'emătoare a hi aceie care să-l gat'e, să-l înstruțeze. Alejă t'emătoarea care-i era mai dragă. În general așa făcé. T'emătoarele pentru a găta on t'emători trebuiau să aibă zadie și struț pe care-l cumpăra din Baia Mare. Erau niște struțuri speciale făcute cu niște sârmulițe așa subțiri cu o pană așa sus și cu o oglinjoară în mijloc. Zadia era un fel de batic, da nu un batic normal, on batic mai mare. Erau aduse de peste Tisa, din Cehoslovacia. Erau țesături foarte frumoase, le zăcem d'e păr. Erau dintr-o lână foarte fină și foarte bine prelucrate. Zad'ia d'e t'emători era mai mare și era cu franjuri. Zadiile astea erau de regulă numai pentru t'emătat, le purtau pă umeri câteodată fét'ile. Aceste zadii să puneau la botă. Bota era un fel d'e baltag, on toporaș d'e aramă sau d'e crom, dar de regulă de aramă. Noi nu-i zicem baltag, îi zicem botă.

Sâmbăta mergeu tăt'e t'emătoarele la mnireasă, t'emătorii mereu la mnire acasă. Mnirele și t'emătorii să deplasau la mnireasă acasă. Acolo era întâlnirea dintre t'emători și t'emătoare. Când te-o gătat o fată, era un bonus pentru băiatul cela pe care l-o-nstruțat. Îi lega bota frumos cu busuioc. T'emătoarele avēju un port special, mai ales portul capilar. Erau câteva femei în sat care știeu să facă păru t'emătoarelor. Să duceu la ele d'e vineri sara sau sâmbătă d'imineța mai mult, și-i făcé o împletitură specială. Așa să făcēju sâmbăta când umblau pân sat, așa era și la nuntă duminica.

Să luau cât'e doi t'emători și cât'e două t'emătoare, să grupau în patru, luau colacii, pun'e o zadie păstă colac și o țin'é pă piept amândouă t'emătoarele iar feciorii erau în spatele lor cu bot'ele, cu zadiile pe care le aruncau peste umăr și așa mergeau. Mnirele cu mnireasa le spun'e unde să margă a t'ema. Îi repartiza pe uliți. Nu chemau tot satul la nuntă, numa la cei care erau trimiși mereu. Bota o lega cu cipcă tricoloră și puneau busuioc pe ea. Când intrau în casă, umpleu casa d'e miros d'e busuioc. Îi t'ema pă ăia care erau mai apropiați, că erau pă grad'e de rudenie, la ăia și grăiau. La care nu era așa apropiaț, nu grăieu, numa ziceu: O poruncit mnirele și mnireasa, socrii cei mari să viniț la nuntă! O parte din aceste graiuri erau stasuri și o parte erau adăugate de ei:

148.

Plutonier maior mă fac
Numa să mă tund pă cap.

De la Irina Pop, Cetățele, 67 ani, 2012

149.

Bine-i fată
Până-i la mamă și tată,
La fecior până-i fecior
În casa părinților.

De la Silviu Demian, 61 ani, Negreia, 2012

150.

Da-u-aș bani și-aș cheltui
Copil tânăr de-aș mai hi;
Da-u-aș bani și lumea
toată
Să mai hiu tânăr o dată.

De la Silviu Demian, 61 ani, Negreia, 2012

**Colecția CORINA
ISABELLA CSISZÁR**

Înălțatu nostru împărat
D'imineață s-o sculat
În grăd'ină o alergat
De ce s-o rugat
Dumnezeo i-o dat
Ceas de bucurie...

**Orații de nuntă din
Oncești**

Unii spuneu mai pă scurt, alții chiar nu știéu deloc. Da la anumite case, mai alese, îi trimit'é pă ăia care știéu, să nu să încurce. La bdirău, de exemplu, sau la popă nu put'é mére oricine. Așa pă înserat să strânjeu la nași.

Iertăciuni la mire

Căsătoria la primărie se făcea cam cu două săptămâni înainte de nuntă, nu în sâmbăta aceea.

151.

Hai, lume, dorule,
Măieran cu creanga jos,
Să trăiești mire frumos,
Tare mândru te-ai gătat,
La cununat de plecat.

Băgau vestirile la biserică. Se făceau trei vestiri. Mereu cam cu trei duminici înainte. Câteodată să făcé două, chiar una, depindea de post. Într-o sâmbătă sara cu trei săptămâni meré mnirele cu mnireasa la popă să anunțe vestirile. Popa făcea on fel de examen cu ei, îi verifica dacă știu rugăciunile: Crezul, Tatăl nostru, Îngerășul, Cele 10 porunci, Cele 5 porunci, Cele 7 taine, Psalmul 50 și Împărăteasa mea cea preabună. Aceste rugăciuni ne învățau părinții din copilărie. Mamele avéu grijă ca să știe copiii toate aceste rugăciuni.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

Sâmbătă sara, după ce gătau de umblat pân sat, o ajuns tăți la nașii mirilor sau la singurul naș, dacă era numai unul, unde se dădea o masă. În această seară participau numai feciori, fete și nașii. Să făcé masă, se servea resteuță și sarmale, curet'i umplut. Carnea d'e găină să pun'é în resteuță, nu să făcé separat. Resteuțele fără carne erau ca nunta fără ceterași.

152.

Hai, lume, dorule,
De te duci la cununie,
Să-i spui la mă-ta să știe
Ș-apoi lume, dorule.

Era un salut special la nuntă: Aflăm pă Dumnezeo cu dumneveste! d'e cum meré t'emătorii la mnire, cum umbla pân sat, d'e cum vin'é oamini la nuntă, pă vremea nunții. Nu să zice Bine v-am găsit!, Bine ați venit!, din astea. Și gazda spunea: Dumnezeo v-duce într-o zî d'e dulce! Nu neapărat toți spuneau "într-o zî d'e dulce", unii ziceau numa "Dumnezeo v-duce!"

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

La foarte multe evenimente ale satului era salutul specific evenimentului. La înmormântare să saluta: Dumnezeo să-l ierte!, când treceai pă lângă on om pă drum să saluta "Noroc bun!", când intrai într-o casă "Noroc bun!", când plecai să saluta "Sănătate bună!" Dacă lucrai și trecea un om pă lângă tine atunci salutul era "Dumnezeo v-ajute!" și se răspundea "și dumnelorvoastre!" sau "și mnetali!" Și dacă on prunc te saluta cu "Dumnezeo-ți ajute!" îi răspundeai respectuos "și mnetale!", nu zicei "și ție!". Dacă erai în câmp și mâncai sau sosă cineva la t'ine și mâncai, erai la masă, zăce "Dumnezeo alduiască oamin'ii și mâncarea!", celălalt răspund'e: "Mulțămnim, mulțămnim, poftiț și

153.

Hai, lume, dorule,
Înainte de plecare
De la mă-ta ie-ți iertare
Ș-apoi lume, dorule.
Că ai fost fecior cuminte
Și-ai știut să îi dai cinste.

dumneavostel”, ”Numa cu sănătate că și noi amu ne-am sculat d’e la masă!”. Nu să zâce ”Poftă bună!”, nici ”Spor la lucru!”. Dacă meri în târg c-o vacă: ”Târg bun să deie Dumnezeu!”

La masa aceea de tineret, aperitivu era pancovele, mai ales ciurigăi, pă lângă pancove ciurigăii era ceva mai de sărbătoare. Pancovele simple era când meré la săcere. Āla era aperitivu, béu 3-4 pahare de horincă, urma resteuțale, să pun’e curet’iu. Asta era ultima petrecere a mnirelui și a mniresî cu fet’e și cu pret’ini, cu fărtaț. Zice: ”S-o dat la horă!”, nu zice ”Cântă” sau ”S-o apucat d’e cântat!” Horem foart’e mult că nu erau ceterași. Da nu horei oricând, orice. Fiecare fază a nunții avea horile ei. Horile astea und’e erau t’emători și t’emătoare erau d’e dragoste, d’e legătură, d’e iubire. Erau hori specifice momentului. Petreceau până la 12 noapt’ea. Înainte de-a pune mâncarea, să zâce Tatăl nostru, da numa când să puneu resteuțale, când mânca supa. Că de fapt atunci era masa propriu-zisă. Se zicea ”Domne îndură-te spre noi” de 3 ori, apoi ”Doamne Isuse Cristose, binecuvîntează această nuntă precum ai binecuvîntat nunta din Cana Galilei și-ai făcut din apă vin și voia la tăț deplin. Amin.” Făcē cruce, să așeza jos și mâncau. Lingurile erau d’e lemn. Socăcițele care erau mai vestite aveau câte-un set d’e linguri d’e lemn, 30 d’e linguri era într-un set pe care numa la nunți și la petreceri le foloseau. Aveau gaură și le legau cu ață și le agățau undeva într-un cui. Pă masă să pun’e doar o lingură de lemn, nu se puneu furculiță. În timpul nunții, sarmalele se mâncau și p-afară, d’in mână.

Să spărjă petrecerea, tăț să duceu care încotro. Mnrile conducē pă mnireasă până acasă și apoi meré acasă. S-a terminat prima din cele trei faze ale nunții: nunta între tineret, ultima petrecere a mnirelui și a mniresî cu pret’inii și pret’inele.

Duminica era nunta mixtă, când participa și tineret și căsătoriți. D’e d’imineată mereu t’emătorii la mnire, 2-3 temători care făceau steagu. Steagu consta într-o botă. Steagu nost de-aici pe Fisculaș era până jos, era o botă cât o cujieică, ca un caier mare era. Dăd’e cu el d’e pământ, nu-l scutura așa din mână. Avea pe el verdeață care să pun’e roată și se lega cu o sfoară și apoi pă o sârmă să puneau clocot’ici și să punē on steag tricolor, dacă avem. Da de regulă se puneu o zadie că nu prea aveau steag tricolor. Stegaru era un flăcău care era așa între fecior și prunc, pruncotan, nici nu tare intrase în joc stegarul. Era cam d’e 14-15 ani. Īl alejă mnrile d’in niamurile lui. La jocu mniresî era important steagu când de fapt stegarul nici nu prea știe să-l bată, ĩl bâte on fecior.

La făcutul steagului mai ajuta un om care era mai îndemânos că ii nu știu să-l facă. Trebuia legat foarte bine. Dar nu era un ritual special d’e făcut, cum nu era nici un ritual d’e

Ș-apoi lume, dorule.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

154.

Hai, lume, dorule,
Măi, mire, pă drumu’ tău
Roagă-te la Dumnezeu,
Să sie bine, nu rău
Ș-apoi lume, dorule.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

155.

Ei, hai și iară hai,
Frunză verde, lemn de
tidru,
Să trăiești, măi, mire,
mândru,
Hai și iară hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

156.

Ei, hai și iară hai,
Să-ți sie dragă lumea
Ca și mie cetera
Ș-apoi lume, dorule.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

157.

Ei, hai și iară hai,
Măi, mire, tu, om frumos,
Nu știi în ce târg ai fost,
Unde-ai fost, unde-ai
umblat?
Ce mireasa-i cumpărat?
Văd că nu te-ai înșălat.
Hai și iară hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

158.

Ei, hai și iară hai,
Ai văzut bune și rele
Și-ai ales ce-i bun din ele
Ai văzut bine și rău
Și-ai ales ce-o fost a tău
Hai, dorule și hai, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

159.

Ei, hai și iară hai,
Tăte mândru le-ai tomnit,
Numa' unu l-ai greșât,
Hai, iară, hai
Al tău tată n-o zinit.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

160.

Ei, hai și iară hai,
La a ta căsătorie,

spartu steagului.

După ce se ieșea de la biserică, cam pe la ora unu să strânjeu la casa mnirelui t'emătorii la casa mniresî t'emătoarele. Mnirele avea așa-zisele fete de nună, care aveau rol numa în ziua nunții. Mereu cu un pup în mână, cu un fir de busuioc.

Erau două păret'i de ceterași. Instrumentele muzicale erau: ceteră, contră, gordonă.

Vin'eu și căsătoriții, câțiva mai apropiați ai mirelui, de-a mniresî la fiecare. Să pun' é o masă care consta într-un guiaș, horincă, pancove. Noi nu-i zicem guiaș, îi zicem picioici cu zamă pă carne de oaie.

După ce se găta masa, să lua așa-zisul "bulciug". Da prima dată să făce o dezlegare și la mnire și la mnireasă. Să lua o batistă, să lua cu o cipcă tricoloră și se lega niște busuioc și să puné pă mână la mnire. Venea pe rând fiecare la dezlegare și punea 1 leu. Luai jos cipca și o puneai pă mână și vinei tu și-l puneai pă astalaltă mână. Să înșirau toți acolo. După asta să lua bulciugu, unde starostele ținea o cuvântare despre plecarea băiatului și a fet'ii din casa lor definitiv, că pleacă la cununie. Atunci ieșeau de sub aripa părinților. Era un discurs mai jalnic și ceré iertare la părinți dacă s-a greșit vreodată. Unii spuneau în versuri, alții spuneau numa-n cuvântare.

Apoi mergeau la cununie. Mnirele pornea primul spre biserică. Se spunea un cântec special: "Noi merem la cununie Dumnezeu cu noi să fie!"

Astea erau versurile obligatorii, apoi improvizau și până la biserică le tot repetau. Între ele să zicea "Ei, hai dorule, hai/ Și la rele și la bune/ Și la câte sunt pe lume." La fecior când meré cu el era un cântec:

Nime-n lume nu se-nșală
Ca fecioru când să-nsoară,
Prind'e patru boi la car
Mere-n lume dup-amar;
Prind'e patru boi la rudă,
Mere-n lume după ciudă.

Mergând pă drum la cununie, la un moment dat să opreau și începeu un joc. Să adunau oamenii d'i pă tăt'e ulițale și se uitau. Alții intrau în joc.

Înainte de-a sosi la biserică, trimitea doi feciori la mnireasă. Mnireasa nu porné de-acasă deodată cu mnirile. Meréu doi feciori la mnireasă acasă și cereau mnireasa. În timpul ăsta, alaiul mnirelui juca în drum. Mnireasa trebuia cerută prin grai. Și mnirile plânje când porné de-acasă.

Meré t'emătorii, intrau în casă, să făcé liniște. La

mnireasă să face o hore foarte tristă: ”Busuioc în colțu mesî”.
Atâta plânjéu mniresîle. Zâce:

Când eram la mama mé
Eram pui d’ e turture,
Dragă cui mă vid’ é.
Da d’ e când îs la mama lui,
Nici îs pasăre, nici pui,
Nici îs dragă nimărui,
Câteodată nici lui.

Mnireasa era fără vâl, numa cu coroana. O lua t’ emătorii
cu zadiile pă mână amândoi și mnireasa între ei. Așa mereu la
cununie. La mnireasă să cânta pă drum:

Pă din sus d’ e biserică
Mândră rouă să ridică,
Roua trebe scuturată
Și mnireasa cununată.
Adă, popă, cărticeaua
Și cunună frumușeaua.

Tu, mnireasă, după tine
N-am văzut plângând pă nime
Da după mnirile tău
Plânjă apa d’ int-on tău,
Plânje apa d’ int-o baltă
Șî inima d’ int-o fată
C-o rămas nemăritată.

Și aicia se cânta: Hai, hai, dorule, hai/ La multe rele
mă dai.

Mnirile o aștepta pă mnireasă în odorul bisericii. Mnirile
vin’ é dintr-o part’ e și mnireasa din cealaltă parte. Când intră
mnireasa în odorul bisericii se opresc. Lângă mnireasă stă
starostele mniresî. Începe un fel de duel între cele două tabere,
face on pas mnireasa, face on pas mnirele.

Vălul mniresî e în coșarcă la nănașă. Popa cu crucea pune
vălul pă capul mniresî. Asta dacă mnireasa era castă. Între orele
3-4 după-masa era cununia.

După cununie, mnirii ies din biserică ținându-se de o
zadie. Mnirile cumpără o zadie înainte de nuntă, ”zadia de
credință”, cum ar fi inelul acuma. Câțiva oameni ai nunții au câte-
o lită d’ e horincă și înt’ ină la oameni, la tăț. Femeile mărg cu
coșercile și servesc oamenii cu pancove. Ceterășii cântă. E o

Cu uiaga să-ți înt’ ie.
Al tău tată-i în mormânt,
Nu știe de jurământ.
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

161.

Hai și iară, hai.
Al tău tată e sub glie,
Nu ști de-a ta cununie!
Dac-ar veni din mormânt,
Să vadă ce-ai târguit.
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

162.

Hai și iară, hai.
Că mândru v-o sfătuit
Și bine-ați găzdăluit
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

163.

Hai și iară, hai.
Poți și să sii cuminte
După tine s-aivă cinste.
Câte-n lume te-or mânca,
Pă mă-ta n-o supăra.
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

164.

Hai și iară, hai.
N-o supăra niciodată
Ț-o fo și mamă și tată.
Să siți buni, să siți cumiņ,
Să siți cinste la păriņ,
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

165.

Hai și iară, hai.
Voi dacă vi-ț înțălé,
Trai bun și bine-ți avé,
Nime-n lume nu v-a-ntré.
Din păriņ de oaminie
Și coptiii tre să sie.
Hai și iară, hai.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

166.

Măi, mnire, în drumu' tău,
Roagă-te la Dumnezo,
Să-ți sie bine, nu rău.

*De la Anuța Drăguș, 64 ani,
Oncești, 2013*

atmosferă nemaipomenită.

Apoi mnirele meré la casa lui și mnireasa la a ei. Mnirele stăt' é la casa lui cu alaiu, beeu o țuică, schimbau niște vorbe și mereu după mnireasă.

Mai nou, s-o luat amândoi și o mărș la mnireasă acasă.

Așa o fo nunta d' e duminică. Îi aștepta niște femei cu o covată cu grâu. Patru sau șase t' emători apucau niște colaci și-i țineu așa în mână, unu de-o parte și unu de alta, făceau o poartă. Nașii și mnirele treceu de trei ori pă sub colac, femeile aruncau grâu și apă peste ei și horeu: "țapaț grâu, nu țapaț pleavă!". Starostele stătea înaintea lor și le zicea să ridice colacu cât mai sus și el sărea să-l rupă cu capul. T' emătorii să făceau d' e răs dacă nu reușeu să-l țină suficient de sus.

Intrau un pt' ic în casă mnirile cu mnireasa, să puneu la masă cu câțiva oameni. Casele erau mnici și nu încăpeau toți nuntașii. Masa era în formă de U, spre ușă. Afară rămâné lumea. Ceterașii mnirelui intrau în casă, a mniresi mereu în șură și începeu jocu.

Mnirii stau ce stau în casă și ies la jocu mniresi. O luau la joc. Începeu nănașii, nănașele, t' emătorii, ceilalți nuntași. Ultimul o juca mnirele. Starostele ținea taljeru și oamin' ii puneu bani. Starostele striga:

Cine-n lume s-ar afla
Să ne joace mnireasa?
Mnireasa-i a mnirelui,
Boii-s a nănașului,
Banii-s a mpăratului.

Meréu în casă. Să servé reteuță și curet' i. Socăcițele ieșău cu cât' e un lighenaș cu curet' i p-afară și la anumiți oameni, mai apropiați. Să mai înt' ina cu o oiagă cu horincă. Care intrau în casă erau aleși, erau n' iamuri. Să răspund' e și cu găina, jocu găinii. Mereu și t' emătorii și le ajutau la socăcițe.

Nunta ținea până pe la 11-12 la mnireasă acasă. Apoi plecau la mnire acasă.

Foart' e mult' e femei nu intrau în casă, da voiau să vadă și stăteau la fereșt' i și se uitau în casă. Mai ieșă câte-o soacră mare și le dădea curet' i și on pahar d' e horincă.

Mereu la mnire acasă tăt horind:

Ce mnireasă ducem noi,
Nu o dăm pă patru boi.
Boi de-aceia sunt bugăț,
Mnireasă ca asta nu vez.

Când meré mnirile la mnireasă, să zică:

Când om meré după ié,
Nici om mânca, nici om bé
Numa ne-om uita la ié
Cât a hi d'e frumușé.

Când sosău la casa mnirelui, pă la mneză noptî, le ieșă
înaint'e soacra cea mare. Atunci să cânta:

Soacră mare ieși în prag
Să vedem cine ți-i drag.
D'e ți-i dragă mnireasa,
Hai și sărută-i gura.

Ieșă soacra ș-o țuca pă mnireasă. D'e regulă se duceau
fét'ile de nurori. Feciorii, în general, își făceau case. Nu pré
mereu d'e jineri. Nu pré erau fet'e singure și nu se lăsa la o casă
ultima o fată. Rămânea ultimă fecior în casă. Numa la familiile
cu o singură fată să meré d'e jinere.

Apoi intrau în casă. Lumea să împrașt'ie, nu tare mai
stăt'eu că a doua zî era d'e lucru.

Luni era a treia fază a nunții când participau numai
oameni căsătoriți. Fata nu mai era mnireasă, nici fecioru mnire,
erau Înălțata împărat'easă și Înălțatu împărat. În prima zi, erau
ridicați la rang de împărat și împărat'easă.

Tot ce ziceau mnirele și mnireasa în timpul nunții trebuia
să se împlinescă, nimeni nu avea voie să-i refuze. Starostele
zicea: "O poruncit mnirile și mnireasa!" sau "Poruncă de la
Înălțatu împărat și Înălțata împărat'easă să viniți că începe jocu
mniresi!". Și când trimitea un om din sat vorbă la cineva, să zicea:
o poruncit. Se mai folosea și la copii. Se zicea: "Nu le poat'e
poruncii tată-so și mă-sa!"

Luni, ceterașii nu mai vin, nici t'emătoarile, numa câțiva
t'emători. T'emătorii aveau rol printre altele și la servitul mesei.

Duminică nopt'ea, înainte de a se termina nunta, trebuia
să ieie balțu la mnireasă. Atunci să cânta "Busuioc în colțu mesii".
Trebuia neapărat un flăcău să ieie balțu.

Duminică, prima dată, ceterașii merg după nănași.
Nănașii vin cu alai. Mărg vo 4-6 t'emători cu ceterașu, fără
gordonă, mărg tăt horind după nănași. Îi duc coșarca la nănașă.
Acolo are pancove și două oieji cu horincă: una cu horincă tare
pentru bărbați și una îndulcită pentru femei. La mărșu după nănași
este un cântec special:

La cusutul steagului

167.

La cusutul steagului,
Joacă ruja macului.
Joacă ruja, să scutoară,
Hireș fecioraș să-nsoară.
Joacă ruja, să-nvârté,
Hireșă mireasă-și ié.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

La cusutul cununii

168.

La cusutu' cununii
Joacă ruja violii.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

169.

Dacă ruja să clăté,
Faină mireasă-și ié.
Aiesta nu-i târg de oi,
Să dai banii înapoi.
Ăsta-i târgu' târgului,
Pă viața omului.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Strigătură cu grâu

170.

Ei, hai și iară, hai,
Zii ceteraș de strâgat,
Că lumea s-o adunat
Ș-apoi lume, dorule.
Să vadă ce-om strâga
Mirii cum i-om lăuda.
Arunc grâu din busuioc,
Mirii să aivă năroc.
Eu arunc grăunță sfinte
Dumnezău vă dăie minte.
Nănașilor, să trăiți
Și pă miri să-i sfătuiți
Și-apoi lume dorule.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

171.

Măi, mire, frumos și blând,
Nu sta cu capu-n pământ,
Ridică-l mai câtă soare,
Că mireasa-i ca o floare.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Înainte de a porni la cununie

172.

Frunză verde rujmălin,
Hai, măi, mire, să-ți întin,
Să-ț întin, să-ț povestesc,
Bine să te sfătuiesc.

Cine mere d'e nănaș
Trebe bani la ceterași,
Trebe bani și de mâncare
Și horincă cât d'e tare.

Luni mărg după socri tot așa cum merg după nănași. Zice că mărg "în socri". Oamini ieșau afară și ziceu: "Amu mărg în socri!" și ascultau cum horesc. Mereu cu coșerci. Când ajungeu, puneu coșercile în podu căsî și dăd'e masa d'e a doua zî: resteuță, tăt aceeași mâncare.

Răspunsu să făcē de două ori. Și duminică seara, înaint'e de-a mere cu mnireasa era on mic răspuns. Oamenii care nu erau t'emaț p-a doua zi sau nu puteau mere, făceau on mic răspuns acōle la mnireasă.

Răspunsu adevărat era a doua zi, pă la mniază noapt'e, după ce se găta masa, vin'e starostele și anunța răspunsul. Răspunsu consta într-un blid d'in cui și răspund'e. Să puneu bani puțini. Înainte de răspuns, horeu femeile și pușcau d'in jeit'e:

Să ai rot'ia până-n pod,
La mnireasă nu-i slobod;
Să ai rot'ie până-n grindă,
La mnireasă nu te-atinjă.

Unu, doi și tri și patru
Tătă nopt'ea crâșcă patu.
Las să crâște că nu-mi pasă
Că-s tânără și frumoasă.

Măi, bărbate, nu mă bate
Că și io-s ca celelalte,
Torc urzala, torc băt'eala
Și cu tine mă culc sara.

Jocul cu mâna pe sus însemna jocul la cea mai înaltă cotă. Nu oricine și oricând juca cu mâna pe sus. Socrii cei mari, nașii cei mari și mnirii jucau cu mâna pă sus. Altu, care era un simplu nuntaș, nu-și permitea. Nu-l oprea nime, dar nu îndrăznea.

Ceterașii începeau să cânte înainte de răspuns și trebuia să-i oprească nănașii cei mari. Nu să opreu până nu dădeau nănașii niște bani la staroste pe care-i băga în arcuș și apoi put'ē să înceapă răspunsul. Starostele spunea niște versuri și la răspuns.

Starostele conducea nunta. El știa exact mersu nunții. Mnirile și mnireasa nu făceau nimic, numa prin staroste. Prima dată răspundeu nănașii. Ei dădeu oarice bănuți. Apoi

Călăreți la nuntă; foto: Felician Săteanu

răspundeu ceialalți nuntași cu un blid d'e pancove și ceva bănuți.

După ce se găta răspunsu, coborău coșercile din pod și fiecare femeie scoté bunățăți. Da înaint'e de asta era jocu găinii. Găina să împărță la toți nuntașii. Pune înt-on blid și mânca 7 oameni din el, nu la fiecare în farfurie. După ce scot'eu coșercile, închinău cu horincă. Fiecare om avé câte-o jumătat'e d'e literă d'e horincă. Și înt'inau unu la altu, beeu unu d'e la altu, beeu cam jumătate horinca. Care erau mai zgârciți nu înt'inau mai deloc, duceau horinca acasă. Tătă horinca nu o beie nime pentru că atunci când să spărjă nunta, mergând d'e la nuntă spre casă să întâlne cu cineva pă uliță. Atunci scot'eu oiaga. Asta însemna participarea întregului sat. Apoi nănașu avé mai mult'e oieji d'e horincă și dăd'e pă tătă ulița și străgau pă cât'e unu afară ca să înt'ine, când mereu cătă casă. Așă să spărjă nunta.

La mnireasă de-amu i s-o cam dus. Vorba cântecului:

Când eram la mama mé
Eram rujă după masă,
Trandafir verde-n fereastră.
De când îs la mama lui,
Îs o rudă după ușă,
Trandafir verde-n cenușă.
Când eram la mama mea
Nu punem război,
Nu țăsăm pânză,

Tu-i mere la cununie,
C-o fată de omenie
C-are ț-o plăcut-o țâie.
Înainte de a pleca,
Cheam-o aici pă soru-ta
Și-nchină-i cu uiaga.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Mersul după nănaș

173.

S-o luat după zăcală,
Să ne zăcă până-n sară
După zamă cu rântaș,
Să mă duc după nănaș.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Strigătura cu grâu

174.

Da' bună sara mirilor
Și vouă nuntașilor.
Da' bine-ați făcut c-ați
intrat
Că de mult v-am așteptat.
Da' bine-ați făcut c-ați
zinit,
Că de mult v-am agodit.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Iertăciuni la mire

Mă puneam la zâd de frunză.
De când îs la mama lui,
Pun război și țas la pânză
Ș-o las dracului de frunză.

175.

Da' ceteraș din a nost sat,
Zî-mi un picuț d'e strâgat.
Că s-o adunat lumea
Să vadă cum oi strâga,
Pă mniri cum i-oi lăuda.
Da' ei nu trebe lăudaț
Că-s frumoși și îs bogaț
Da' miri ca și aieștia doi
De mult n-o mai fo' la voi.
Da' așteptăm de-o săptămână
O mireasă ca ș-o zână,
Da' și-un mire ca un crin,
Ca parfumul cel mai fin.
Da' măi mnire mândru
tomn'it,
Astă vară la cosât,
Mândră floare ți-ai găsat.
Da' ai rupt-o și-ai pus-o-n
clop,
Nu te-ai celuit deloc.
Da' și nănașii-s frumoșei,
S-aveți grijă de ei.
Da' de părinți să nu uitați,
Că ei mult v-o ajutat.
Da' să trăiți s-aveți năroc
Și la anu' un boboc.

*De la Maria Rednic, 59 ani,
Oncești, 2003*

Nora îi zicea la soacră, în general, mamă, da îi zice și soacră. Care erau orfane îi ziceu mamă și bărbați la fel. Amu zăc mămucă unii la soacre. La noi, la tată și la mamă le zăcem mămucă și tătucă, la bătrâni, bunici, le zăcem moșuc și moșucă, la ceia care erau în casă. Și la ceialalți le zăcem moșâca d'e d'epart'e și moșucu d'e d'epart'e sau moșucu d'in sus, moșucu d'in jos, dacă nu stăt'e nici cu unu. Mai zăcem tata bătrân, mama bună și tata bun. Bunică nu să zicé.